

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ദേശീയ നയം
2025-30

ഗവർണ്ണർ

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ദേശീയ നയം (NSFI): 2025-30

തുല്യമായ സാമ്പത്തിക വികസനത്തിനുള്ള ഒരു പ്രധാന മാർഗമാണ് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ. ഈ ലക്ഷ്യത്തോടെ, ഇന്ത്യൻ സർക്കാറും സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളും കാലാകാലങ്ങളിൽ നിരവധി നയ നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. എല്ലാ പങ്കാളികളുടെയും പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ സംയോജനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിന്, 2020 ജനുവരിയിൽ ആരംഭിച്ച ദേശീയ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയം (NSFI): 2019-2024, രാജ്യത്ത് സാമ്പത്തിക ക്ഷേമം, സമൃദ്ധി, സുസ്ഥിര വികസനം എന്നിവ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ത്വരിതപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ഒരു പാത നൽകി.

2. NSFI:2019-24 അതിന്റെ വിഭാവനം ചെയ്ത കാലയളവ് കടന്ന് ലക്ഷ്യങ്ങൾ നേടിയതിനാൽ, NSFI:2025-30 നേടിയ നേട്ടങ്ങളെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുകയും ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പ്രക്രിയയെ ആഴത്തിലാക്കുന്നതിനും ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനുമുള്ള ഒരു നയപരമായ ദർശനവും പ്രവർത്തനവും നടപ്പിലാക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

3. പഞ്ച് ജ്യോതി എന്ന് പേരിട്ടിരിക്കുന്ന അഞ്ച് നയപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളെ ചുറ്റിപ്പറ്റിയുള്ളതും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ലഭ്യത, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാരം എന്നിവയിലുടനീളം 47 കർമ്മ പോയിന്റുകളുടെ സമഗ്രമായ ഒരു കൂട്ടം പിന്തുണയോടെയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിൽ പുതുക്കിയ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്ന NSFI: 2025-30 രേഖ പുറത്തിറക്കിയതിൽ ഞാൻ സന്തുഷ്ടനാണ്. ഉപജീവനമാർഗ്ഗം പ്രാപ്തമാക്കുന്നവർ, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഡിജിറ്റൽ പൊതു അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം എന്നിവയാൽ ഉചിതമായി പിന്തുണയ്ക്കപ്പെടുന്ന തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനായി പങ്കാളികളുടെ സംയോജിത

ശ്രമങ്ങളിലൂടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ ശക്തിപ്പെടുത്തുക എന്നതാണ് NSFI: 2025-30 ന്റെ ദർശനം. NSFI: 2025-30 ന്റെ സമയക്രമം 2030 ലെ സുസ്ഥിര വികസനത്തിനായുള്ള യുഎൻ അജണ്ടയുമായി സമന്വയിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

4. റിസർവ് ബാങ്ക് വിവിധ പങ്കാളികളുമായി രാജ്യവ്യാപകമായി നടത്തിയ കൂടിയാലോചനകളുടെയും, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ ധനകാര്യ മന്ത്രാലയത്തിലെ സാമ്പത്തിക കാര്യ വകുപ്പിന്റെയും ധനകാര്യ സേവന വകുപ്പിന്റെയും, റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ (ആർബിഐ), സെക്യൂരിറ്റീസ് ആൻഡ് എക്സ്ചേഞ്ച് ബോർഡ് ഓഫ് ഇന്ത്യ (സെബി), ഇൻഷുറൻസ് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി ഓഫ് ഇന്ത്യ (ഐആർഡിഐഐ), പെൻഷൻ ഫണ്ട് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി (പിഎഫ്ആർഡിഐ), നാഷണൽ ബാങ്ക് ഫോർ അഗ്രികൾച്ചർ ആൻഡ് റൂറൽ ഡെവലപ്മെന്റ് (നബാർഡ്), നാഷണൽ സ്കിൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ (എൻഎസ്ഡിസി), നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (എൻസിഎഫ്ഇ) എന്നിവയുൾപ്പെടെയുള്ള ധനകാര്യ മേഖല റെഗുലേറ്റർമാരുടെയും സഹകരണ ശ്രമങ്ങളുടെയും പരിസമാപ്തിയാണ് ഈ നയ രേഖ. രാഷ്ട്രനിർമ്മാണത്തിന്റെ ഈ സുപ്രധാന ദൗത്യത്തിൽ അവരുടെ സംഭാവനയ്ക്കും പിന്തുണയ്ക്കും ഞാൻ അവരെയെല്ലാം അഭിനന്ദിക്കുന്നു.

5. ഞങ്ങളുടെ റീജിയണൽ ഓഫീസുകൾ നടത്തിയ രാജ്യവ്യാപക ചർച്ചകളിൽ പങ്കെടുക്കുകയും നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകുകയും ചെയ്ത എല്ലാ ബാങ്കർമാർക്കും, സൂക്ഷ്മ, ചെറുകിട വ്യവസായ പ്രതിനിധികൾക്കും, ഫിൻടെക് പ്രധിനിധികൾക്കും, അക്കാദമിക് പ്രധിനിധികൾക്കും, തിക് ടാങ്കുകളുടെയും, കമ്മ്യൂണിറ്റി സംഘടനകളുടെയും പ്രതിനിധികൾക്കും ഞാൻ നന്ദി പറയുന്നു.

6. NSFI:2025-30 രൂപീകരണ പ്രക്രിയ ഏകോപിപ്പിച്ചതിന് RBI, കേന്ദ്ര ഓഫീസ്, ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് ഡിപ്പാർട്ട്മെന്റിനെ

(FIDD) ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. നയം അതിന്റെ ഉദ്ദേശിച്ച ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുമെന്ന് എനിക്ക് ആത്മവിശ്വാസമുണ്ട്.

സജ്ജ് മൽഹോത്ര
ഡിസംബർ 1, 2025
മുംബൈ

ഉള്ളടക്കം	
ചുരുക്കെഴുത്തുകളുടെ പട്ടിക	6
പ്രധാന നിബന്ധനകളും നിർവചനങ്ങളും	9
എക്സിക്യൂട്ടീവ് സമ്മറി	26
അധ്യായങ്ങൾ	
അധ്യായം - I സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ദേശീയ നയം (NSFI) 2019-24: ഒരു തിരിയ്ക്കൽ നോട്ട്	31
അധ്യായം - II ഇന്ത്യയിലെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ: പുരോഗതിയും പ്രധാന പ്രവണതകളും - 2019-24	36
അധ്യായം - III എൻഎസ്എഫിയുടെ ദർശനം (2025-30): ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായുള്ള സമഗ്ര സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംവിധാനമൊരുക്കൽ	56
അധ്യായം - IV NSFI (2025-30): തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളും പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളും	69
അധ്യായം - V മോണിറ്ററിംഗ് ആൻഡ് മെഷർമെന്റ് മെക്കാനിസം	109
അനുബന്ധം: ബാങ്കിംഗ് മേഖലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഡാറ്റാ പോയിന്റുകൾ	115
അനുബന്ധം I: എൻഎസ്എഫി: 2019-24 നാഴികക്കല്ലുകളും നേട്ടങ്ങളും	120
അനുബന്ധം II: NSFI 2025-30 - പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ, പങ്കാളികൾ, സമയരേഖ	144
റഫറൻസുകൾ	150

ചുരുക്കെഴുത്തുകളുടെ പട്ടിക

AePS-Aadhaar Enabled Payment System	EDDPE-Expanding and Deepening of Digital Payments Ecosystem
AFA-Additional Factor Authentication	FPO-Farmer Producer Organization
ASBA-Application Supported by Blocked Amount	FACT -Financial Awareness and Consumer Training
AI-Artificial Intelligence	FETP-Financial Education Training Programme
AMFI-Association of Mutual Funds in India	FI-Financial Inclusion
APY-Atal Pension Yojana	FIF-Financial Inclusion Fund
ATM-Automated Teller Machine	FI-Index Financial Inclusion Index
BSBDA-Basic Savings Bank Deposit Account	FLC-Financial Literacy Center
BSDA-Basic Services Demat Account	FSP-Financial Service Provider
BPL-Below Poverty Line	FSDC-SC-Financial Stability and Development Council – Sub Committee
BC-Business Correspondent	FBC-Fixed-Point Business Correspondent
CBDC-Central Bank Digital Currency	GCC-General Credit Card
CGMS-Central Grievance Management System	GIS-Geographic Information System
CFL-Centre for Financial Literacy	GPFI-Global Partnership for Financial Inclusion
CFCFRMS-Citizen Financial Cyber Frauds Reporting and Management System	ID-Identity Document
CRE-Community Resource Entities	IMPS-Immediate Payment Service
CA-Corporate Agent	IBA-Indian Banks' Association
CISCE-Council for the Indian School Certificate Examination	ITI-Industrial Training Institute
CIC-Credit Information Companies	ICT-Information and Communications Technology
CDD-Customer Due Diligence	IPO-Initial Public Offering
DBU-Digital Banking Unit	IRDAI-Insurance Regulatory and Development Authority of India
DPI - RBI Digital Payments Index – Reserve Bank of India DPI Digital Public Infrastructures	IGMS-Integrated Grievance Management System
DSS-Digital Signage System	IO-Internal Ombudsman
DBT-Direct Benefit Transfer	INFE-International Network on Financial Education
E-LMS-E-Learning Management System	IoRS-Inter-operable Regulatory Sandbox
ETF-Exchange Traded Fund	

JSS-Jan Shikshan Sansthan

JDD-Jan-Dhan Darshak

JLG-Joint Liability Group

KCC-Kisan Credit Card

KYC-Know Your Customer

LWE-Left Wing Extremism

LEDP-Livelihood and Enterprise Development Programme

MEDP-Micro Enterprise Development Programme

MNREGA-Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act

MF-AUM Mutual Fund Assets under Management

MSME-Micro Small and Medium Enterprises

MSSP-Money Smart School Programme

NABARD-National Bank for Agriculture and Rural Development

NCFE-National Centre for Financial Education

NCRP-National Cybercrime Reporting Portal

NEFT-National Electronic Funds Transfer

NFIR-National Financial Information Registry

NFLAT-National Financial Literacy Assessment Test

NGO-Non-Government Organisation

NIC-National Informatics Centre

NIESBUD-National Institute for Entrepreneurship and Small Business Development

NISM-National Institute of Securities Markets

NITI Aayog-National Institution for Transforming India Aayog

NPCI-National Payments Corporation of India

NPS National Pension System

NRLM-National Rural Livelihood Mission

NSDC-National Skill Development Council

NSQF-National Skills Qualifications Framework

NSFE -National Strategy for Financial Education

NSFI -National Strategy for Financial Inclusion

NULM -National Urban Livelihood Mission

NBFC -Non-Banking Financial Companies

NGO -Non-Governmental Organisations

NE -North-eastern

OD -Overdraft

OECD -Organisation for Economic Co-operation and Development

OTP -One Time Password

PIDF -Payment Infrastructure Development Fund

PIN -Personal Identification Number

PSO -Payment System Operators

PFRDA -Pension Fund Regulatory and Development Authority of India

P2M -Person to Merchant

P2P -Person to Person

ULI-Unified Lending Interface

UPI -Unified Payments Interface

UT -Union Territory

UTLBC -Union Territory Level Bankers' Committee

POP -Points of Presence

POS -Points of Sale

PLP -Potential Linked Plan

PMFBY -Pradhan Mantri Fasal Bima Yojana	SCORM -Shareable Content Object Reference Model
PMJDY -Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana	SMS -Short Messaging Service
PMKVY -Pradhan Mantri Kaushal Vikash Yojana	SF/MF- Small and Marginal Farmer
PMSBY -Pradhan Mantri Suraksha Bima Yojana	SIDBI -Small Industries Development Bank of India
PML -Prevention of Money Laundering	SRO-FT- Self-Regulatory Organisation - Fintech Sector
PCR -Public Credit Registry	SOP -Standard Operating Procedure
RTGS -Real Time Gross Settlement	SLBC -State Level Bankers' Committee
RO -Regional Office	STP -Straight through Processing
RE -Regulated Entities	SDG -Sustainable Development Goal
RS -Regulatory Sandbox	SIP -Systematic Investment Plan
RBIH -Reserve Bank Innovation Hub	TGFIFL -Technical Group on Financial Inclusion and Financial Literacy
RBI -Reserve Bank of India	UAP -Udyam Assist Platform
RSETI -Rural Self Employment Training Institute	UIDAI -Unique Identification Authority of India
SCORES SEBI Complaint Redress System SEBI Securities and Exchange Board of India	UN -United Nations
SMART -Securities Market Trainer	USSD -Unstructured Supplementary Service Data
SHG -Self Help Group	V-CIP -Video based Customer Identification Procedure
SRO -Self-Regulatory Organisation	2FA -Two Factor Authentication

പ്രധാന നിബന്ധനകളും നിർവചനങ്ങളും	
ആധാർ സീഡഡ് അക്കൗണ്ട്	അക്കൗണ്ട് ഉടമയുടെ 12 അക്ക സവിശേഷ ആധാർ നമ്പറുമായി ബന്ധിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട്.
ആധാർ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കിയ പേയ്മെന്റുകൾ സിസ്റ്റം [AePS]	ആധാർ പ്രാമാണീകരണം ഉപയോഗിച്ച് ഏതൊരു ബാങ്കിന്റേയും ബിസിനസ് കറൻ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾ വഴി പി.ഐ.സി.ഇ. (മെക്രോ-എടി.എം) ഓൺലൈൻ ഇൻററോപ്പറബിൾ ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ ഇടപാട് അനുവദിക്കുന്ന ഒരു ബാങ്ക് നേതൃത്വത്തിലുള്ള മോഡലാണ് എഇപിഎസ്.
തടഞ്ഞുവെച്ച തുക [ASBA] പിന്തുണയ്ക്കുന്ന അപേക്ഷ.	ഒരു ഇഷ്യൂവിൽ സബ്സ്ക്രൈബ് ചെയ്യുന്നതിനായി ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടിലെ അപേക്ഷാ പണം ബ്ലോക്ക് ചെയ്യുന്നതിനുള്ള സെൽഫ് സർട്ടിഫൈഡ് സിൻഡിക്കേറ്റ് ബാങ്കിന് (SCSB) അംഗീകാരം ലഭിച്ച ഒരു നിക്ഷേപകന്റേ അപേക്ഷയാണ് ASBA.
അസറ്റ് മാനേജ്മെന്റിന് കീഴിലാണ്	ഒരു ധനകാര്യ സ്ഥാപനമോ നിക്ഷേപക പ്രൊഫഷണലോ അവരുടെ നിക്ഷേപകർക്ക് വേണ്ടി കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന ആസ്തികളുടെ ആകെ മൂല്യത്തെയാണ് ആസ്തി അണ്ടർ മാനേജ്മെന്റ് [AUM] സൂചിപ്പിക്കുന്നത്.
അടൽ പെൻഷൻ യോജന [എപിപിപി]	APY എന്നത് സ്വമേധയാ ഉള്ളതും ആനുകാലികവുമായ സംഭാവന അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള പെൻഷൻ സംവിധാനമാണ്, ഇതിന് കീഴിൽ വരിക്കാർക്ക് കേന്ദ്ര സർക്കാരിൽ നിന്ന് ചില പെൻഷൻ ആനുകൂല്യങ്ങൾ ലഭിക്കും.
ബാങ്കിംഗ് ഔദ്യോഗികങ്ങൾ	ഒരു ഡോമസ്റ്റിക് ഷെഡ്യൂൾഡ് കൊമേഴ്സ്യൽ ബാങ്ക് (DSCB), ഒരു സ്മോൾ ഫിനാൻസ് ബാങ്ക് (SFB), ഒരു പേയ്മെന്റ്

	<p>ബാങ്ക് (PB) എന്നിവയ്ക്കുള്ള ഒരു 'ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റ്' എന്നത് ബാങ്കിന്റെ ജീവനക്കാരോ ബിസിനസ് കറൻപോണ്ടന്റോ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന ഒരു ഫിക്സഡ്-പോയിന്റ് സർവീസ് ഡെലിവറി യൂണിറ്റാണ്, ഇവിടെ നിക്ഷേപങ്ങൾ സ്വീകരിക്കൽ, ചെക്കുകൾ പണമാക്കൽ/ പണം പിൻവലിക്കൽ അല്ലെങ്കിൽ പണം വായ്പ നൽകൽ എന്നിവ ആഴ്ചയിൽ കുറഞ്ഞത് അഞ്ച് ദിവസത്തേക്ക് ദിവസത്തിൽ കുറഞ്ഞത് 4 മണിക്കൂർ സേവനം നൽകുന്നു.</p>
<p>അടിസ്ഥാന സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് നിക്ഷേപ അക്കൗണ്ട് [ബിഎസ്ബിഡിഎ]</p>	<p>ബേസിക് സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് ഡെപ്പോസിറ്റ് (ബിഎസ്ബിഡി) അക്കൗണ്ട് എന്നത് ഒരു തരം സേവിംഗ്സ് അക്കൗണ്ടാണ്. മിനിമം ബാലൻസ് ഇല്ലാതെ തന്നെ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ സൗജന്യമായി നൽകുന്ന ഒരു അക്കൗണ്ടാണിത്.</p>
<p>അതിരുകളില്ലാത്ത യുക്തി</p>	<p>ബൗണ്ടഡ് യുക്തിബോധം എന്നത് ഹെർബർട്ട് എ. സൈമൺ (1957) അവതരിപ്പിച്ച ഒരു പദമാണ്. യഥാർത്ഥ ജീവിത സാഹചര്യങ്ങളിൽ പൂർണ്ണ യുക്തിബോധത്തിന്റെ പരിമിതികൾ കാരണം എടുക്കുന്ന തീരുമാനങ്ങളിൽ പെരുമാറ്റ പക്ഷപാതത്തിന്റെ ഒരു ഘടകം ഇത് നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.</p>
<p>ബണ്ടിൽ ചെയ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ</p>	<p>ബണ്ടിൽ ചെയ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്, അവ ഒരുമിച്ച് പാക്കേജ് ചെയ്ത/വിതരണം ചെയ്യുന്നവയാണ്, എന്നാൽ അവ പ്രത്യേകം ലഭ്യമാണ്.</p>
<p>ബിസിനസ് കറൻപോണ്ടന്റുകൾ [ബി.സി.]</p>	<p>ബാങ്ക് ശാഖ/എടിഎം ഒഴികെയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനായി ബാങ്കുകൾ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന റീട്ടെയിൽ</p>

		ഏജൻറുമാരാണ് ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻറുകൾ.
സാമ്പത്തിക കേന്ദ്രങ്ങൾ [CFL]	സാക്ഷരതാ	സാമ്പത്തിക അവബോധ സന്ദേശങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനും സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ നിലവാരം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനുമായി എൻജിനീയറുകളുടെയും സ്പോൺസർ ബാങ്കുകളുടെയും സഹകരണത്തോടെ ബ്ലോക്ക് തലത്തിൽ സിഎഫ്എല്ലുകൾ സ്ഥാപിക്കപ്പെടുന്നു.
കേന്ദ്രീകൃത രജിസ്ട്രി	KYC [CKYC]	സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ ഉപഭോക്താക്കളുടെ കെവൈസി രേഖകളുടെ ഒരു കേന്ദ്രീകൃത ശേഖരമാണ് സെൻട്രൽ കെവൈസി രജിസ്ട്രി. ഏകീകൃത കെവൈസി മാനദണ്ഡങ്ങളും മേഖലയിലുടനീളം കെവൈസി രേഖകളുടെ പരസ്പര ഉപയോഗക്ഷമതയും ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. കെവൈസി രേഖകൾ ഹാജരാക്കുന്നതിന്റേയും ഉപഭോക്താവ് ഒരു സാമ്പത്തിക സ്ഥാപനവുമായി ഒരു പുതിയ ബന്ധം സൃഷ്ടിക്കുമ്പോഴെല്ലാം അവ പരിശോധിച്ചുറപ്പിക്കുന്നതിന്റേയും ഭാരം കുറയ്ക്കുക എന്നതാണ് ഇതിന്റേ ലക്ഷ്യം.
സിറ്റിസൺ സൈബർ തട്ടിപ്പുകൾ റിപ്പോർട്ടിംഗും മാനേജ്മെന്റും സിസ്റ്റം (CFCFRMS)	ഫിനാൻഷ്യൽ	ഡിജിറ്റൽ ബാങ്കിംഗ്/ക്രഡിറ്റ്/ഡെബിറ്റ് കാർഡുകൾ, പേയ്മെന്റ് ഇടനിലക്കാർ, യുപിഐ മുതലായവയുടെ ഉപയോഗം മൂലമുണ്ടാകുന്ന സാമ്പത്തിക സൈബർ തട്ടിപ്പുകളും പണനഷ്ടങ്ങളും വേഗത്തിൽ റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യുന്നതിനായി സിറ്റിസൺ ഫിനാൻഷ്യൽ സൈബർ ഫ്രോഡ്സ് റിപ്പോർട്ടിംഗ് ആൻഡ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റം വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്. പരാതികൾ 1930 എന്ന ഹെൽപ്പ്ലൈൻ നമ്പറിലൂടെയോ നാഷണൽ സൈബർ ക്രൈം റിപ്പോർട്ടിംഗ് പോർട്ടലിലൂടെയോ അറിയിക്കാം.

<p>ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകൾ</p>	<p>ഏതെങ്കിലും പ്ലാറ്റ്ഫോമിലെ UI/UX (ഉപയോക്തൃ ഇൻറർഫേസ്/ഉപയോക്തൃ അനുഭവം) ഇടപെടലുകൾ ഉപയോഗിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും രീതികളെയോ വഞ്ചനാപരമായ ഡിസൈൻ പാറ്റേണുകളെയോ ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകളെ നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നു;</p> <p>ഉപയോക്താക്കൾ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടില്ലാത്തതോ ചെയ്യാൻ ആഗ്രഹിക്കാത്തതോ ആയ ഏതെങ്കിലും ചെയ്യാൻ അവരെ തെറ്റിദ്ധരിപ്പിക്കാനോ കബളിപ്പിക്കാനോ രൂപകൽപ്പന ചെയ്തിരിക്കുന്നു; ഉപഭോക്തൃ സ്വയംഭരണം, തീരുമാനമെടുക്കൽ</p> <p>അല്ലെങ്കിൽ തിരഞ്ഞെടുപ്പ് അട്ടിമറിക്കുകയോ ദുർബലപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്യുന്നതിലൂടെ; തെറ്റിദ്ധരിപ്പിക്കുന്ന പരസ്യം അല്ലെങ്കിൽ അന്യായമായ വ്യാപാര രീതി അല്ലെങ്കിൽ ഉപഭോക്തൃ അവകാശങ്ങളുടെ ലംഘനം എന്നിവയ്ക്ക് തുല്യമാണ്.</p>
<p>ഡീ-ഡ്യൂപ്ലിക്കേഷൻ</p>	<p>ഡീ-ഡ്യൂപ്ലിക്കേഷൻ എന്നത് ഒരു കാര്യക്ഷമമായ പ്രക്രിയയാണ്, അതിൽ ഒരേ വിവരങ്ങളുടെ അധിക പകർപ്പുകൾ ഒഴിവാക്കി അനാവശ്യ ഡാറ്റ കുറയ്ക്കുന്നു.</p>
<p>ഡിജിറ്റൽ കെ.വൈ.സി</p>	<p>ഓഫ്ലൈൻ പരിശോധന നടത്താൻ കഴിയാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ ഉപഭോക്താവിന്റെ തത്സമയ ഫോട്ടോയും ആധാർ കൈവശം വച്ചതിന്റെ ഔദ്യോഗികമായി സാധുതയുള്ള രേഖയോ തെളിവോ, നിയന്ത്രിത സ്ഥാപനത്തിന്റെ അംഗീകൃത ഉദ്യോഗസ്ഥൻ അത്തരം തത്സമയ ഫോട്ടോ എടുക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ അക്ഷാംശ രേഖാംശവും</p>

		പകർത്തുന്നതിനെയാണ് ഡിജിറ്റൽ കൈവെടി എന്ന് പറയുന്നത്.
ഡിജിറ്റൽ സൂചിക	പേയ്മെന്റ്	രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള പേയ്മെന്റുകളുടെ ഡിജിറ്റലൈസേഷന്റെ വ്യാപ്തി പിടിച്ചെടുക്കുന്നതിനായി റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ ഒരു സംയോജിത ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് സൂചിക (ഡിപിഐ) നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്.
ഡിജിറ്റൽ ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ [ഡിപിഐ]	പബ്ലിക്	പൊതുതാൽപ്പര്യം മുൻനിർത്തി നിർമ്മിച്ച ഒരു ആവാസവ്യവസ്ഥയിലൂടെ (സാങ്കേതികവിദ്യ, വിപണികൾ, ഭരണം എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന) സാമൂഹിക ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിന് സാങ്കേതികവിദ്യ ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒരു അടിസ്ഥാന സൗകര്യ അധിഷ്ഠിത സമീപനമായാണ് ഡിജിറ്റൽ പബ്ലിക് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ (ഡിപിഐ) വിശേഷിപ്പിക്കപ്പെടുന്നത്. നിയന്ത്രണ സംവിധാനങ്ങൾക്കുള്ളിൽ മത്സരാധിഷ്ഠിതമായ സ്വകാര്യ നവീകരണത്തെ ഇത് സ്വാധീനിക്കുന്നു.
കർഷക സംഘടന [FPO]	ഉൽപ്പാദക	ഇത് ഒരു തരം പ്രൊഡ്യൂസർ ഓർഗനൈസേഷനാണ് [PO], അതിൽ അംഗങ്ങൾ കർഷകരാണ്. കാർഷിക, കാർഷികേതര ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, കരകൗശല ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ മുതലായവ പോലുള്ള ഏതെങ്കിലും ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ ഉൽപ്പാദകരുടെ ഒരു സംഘടനയുടെ പൊതുവായ പേരാണ് PO.
ആൻഷ്യൽ ഇൻഡക്സ് [FI ഇൻഡക്സ്]	ഇൻക്യൂഷൻ	രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പെടുത്തലിന്റെ വ്യാപ്തി പിടിച്ചെടുക്കുന്നതിനായി റിസർവ് ബാങ്ക് ഒരു സംയോജിത സാമ്പത്തിക

	<p>ഉൾപ്പെടുത്തൽ സൂചിക (FI-സൂചിക) നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്.</p> <p>ബാങ്കിംഗ്, നിക്ഷേപങ്ങൾ, ഇൻഷുറൻസ്, തപാൽ, പെൻഷൻ മേഖല എന്നിവയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ</p> <p>സർക്കാരുമായും ബന്ധപ്പെട്ട മേഖലാ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളുമായും കൂടിയാലോചിച്ച് ഒരു സമഗ്ര സൂചികയായി FI-സൂചിക വിഭാവനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.</p>
<p>സാമ്പത്തിക അവബോധവും അറിവും</p>	<p>സാമ്പത്തിക അവബോധം എന്നത് വിശാലമായ ഒരു ആശയപരമായ ധാരണയെയാണ് സൂചിപ്പിക്കുന്നത്, എന്നിരുന്നാലും,</p> <p>സാമ്പത്തിക പരിജ്ഞാനം സന്ദർഭത്തിനും പ്രക്രിയയ്ക്കും പ്രത്യേകമാണ്, കൂടാതെ ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയുന്ന ഒരു പ്രായോഗിക കഴിവുമാണ്.</p>
<p>സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ [FLC-കൾ]</p>	<p>ജില്ലകളിലെ ലീഡ് ബാങ്കുകളാണ് എഫ്എൽസികൾ സ്ഥാപിക്കുന്നത്. കർഷകർ, സൂക്ഷ്മ സംരംഭകർ, സ്വയം സഹായ സംഘങ്ങൾ (എസ്എച്ച്ജികൾ), സ്കൂൾ കുട്ടികൾ, മുതിർന്ന പൗരന്മാർ എന്നിവർക്കായി എഫ്എൽസികൾ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ ക്യാമ്പുകൾ നടത്തുന്നു.</p>
<p>സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണം</p>	<p>ജീവിത ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിനായി ഒരാളുടെ സാമ്പത്തിക വിഭവങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനും കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുമായി നന്നായി ചിന്തിച്ച്</p>

		ക്രമീകരിച്ച നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുന്ന ഒരു പ്രക്രിയയാണ് സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണം.
ഫിൻടെക്		'ഫിനാൻസ്', 'ടെക്നോളജി' എന്നീ രണ്ട് വ്യക്തിഗത പദങ്ങളുടെ ഭാഷാപരമായ മിശ്രിതമായ ഫിൻടെക്, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളെ ബാധിക്കുന്ന വിശാലമായ സാങ്കേതിക കണ്ടുപിടുത്തങ്ങളെ സൂചിപ്പിക്കാൻ ഉപയോഗിക്കുന്നു.
ഫിക്സഡ് പോയിന്റ് ബിസിനസ് കറൻ്റ് പോണ്ടൻ്റ്സ് ഔട്ട്ലറ്റ് [FBC]		എ.എഫ്.ബി.സി ഔട്ട്ലറ്റ് എന്നത് ഒരു ബാങ്കിൻ്റെ ഒരു 'ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലറ്റ്' ആണ്, ഇത് ബിസിനസ് കറൻ്റ് പോണ്ടൻ്റ് [ബി.സി] കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന ഒരു ഫിക്സഡ്-പോയിന്റ് സർവീസ് ഡെലിവറി യൂണിറ്റാണ്. ഇവിടെ നിക്ഷേപങ്ങൾ സ്വീകരിക്കൽ, ചെക്കുകൾ പണമാക്കൽ/പണം പിൻവലിക്കൽ അല്ലെങ്കിൽ പണം കടം കൊടുക്കൽ തുടങ്ങിയ സേവനങ്ങൾ ആഴ്ചയിൽ കുറഞ്ഞത് അഞ്ച് ദിവസത്തേക്ക് ദിവസത്തിൽ കുറഞ്ഞത് 4 മണിക്കൂറുകിലും നൽകുന്നു.
ഇടനടി സേവനം [IMPS]	പണമടയ്ക്കൽ	എംപിഎസ് 24 മണിക്കൂറും ലഭ്യമായ ഒരു തത്സമയ പേയ്മെന്റ് സേവനമാണ്. നാഷണൽ പേയ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ (എൻപിസിഐ) വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന ഈ സേവനം, ഇന്ത്യയിലുടനീളം ബാങ്കുകളിലൂടെയും ആർബിഐ അംഗീകൃത പ്രീപെയ്ഡ് പേയ്മെന്റ് ഇൻസ്റ്റ്രുമെന്റ് ഇഷ്യൂവർമാർ (പിപിഐ) വഴിയും തൽക്ഷണം പണം കൈമാറാൻ ഉപഭോക്താക്കളെ പ്രാപ്തരാക്കുന്നു.
നിഷ്ക്രിയ ബി.സി		ഒരു ബിസി ഏജൻ്റ് ഒരു ഇടപാടും നടത്തിയിട്ടില്ലെങ്കിൽ [സാമ്പത്തിക/സാമ്പത്തികേതര] അല്ലെങ്കിൽ 3 മാസത്തേക്ക് [90 ദിവസം] ലോഗിൻ

	ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ അവരെ നിഷ്ക്രിയരായി കണക്കാക്കും.
ഇന്ത്യ സ്റ്റാക്ക്	ഇന്ത്യയിൽ സാധാരണയായി ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒരു കൂട്ടം ഡിപിഐകളുടെ കൂട്ടായ പേരാണ് എൻഡിഐ സ്റ്റാക്ക്; അതുല്യ ഐഡന്റിറ്റി (ആധാർ), സൗജന്യ പേയ്മെന്റ് സിസ്റ്റങ്ങൾ (ഏകീകൃത പേയ്മെന്റ് ഇൻറർഫേസ്, ആധാർ പേയ്മെന്റ് ബ്രിഡ്ജ്, ആധാർ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കിയ പേയ്മെന്റ് സേവനം), ഡാറ്റാ എക്സ്ചേഞ്ച് (ഡിജിലോക്കർ, അക്കൗണ്ട് അഗ്രഗേറ്റർ) എന്നിങ്ങനെ മൂന്ന് വ്യത്യസ്ത പാളികൾ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.
ഇന്ത്യൻ ബാങ്ക്സ് അസോസിയേഷൻ [IBA]	ഇന്ത്യയിലെ ബാങ്കിംഗ് ആവാസവ്യവസ്ഥയിലെ ബാങ്കുകളുടെയും മറ്റ് സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും ഒരു കൂട്ടായ്മയാണ് ഐബിഐ.
പ്രവർത്തനരഹിതമായ അക്കൗണ്ടുകൾ	രണ്ട് വർഷത്തിൽ കൂടുതൽ കാലയളവിൽ അക്കൗണ്ടിൽ 'ഉപഭോക്തൃ പ്രേരിത ഇടപാടുകൾ' ഇല്ലെങ്കിൽ ഒരു സേവിംഗ്സ്/കറന്റ് അക്കൗണ്ട് പ്രവർത്തനരഹിതമായി കണക്കാക്കപ്പെടും.
പരസ്പര പ്രവർത്തനക്ഷമമാണ്	ഒരു പേയ്മെന്റ് സംവിധാനത്തെ മറ്റ് പേയ്മെന്റ് സംവിധാനങ്ങളുമായി സംയോജിച്ച് ഉപയോഗിക്കാൻ പ്രാപ്തമാക്കുന്ന സാങ്കേതിക പൊരുത്തക്കേടാണ് ഇൻററോപ്പറബിലിറ്റി.
ജൻ ശിക്ഷണ സൻസ്ഥാൻ [ജെഎസ്എസ്]	15-നും 45-നും ഇടയിൽ പ്രായമുള്ള, സാക്ഷരതയില്ലാത്തവർക്കും, നവസാക്ഷരർക്കും, എട്ടാം ക്ലാസ് വരെ പ്രാഥമിക വിദ്യാഭ്യാസം ലഭിച്ചവർക്കും, 12-

	<p>ാം ക്ലാസ് വരെ സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസം ഉപേക്ഷിച്ചവർക്കും അനുപചാരികമായ തൊഴിൽ വൈദഗ്ധ്യം നൽകുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയുള്ള ഒരു കേന്ദ്ര സർക്കാർ പദ്ധതിയാണ് ജൻ ശിക്ഷൺ സൻസ്ഥാൻ (ജെഎസ്എസ്).</p>
<p>ജൻ സുരക്ഷാ പദ്ധതികൾ</p>	<p>ജൻ സുരക്ഷാ പദ്ധതികൾ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ സാമൂഹിക സുരക്ഷാ പദ്ധതികളാണ് [ഇൻഷുറൻസും പെൻഷനും] ഇതിൽ പ്രധാൻ മന്ത്രി ജീവൻ ജ്യോതി ബീമാ യോജന [PMJJBY], പ്രധാൻ മന്ത്രി സുരക്ഷാ ബീമാ യോജന [PMSBY] [ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതികൾ], അടൽ പെൻഷൻ യോജന [പെൻഷൻ പദ്ധതി] എന്നിവയുടെ സംരംഭങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുന്നു.</p>
<p>മൈക്രോ എൻ്റർപ്രൈസസ്</p>	<p>പ്ലാൻ്റ്, മെഷിനറി അല്ലെങ്കിൽ ഉപകരണങ്ങൾ എന്നിവയിലെ നിക്ഷേപം ₹2.5 കോടിയിൽ കവിയരുത്, വിറ്റുവരവ് ₹10 കോടിയിൽ കൂടരുത് എന്നിങ്ങനെയുള്ള സാഹചര്യങ്ങളിൽ ഒരു സംരംഭത്തെ സൂക്ഷ്മ സംരംഭമായി തരംതിരിക്കുന്നു.</p>
<p>മൈക്രോഫിനാൻസ്</p>	<p>താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാരായ കുടുംബങ്ങളിൽപ്പെട്ട വ്യക്തികൾക്കുള്ള എല്ലാ കൊളാറ്ററൽ-ഫ്രീ വായ്പകളും, അതായത്, 3 ലക്ഷം രൂപ വരെ വാർഷിക വരുമാനമുള്ള കുടുംബങ്ങൾക്കുള്ളതും മൈക്രോഫിനാൻസ് വായ്പകളായി കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു.</p>
<p>നാഷണൽ ബാങ്ക് ഫോർ അഗ്രികൾച്ചർ ആൻഡ്</p>	<p>സുസ്ഥിരവും നീതിയുക്തവുമായ കൃഷിയും ഗ്രാമീണ വികസനവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി 1982-ൽ</p>

<p>റൂറൽ ഡെവലപ്മെന്റ് [നബാർഡ്]</p>	<p>പാർലമെന്റ് ആക്ട് പ്രകാരം സ്ഥാപിതമായ ഇന്ത്യയിലെ പരമോന്നത വികസന ബാങ്കാണ് നബാർഡ്.</p>
<p>നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ [NCFE]</p>	<p>നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) ഒരു സെക്ഷൻ 8 (ലാഭേച്ഛയില്ലാത്ത) കമ്പനിയാണ്, ഇത് റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ (RBI), സെക്യൂരിറ്റീസ് ആൻഡ് എക്സ്ചേഞ്ച് ബോർഡ് ഓഫ് ഇന്ത്യ (SEBI), ഇൻഷുറൻസ് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി ഓഫ് ഇന്ത്യ (IRDAI), പെൻഷൻ ഫണ്ട് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി (PFRDA) എന്നിവയാൽ പ്രൊമോട്ട് ചെയ്യപ്പെടുന്നു.</p>
<p>ദേശീയ സൈബർ കുറ്റകൃത്യ റിപ്പോർട്ടിംഗ് പോർട്ടൽ (NCRP)</p>	<p>സൈബർ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ ഏകോപിതവും സമഗ്രവുമായ രീതിയിൽ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനായി ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ ആഭ്യന്തര മന്ത്രാലയം 'ഇന്ത്യൻ സൈബർ ക്രൈം കോർഡിനേഷൻ സെന്റർ (I4C)' എന്ന പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുന്നു. എല്ലാത്തരം സൈബർ കുറ്റകൃത്യങ്ങളും ഫയൽ ചെയ്യാൻ സഹായിക്കുന്ന I4C യുടെ ഘടകങ്ങളിലൊന്നാണ് NCRP.</p>
<p>ദേശീയ പെൻഷൻ സംവിധാനം [NPS]</p>	<p>ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് വിജ്ഞാപനം ചെയ്ത ഒരു നിർവചിക്കപ്പെട്ട പങ്കാളിത്ത പെൻഷൻ സംവിധാനമാണ് ദേശീയ പെൻഷൻ സംവിധാനം.</p>
<p>ദേശീയ നൈപുണ്യ യോഗ്യതകൾ</p>	<p>അറിവ്, കഴിവുകൾ, അഭിരുചി എന്നിവയുടെ നിലവാരത്തിന്റെ ഒരു ശ്രേണി അനുസരിച്ചാണ് എൻഎസ്കുഎഫ്</p>

<p>ചട്ടക്കൂട് [NSQF]</p>	<p>യോഗ്യതകൾ ക്രമീകരിക്കുന്നത്. പഠിതാവിന് ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട പഠന ഫലങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഈ തലങ്ങൾ നിർവചിച്ചിരിക്കുന്നത്, അവ ഔദ്യോഗികമോ അനുപാദികമോ അനുപാദികമോ ആയ പഠനത്തിലൂടെ നേടിയതാണോ എന്നത് പരിഗണിക്കാതെ തന്നെ.</p>
<p>നാഷണൽ ഇലക്ട്രോണിക് ഫണ്ട് ട്രാൻസ്ഫർ [NEFT]</p>	<p>റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യയുടെ (ആർബിഐ) ഉടമസ്ഥതയിലുള്ളതും പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതുമായ ഒരു രാജ്യവ്യാപക കേന്ദ്രീകൃത പേയ്മെന്റ് സംവിധാനമാണ് നാഷണൽ ഇലക്ട്രോണിക് ഫണ്ട് ട്രാൻസ്ഫർ (എൻഇഎഫ്ടി).</p>
<p>ക്രെഡിറ്റിലേക്ക് പുതിയത്</p>	<p>ബാങ്കിൽ നിന്ന് മുമ്പ് ഒരു ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യവും ഇല്ലാത്തവരും ആദ്യമായി ബാങ്കിൽ നിന്ന് ഒരു ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യം ലഭിച്ചവരുമായ വ്യക്തികളെയോ സ്ഥാപനങ്ങളെയോ ആണ് പുതിയ ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ട് എന്നതുകൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്.</p>
<p>നാഷണൽ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഫോർ സംരംഭകത്വത്തിനും ചെറുകിട ബിസിനസ് ഡെവലപ്മെന്റിനും [NIESBUD]</p>	<p>സംരംഭകത്വവും നൈപുണ്യ വികസനവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി പരിശീലനം, കൺസൾട്ടൻസി, ഗവേഷണം തുടങ്ങിയവയിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന നൈപുണ്യ വികസന, സംരംഭകത്വ മന്ത്രാലയത്തിന്റെ ഒരു സ്ഥാപനമാണ് നാഷണൽ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഫോർ എന്റർപ്രണർഷിപ്പ് ആൻഡ് സ്മോൾ ബിസിനസ് ഡെവലപ്മെന്റ്.</p>
<p>സമർപ്പിതമല്ലാത്ത ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ</p>	<p>ബിസി സേവനങ്ങൾക്ക് മാത്രമുള്ളതല്ലാത്ത ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ/പോയിന്റുകൾ, മൊബൈൽ റീചാർജ്ജ്, കിരാന ഷോപ്പുകൾ തുടങ്ങിയ പ്രാഥമിക ബിസിനസിന് അനുബന്ധമായി ബിസി</p>

	അനുബന്ധ സേവനങ്ങളും ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.
എൻപിഎസ് ലൈറ്റ് സ്വാവലംബൻ പദ്ധതി	പെൻഷൻ ഫണ്ട് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി (PFRDA) സാമ്പത്തികമായി പിന്നാക്കം നിൽക്കുന്നവർക്കുള്ള ഗ്രൂപ്പ് സർവീസിംഗിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ഒരു കുറഞ്ഞ ചാർജ്ജ് മോഡലായ നാഷണൽ പെൻഷൻ സിസ്റ്റം-ലൈറ്റ് (NPS-Lite) അവതരിപ്പിച്ചു.
ദേശീയ ഗ്രാമീണ ഉപജീവന ദൗത്യം [NRLM]	ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ ഗ്രാമവികസന മന്ത്രാലയം നടപ്പിലാക്കുന്ന ഒരു പ്രധാന ദാരിദ്ര്യ നിർമാർജ്ജന പദ്ധതിയാണ് NRLM.
നാഷണൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ [എൻഎസ്ഡിസി]	നാഷണൽ സ്കിൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ (എൻഎസ്ഡിസി) 1956 ലെ കമ്പനി ആക്ടിന്റെ സെക്ഷൻ 25 (ഇപ്പോൾ 2013 ലെ കമ്പനി ആക്ടിന്റെ സെക്ഷൻ 8 ന് സമാനമാണ്) പ്രകാരം ലാഭേച്ഛയില്ലാതെ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒരു പബ്ലിക് ലിമിറ്റഡ് കമ്പനിയാണ്. ഇത് വിവിധ നൈപുണ്യ സംരംഭങ്ങൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും പിന്തുണയ്ക്കുന്നതിനും ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനുമായി നൈപുണ്യ വികസന & സംരംഭകത്വ മന്ത്രാലയത്തിന് (എംഎസ്ഡിഇ) കീഴിൽ ഒരു പബ്ലിക് പ്രൈവറ്റ് പാർട്ണർഷിപ്പ് (പിപിപി) മാതൃകയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നു.
പ്രധാനമന്ത്രി കൗശൽ വികാസ് യോജന [പിഎംകെവിവൈ]	രാജ്യത്ത് നൈപുണ്യ വികസനം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുമായി 2015 ൽ പ്രധാനമന്ത്രി കൗശൽ വികാസ് യോജന (പിഎംകെവിവൈ) ആരംഭിച്ചു. സൗജന്യ ഹ്രസ്വകാല നൈപുണ്യ പരിശീലനം നൽകുന്നതിനും നൈപുണ്യ

	<p>സർട്ടിഫിക്കേഷനായി യുവാക്കൾക്ക് സാമ്പത്തിക പ്രതിഫലം നൽകുന്നതിനും ഇത് പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു.</p>
<p>പൊട്ടൻഷ്യൽ ലിങ്ക്ഡ് പ്ലാൻ [PLP]</p>	<p>ജില്ലയിലെ വിവിധ മേഖലകളിലെ വായ്പ സാധ്യതകളെക്കുറിച്ചുള്ള വിശദമായ ശാസ്ത്രീയ വിലയിരുത്തൽ പിഎൽപി നൽകുന്നു. മുൻഗണനാ മേഖലയിൽ ലഭ്യമായ സാധ്യതകൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിന് സംസ്ഥാന സർക്കാരുകളും ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങളും നടത്തേണ്ട മേഖലാ അടിസ്ഥാന സൗകര്യ വിഭവങ്ങളും നിർണായക ഇടപെടലുകളും ഇത് എടുത്തുകാണിക്കുന്നു.</p>
<p>പ്രധാനമന്ത്രി ജീവൻ ജ്യോതി ബീമ യോജന [PMJJBY]</p>	<p>18 മുതൽ 50 വയസ്സ് വരെ പ്രായമുള്ള വ്യക്തികൾക്ക് ലൈഫ് ഇൻഷുറൻസ് പരിരക്ഷ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് ആരംഭിച്ച ഒരു ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതിയാണ് PMJJBY. PMSBY, APY എന്നിവയ്ക്കൊപ്പം സർക്കാരിന്റെ ജൻ സുരക്ഷാ പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമാണിത്.</p>
<p>പ്രധാനമന്ത്രി സുരക്ഷാ ബീമ യോജന [PMSBY]</p>	<p>18 മുതൽ 70 വയസ്സ് വരെ പ്രായമുള്ള വ്യക്തികൾക്ക് അപകട മരണത്തിനും വൈകല്യത്തിനും പരിരക്ഷ നൽകുന്ന ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് ആരംഭിച്ച ഒരു അപകട ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതിയാണ് PMSBY. PMJJBY, APY എന്നിവയ്ക്കൊപ്പം സർക്കാരിന്റെ ജന സുരക്ഷാ പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമാണിത്.</p>
<p>രജിസ്ട്രാർ, ട്രാൻസ്ഫർ ഏജൻറുമാർ [ആർടിഎ]</p>	<p>മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് ഹൗസുകളുടെ സൗകര്യം നിക്ഷേപകരുടെ ഇടപാടുകളുടെ വിശദമായ രേഖകൾ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുകയും പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ട്രസ്റ്റുകളോ സ്ഥാപനങ്ങളോ ആണ് രജിസ്ട്രാർ അല്ലെങ്കിൽ ട്രാൻസ്ഫർ ഏജൻറുകൾ.</p>

<p>റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സ്</p>	<p>നിയന്ത്രിത പരിതസ്ഥിതിയിൽ യോഗ്യരായ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് അവരുടെ നൂതന ഉൽപ്പന്നങ്ങളോ സേവനങ്ങളോ തത്സമയം പരീക്ഷിക്കാൻ റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സ് അവസരം നൽകുന്നു. റെഗുലേറ്റർ, ഇന്നൊവേറ്റർമാർ, സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ, അന്തിമ ഉപയോക്താക്കൾ എന്നിവർ തമ്മിലുള്ള സഹകരണമാണിത്.</p>
<p>ഗ്രാമീണ സ്വയം തൊഴിൽ പരിശീലന സ്ഥാപനം [ആർ-സെറ്റി]</p>	<p>ഗ്രാമീണ യുവാക്കളുടെ തൊഴിലില്ലായ്മ പ്രശ്നം ലഘൂകരിക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ നൈപുണ്യ പരിശീലനവും നൈപുണ്യ വികസനവും ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റേയും സംസ്ഥാന ഗവൺമെന്റിന്റേയും സജീവ സഹകരണത്തോടെ ബാങ്കുകളാണ് ഗ്രാമീണ സ്വയം തൊഴിൽ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങൾ നടത്തുന്നത്.</p>
<p>സ്വയം നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങൾ [എസ്ആർഒകൾ]</p>	<p>സ്വയം നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങൾ (SRO-കൾ) നിയന്ത്രണങ്ങളുടെ ഫലപ്രാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു പ്രാക്ടീഷണർമാരുടെ സാങ്കേതിക വൈദഗ്ദ്ധ്യം ഉപയോഗപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടും, റെഗുലേറ്റർമാർക്കുള്ള ഫീഡ്ബാക്ക് സംവിധാനമായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന റെഗുലേറ്ററി നയങ്ങൾ രൂപപ്പെടുത്തുന്നതിലും/ക്രമീകരിക്കുന്നതിലും സഹായിക്കുന്നു.</p>
<p>ചെറുകിട വ്യവസായ വികസനം ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ [SIDBI]</p>	<p>ഇന്ത്യൻ പാർലമെന്റ് പാസാക്കിയ നിയമപ്രകാരം 1990 ഏപ്രിൽ 2-ന് സ്ഥാപിതമായ ചെറുകിട വ്യവസായ വികസന ബാങ്ക് (SIDBI), സൂക്ഷ്മ, ചെറുകിട, ഇടത്തരം സംരംഭ (MSME) മേഖലയുടെ പ്രോത്സാഹനം, ധനസഹായം, വികസനം എന്നിവയ്ക്കും സമാനമായ</p>

	<p>പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനുമുള്ള പ്രധാന ധനകാര്യ സ്ഥാപനമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നു.</p>
<p>സ്കിൽ ഡിജിറ്റൽ ഇന്ത്യ ഹബ്ബ്</p>	<p>ഓൺലൈൻ പ്ലാറ്റ്ഫോമിലൂടെ ഇന്ത്യൻ വ്യക്തികളുടെ വൈദഗ്ദ്ധ്യം, പുനർനൈപുണ്യം, നൈപുണ്യം വർദ്ധിപ്പിക്കൽ എന്നിവ ലക്ഷ്യമിട്ടാണ് സ്കിൽ ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ ഹബ്ബ് രൂപകൽപ്പന ചെയ്തിരിക്കുന്നത്. ജീവനക്കാർക്കും തൊഴിലുടമകൾക്കും ഇടയിലുള്ള ഒരു പാലമായി ഇത് പ്രവർത്തിക്കുകയും വ്യവസായ ആവശ്യങ്ങൾക്കനുസരിച്ച് വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് പാഠ്യപദ്ധതികൾ സൃഷ്ടിക്കാനും പരിഷ്കരിക്കാനും അനുവദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.</p>
<p>സ്കിൽ ഇന്ത്യ മിഷൻ</p>	<p>സ്കിൽ ഇന്ത്യ മിഷൻ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ ഒരു പ്രധാന സംരംഭമാണ്. സ്കിൽ ഇന്ത്യ മിഷന്റെ കീഴിൽ, സ്കിൽ ഡെവലപ്മെന്റ് ആൻഡ് എന്റർപ്രണർഷിപ്പ് മന്ത്രാലയം (എംഎസ്ഡിഇ) രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള പരിശീലന കേന്ദ്രങ്ങൾ വഴി വിവിധ നൈപുണ്യ വികസന പരിപാടികൾ/പദ്ധതികൾ നടപ്പിലാക്കുന്നു.</p>
<p>സംസ്ഥാനതല ബാങ്കേഴ്സ് കമ്മിറ്റി [SLBC]</p>	<p>സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വികസനത്തിനായി എല്ലാ സംസ്ഥാനങ്ങളിലും മതിയായ ഏകോപന സംവിധാനങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനായി, ബാങ്കുകൾ, സർക്കാർ വകുപ്പുകൾ, വികസന ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന ഒരു അപെക്സ് ഇന്റർ-ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂഷണൽ</p>

	ഫോറമായി 1977 ഏപ്രിലിൽ സംസ്ഥാനതല ബാങ്കേഴ്സ് കമ്മിറ്റി രൂപീകരിച്ചു.
സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങൾ [SDG]	ദാരിദ്ര്യം അവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനും, ഗ്രഹത്തെ സംരക്ഷിക്കുന്നതിനും, 2030 ആകുമ്പോഴേക്കും എല്ലാ ജനങ്ങളും സമാധാനവും സമൃദ്ധിയും ആസ്വദിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുമുള്ള ഒരു സാർവത്രിക ആഹ്വാനമായി 17 ആഗോള ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ ഒരു കൂട്ടമായ സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങൾ (SDGs) 2015 ൽ ഐക്യരാഷ്ട്രസഭ അംഗീകരിച്ചു.
സുസ്ഥിരമായ കടബാധ്യത	കടബാധ്യത സുസ്ഥിരമാക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു പ്രധാന മാനദണ്ഡം, കുടിശ്ശികയുള്ള വായ്പകളുടെ പ്രതിമാസ തിരിച്ചടവ് തുക കുടുംബത്തിന്റെ പ്രതിമാസ വരുമാനത്തിന്റെ പകുതിയിൽ കൂടുതലാകരുത് എന്ന് ഉറപ്പാക്കുക എന്നതാണ്.
ടയർ V & VI കേന്ദ്രങ്ങൾ	ജനസംഖ്യ അനുസരിച്ച് കേന്ദ്രങ്ങളുടെ ശ്രേണി തിരിച്ചുള്ള വർഗ്ഗീകരണം [സെൻസസ് 2011]. ടയർ V - 5,000 നും 9,999 നും ഇടയിൽ ജനസംഖ്യയുള്ള കേന്ദ്രങ്ങൾ. ടയർ VI - 5000 ൽ താഴെ ജനസംഖ്യയുള്ള കേന്ദ്രങ്ങൾ.
ഉദ്യം അസിസ്റ്റ് പ്ലാറ്റ്ഫോം	ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന്റെ എംഎസ്എംഇ മന്ത്രാലയത്തിന്റെ ഉദ്യം അസിസ്റ്റ് പ്ലാറ്റ്ഫോം, ഉദ്യം രജിസ്ട്രേഷൻ നമ്പറും ഉദ്യം അസിസ്റ്റ് സർട്ടിഫിക്കറ്റും സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനായി അസിസ്റ്റ് പ്രക്രിയയിലൂടെ അനുപചാരിക മൈക്രോ എന്റർപ്രൈസസിന്റെ ഓൺലൈൻ രജിസ്ട്രേഷൻ സാധ്യമാക്കുന്നു.

<p>ഏകീകൃത പേയ്മെന്റ് ഇൻറർഫേസ് [UPI] ലൈറ്റ്</p>	<p>റെമിറ്റർ ബാങ്കിന്റെ കോർ ബാങ്കിംഗ് സംവിധാനങ്ങൾ തത്സമയം ഉപയോഗിക്കാതെ കുറഞ്ഞ മൂല്യമുള്ള ഇടപാടുകൾ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിനായി നിലവിലുള്ള UPI ഇക്കോസിസ്റ്റം പ്രോട്ടോക്കോളുകൾ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്ന ഒരു പേയ്മെന്റ് പരിഹാരമാണ് UPI LITE. ഇത് നിലവിൽ ഒരു ഇടപാടിന് പരിധി ₹ 1000, പ്രതിദിനം സഞ്ചിത ഉപയോഗം ₹ 10000, പരമാവധി ബാലൻസ് ₹ 5000 എന്നിങ്ങനെയാണ് പ്രവർത്തിക്കുന്നത്.</p>
<p>ഏകീകൃത പേയ്മെന്റ് ഇൻറർഫേസ് [UPI] ലൈറ്റ് X</p>	<p>UPI LITE X, UPI LITE പോലെ തന്നെയാണ്, എന്നാൽ ഇൻറർനെറ്റ് കണക്റ്റിവിറ്റി ഇല്ലാതെ തന്നെ ഓഫ്ലൈൻ പേയ്മെന്റുകൾ അനുവദിക്കുന്നു, നിലവിലുള്ള UPI LITE പ്രവർത്തനങ്ങൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നു. ഇത് നിലവിൽ ഒരു ഇടപാടിന് ₹ 500 പരിധിയിലും, പ്രതിദിനം സഞ്ചിത ഉപയോഗം ₹ 4000 ലും, പരമാവധി ബാലൻസ് ₹ 2000 ലും പ്രവർത്തിക്കുന്നു.</p>
<p>ഘടനയില്ലാത്ത സപ്ലിമെന്ററി സർവീസ് ഡാറ്റ [USSD]</p>	<p>ടെക്സ്റ്റ് സന്ദേശങ്ങൾ അയയ്ക്കാൻ ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒരു ആഗോള സിസ്റ്റം ഫോർ മൊബൈൽ കമ്മ്യൂണിക്കേഷൻസ് (GSM) പ്രോട്ടോക്കോളാണ് USSD (അൺസ്ട്രക്ചേർഡ് സപ്ലിമെന്ററി സർവീസ് ഡാറ്റ). ഇന്ത്യയിൽ, *99# NPCI യുടെ USSD അധിഷ്ഠിത മൊബൈൽ ബാങ്കിംഗ് സേവനമാണ്.</p>
<p>യൂണിയൻ ടെറിട്ടറി ലെവൽ ബാങ്കേഴ്സ് കമ്മിറ്റി [യൂടിഎൽബിസി]</p>	<p>SLBC പോലെ, കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശ തലത്തിലുള്ള ഒരു ഫോറം [ഇന്ത്യയിൽ 28 സംസ്ഥാനങ്ങളും 8 കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളുമുണ്ട്]</p>

എക്സിക്യൂട്ടീവ് സംഗ്രഹം

സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ എല്ലാ പങ്കാളികളെയും ഉൾപ്പെടുത്തി ദേശീയ തലത്തിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പ്രക്രിയ വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും നിലനിർത്തുന്നതിനും സഹായിക്കുന്നതിനായി ഇന്ത്യയിലെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങളുടെ ദർശനവും പ്രധാന ലക്ഷ്യങ്ങളും 2019-2024 ലെ ദേശീയ നയം (NSFI) മുന്നോട്ടുവെച്ചിരുന്നു. സാമ്പത്തിക ക്ഷേമം, സമൃദ്ധി, സുസ്ഥിര വികസനം എന്നിവ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയും ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനൊപ്പം സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വിശാലമാക്കുക, ആഴത്തിലാക്കുക, ത്വരിതപ്പെടുത്തുക എന്നിവയാണ് ഇതിന്റെ ലക്ഷ്യം. NSFI യുടെ അഞ്ച് വർഷത്തെ കാലയളവ്: 2019-24 സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ആക്സസ്, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാര മാനങ്ങൾ എന്നിവയിൽ കാര്യമായ പുരോഗതി കൈവരിച്ചു.

2. ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥതയിലെ പരമാവധി സാച്ചുറേഷൻ നേട്ടം, ഭൗതിക, ഡിജിറ്റൽ ആക്സസ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിലെ വികാസം, ഉപഭോക്തൃ അവബോധത്തിലും സംരക്ഷണ നടപടികളിലും മെച്ചപ്പെടുത്തലുകൾ എന്നിവ പ്രയോജനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്, NSFI: 2025-30 സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ശ്രമങ്ങളെ സുഗമവും ഫലപ്രദവുമായ രീതിയിൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഉപഭോക്തൃ അവബോധം, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം എന്നിവയൊപ്പം ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള പ്രവേശനം വർദ്ധിപ്പിക്കുക എന്നതാണ് വിഭാവനം ചെയ്യുന്നത്. ഒരു സിനർജിസ്റ്റിക് സമീപനം സ്വീകരിക്കുന്നതിലും അവസാന മൈൽ ലഭ്യത ഗുണനിലവാരവും സ്ഥിരതയും മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലും, നൈപുണ്യവും ഉപജീവനമാർഗ്ഗ സംരംഭങ്ങളുമായുള്ള ബന്ധങ്ങളിലൂടെ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഫലപ്രദമായ ഉപയോഗത്തിനും ഇത് ഊന്നൽ നൽകുന്നു.

3. NSFI: 2025-30 രേഖയിൽ അഞ്ച് അധ്യായങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുന്നു. NSFI: 2019-24 ന്റെ ഒരു പൂർവ്വാവലോകനം അധ്യായം-1 നൽകുന്നു. NSFI: 2019-24 പ്രകാരമുള്ള തന്ത്രപരമായ സ്തംഭങ്ങളും നാഴികക്കല്ലുകളും ഇത്

എടുത്തുകാണിക്കുകയും അതിന്റെ നാഴികക്കല്ലുകൾ കൈവരിക്കുന്നതിലെ പുരോഗതിയുടെ വിശദമായ വിലയിരുത്തൽ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നു.

4. ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ, ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടുകളുടെ/കാർഡുകളുടെ എണ്ണം, ബാങ്ക് നിക്ഷേപങ്ങൾ, ക്രെഡിറ്റ്, മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് -മാനേജ്മെന്റിന് കീഴിലുള്ള ആസ്തി, ഇൻഷുറൻസ്/പെൻഷൻ വരിക്കാർ, പിന്തുണയ്ക്കുന്ന അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളുടെ അളവും മൂല്യവും, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പരിപാടികൾ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സൂചിക എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പ്രവണതകൾ അവതരിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഇന്ത്യയിലെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥയെ അധ്യായം-11 വിശകലനം ചെയ്യുന്നു. വിവിധ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പാരാമീറ്ററുകളിൽ വിശകലനം നല്ല പുരോഗതി കാണിക്കുന്നു. അനുഭവപരമായ പഠനങ്ങളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ചില വിതരണ, ഡിമാൻഡ് വശങ്ങളിലെ തടസ്സങ്ങളെക്കുറിച്ചും ഈ അധ്യായം ചർച്ച ചെയ്യുന്നു, അതിനാൽ NSFI യുടെ ശുപാർശകൾ: 2025-30, അനുയോജ്യമായ നയ പരിഹാരങ്ങളിലൂടെ അത്തരം തടസ്സങ്ങൾ പരിഹരിക്കുന്നതിന് വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു.

5. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയ്ക്കപ്പുറം, സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം എന്നിവയിൽ അഭികാമ്യമായ ഫലങ്ങൾ കൈവരിക്കാൻ കഴിയുന്ന സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഫലപ്രദമായ ഉപയോഗം ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കണമെന്ന് എൻഎസ്എഫ്ഐ രേഖയുടെ മൂന്നാം അധ്യായം അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നു. ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഡിജിറ്റൽ പൊതു അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം എന്നിവയാൽ പിന്തുണയ്ക്കപ്പെടുന്ന തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉറപ്പാക്കുന്നതിനായി പങ്കാളികളുടെ സംയോജിത ശ്രമങ്ങളോടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ

ശക്തിപ്പെടുത്തുക എന്നതാണ് എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ 2025-30 ദർശനം. എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30 ന്റെ സമയക്രമം 2030 ലെ സുസ്ഥിര വികസനത്തിനായുള്ള യുഎൻ അജണ്ടയുമായി സമന്വയിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 'ആരും പിന്നിലാവരുത്' എന്ന സാർവത്രികതയുടെ തത്വവും 2030 ലെ ആഗോള അജണ്ടയായി സർവമാന വികസനവും, ജനങ്ങളുടെ, പ്രത്യേകിച്ച് ദുർബലരുടെയും പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടവരുടെയും ക്ഷേമം ഉറപ്പാക്കാൻ ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി നന്നായി യോജിക്കുന്നു.

6. എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ അധ്യായം-IV: 2025-30 രാജ്യത്തെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ താഴെപ്പറയുന്ന അഞ്ച് തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ മുന്നോട്ട് വയ്ക്കുന്നു(പഞ്ച്-ജ്യോതി).

- I. കുടുംബങ്ങൾക്കും സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും കൈവരിക്കുന്നതിന് തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും മെച്ചപ്പെടുത്തുക.
- II. സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി ലിംഗ-സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സമീപനം സ്വീകരിക്കുക, കുടുംബങ്ങളുടെ സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള വ്യത്യസ്ത തന്ത്രങ്ങൾ, പ്രത്യേകിച്ച് പിന്നോക്ക വിഭാഗങ്ങൾക്കും ദുർബലർക്കും.
- III. ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, നൈപുണ്യ വികസനം, പിന്തുണ ആവാസവ്യവസ്ഥ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലുമായുള്ള അതിന്റെ ബന്ധങ്ങൾ എന്നിവ സമന്വയിപ്പിക്കുക.
- IV. സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉപകരണമായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക.

v. ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റേയും പരാതികളുടെയും ഗുണനിലവാരവും വിശ്വാസ്യതയും ശക്തിപ്പെടുത്തുക പരിഹാര നടപടികൾ.

7. പഞ്ച്-ജ്യോതിയുടെ കീഴിലുള്ള തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ, മോണിറ്ററിംഗ് ആൻഡ് മെഷർമെന്റ് മെക്കാനിസത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അഞ്ചാം അധ്യായത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന മൂന്ന് അളവെടുപ്പുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ ഉൾപ്പെടെ 47 പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളിലൂടെ നടപ്പിലാക്കേണ്ട ഘടനാപരമായ ശുപാർശകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഉപയോഗവും ഗുണനിലവാര മാനങ്ങളും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലാണ് ശുപാർശകളുടെ ശ്രദ്ധ, അതേസമയം അവസാന മെൽ ലഭ്യത മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും നിരീക്ഷണത്തിലും അളക്കൽ സംവിധാനത്തിലും ഫലപ്രാപ്തിയും ഗ്രാനുലാരിറ്റിയും ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30 പ്രകാരമുള്ള പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളും സമയരേഖകളും ധനകാര്യ മേഖല നിയന്ത്രണ ഏജൻസികൾക്കിടയിൽ (റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ - ആർബിഐ, സെക്യൂരിറ്റീസ് ആൻഡ് എക്സ്ചേഞ്ച് ബോർഡ് ഓഫ് ഇന്ത്യ - സെബി, ഇൻഷുറൻസ് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി ഓഫ് ഇന്ത്യ - ഐആർഡിഐഐ, പെൻഷൻ ഫണ്ട് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി - പിഎഫ്ഡിആർഎ), അതത് അധികാരപരിധിയിലുള്ള ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ, നാഷണൽ ബാങ്ക് ഫോർ അഗ്രികൾച്ചർ ആൻഡ് റൂറൽ ഡെവലപ്മെന്റ് - നബാർഡ്, നാഷണൽ സ്കിൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ - എൻഎസ്ഡിസി, നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ - എൻസിഎഫ്ഐ എന്നിവയ്ക്കൊപ്പം വിതരണം ചെയ്യുന്നു.

8. ചുരുക്കത്തിൽ, NSFI: 2025-30 മുൻ തന്ത്രത്തിന്റെ കാലയളവിലെ നേട്ടങ്ങളും പുരോഗതിയും പ്രയോജനപ്പെടുത്തുകയും ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ കൂടുതൽ

ആഴത്തിലാക്കുന്നതിനും ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനുമുള്ള ഒരു തന്ത്രപരമായ കാഴ്ചപ്പാടും പാതയും നടപ്പിലാക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

അധ്യായം - I

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ദേശീയ നയം (NSFI) 2019-24: ഒരു തിരിഞ്ഞ നോട്ടം

സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ എല്ലാ പങ്കാളികളെയും ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട്, ദേശീയ തലത്തിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പ്രക്രിയ വിപുലീകരിക്കുന്നതിനും നിലനിർത്തുന്നതിനും സഹായിക്കുന്നതിനായി ഇന്ത്യയിലെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങളുടെ ദർശനവും പ്രധാന ലക്ഷ്യങ്ങളും 2019-2024 ലെ ദേശീയ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയം (NSFI) മുന്നോട്ടുവെച്ചു. രാജ്യത്ത് സാമ്പത്തിക ക്ഷേമം, സമൃദ്ധി, സുസ്ഥിര വികസനം എന്നിവ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ത്വരിതപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ഒരു പാത ഈ നയം നൽകി.

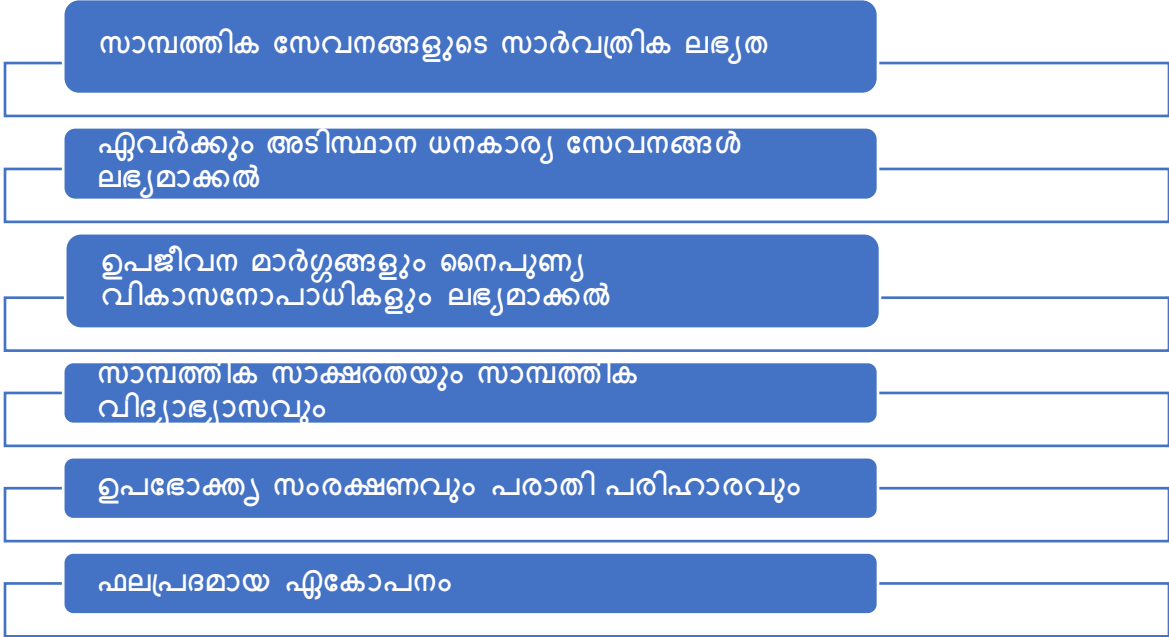
2. ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, സെക്യൂരിറ്റീസ് ആൻഡ് എക്സ്ചേഞ്ച് ബോർഡ് ഓഫ് ഇന്ത്യ (സെബി), ഇൻഷുറൻസ് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി ഓഫ് ഇന്ത്യ (ഐആർഡിഎഐ), പെൻഷൻ ഫണ്ട് റെഗുലേറ്ററി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് അതോറിറ്റി ഓഫ് ഇന്ത്യ (പിഎഫ്ആർഡിഎ) തുടങ്ങിയ ധനകാര്യ മേഖലാ നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും നാഷണൽ ബാങ്ക് ഫോർ അഗ്രികൾച്ചർ ആൻഡ് റൂറൽ ഡെവലപ്മെന്റ് (നബാർഡ്), നാഷണൽ പേയ്മെന്റ്സ് കോർപ്പറേഷൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ (എൻപിസിഐ), കൊമേഴ്സ്യൽ ബാങ്കുകൾ തുടങ്ങിയ പ്രത്യേക സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വിപണി പങ്കാളികളുടെയും കൂടിയാലോചനകളുടെയും നിർദ്ദേശങ്ങളുടെയും അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഈ നയം തയ്യാറാക്കിയത്.

3. രാജ്യത്തിന്റെ വികസന മുൻഗണനകളിൽ ഊന്നിക്കൊണ്ട്, ഈ നയം, ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളും സേവനങ്ങളും ലഭ്യമാകുന്നതിലെ അന്തർലീനമായ തടസ്സങ്ങൾ പരിഹരിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തിലും ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിലും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചുള്ള, മികച്ച സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങളാൽ പിന്തുണയ്ക്കപ്പെടുന്ന ഒരു സാമ്പത്തിക സംവിധാനം, വളർച്ചയ്ക്ക് മാത്രമല്ല, ദരിദ്രർക്കും അനുകൂലമാണെന്ന് അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടു. കൂടാതെ, വരുമാന അസമത്വവും

ദാരിദ്ര്യവും കുറയ്ക്കുന്നതിനും, സാമൂഹിക ഐക്യവും പങ്കിട്ട സാമ്പത്തിക വികസനവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും ഈ നയത്തിന് കഴിവുണ്ട്. സാമ്പത്തിക ഒഴിവാക്കൽ സമൂഹത്തിലെ പിന്നാക്കം നിൽക്കുന്നവരെയും താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാരെയും അനുപചാരിക സംവിധാനങ്ങൾ അല്ലാതെ മറ്റ് മാർഗങ്ങളില്ലാത്ത അവസ്ഥയിലേക്ക് വിടുന്നുവെന്നും, അത് അവരെ സാമ്പത്തിക ദുരിതം, കടം, ദാരിദ്ര്യം എന്നിവയ്ക്ക് ഇരയാക്കുന്നുവെന്നും, ഒടുവിൽ വിവിധ ശാരീരിക, സാമൂഹിക-സാംസ്കാരിക, മാനസിക സംഘർഷങ്ങൾക്കും ദാരിദ്ര്യത്തിനും കാരണമാകുമെന്നും എൻഎസ്എഫ്ഐ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. അതിനാൽ, ഫലപ്രദമായ നടപടിക്കായി നയരൂപകർത്തകളുടെ ശ്രദ്ധ ആവശ്യമാണ്.

4. ദേശീയ തലത്തിൽ മൊത്തത്തിലുള്ള സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പാദനം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലും ദാരിദ്ര്യവും വരുമാന അസമത്വവും കുറയ്ക്കുന്നതിലും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന് എങ്ങനെ ഗുണിത ഫലമുണ്ടെന്ന് വ്യാപകമായി ലഭ്യമായ അനുഭവപരമായ തെളിവുകളോട് എൻഎസ്എഫ്ഐ യോജിച്ചു. ലിംഗസമത്വത്തിനും സ്ത്രീകളുടെ സാമ്പത്തിക ശാക്തീകരണത്തിനും സ്ത്രീകളുടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വളരെ പ്രധാനമാണെന്ന് അത് ഊന്നിപ്പറഞ്ഞു. അവരുടെ സാമ്പത്തിക ജീവിതത്തിൽ കൂടുതൽ നിയന്ത്രണമുള്ളതിനാൽ, സ്ത്രീകൾക്ക് തങ്ങളെയും കുടുംബങ്ങളെയും ദാരിദ്ര്യത്തിൽ നിന്ന് പുറത്തുവരാൻ സഹായിക്കാനും ദാരിദ്ര്യത്തിലേക്ക് വീഴാനുള്ള സാധ്യത കുറയ്ക്കാനും അനുപചാരിക മേഖലയിൽ നിന്നുള്ള ചൂഷണം ഇല്ലാതാക്കാനും, അളക്കാവുന്നതും ഉൽപ്പാദനപരവുമായ സാമ്പത്തിക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ പൂർണ്ണമായും ഏർപ്പെടാനുള്ള കഴിവ് വർദ്ധിപ്പിക്കാനും കഴിയും. ആറ് തന്ത്രപരമായ തൂണുകളിലൂടെയും (ചിത്രം 1.1) 18 നാഴികക്കല്ലുകളിലൂടെയും എൻഎസ്എഫ്ഐ കൈവരിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന ഒരു ഉൾക്കൊള്ളുന്ന സാമ്പത്തിക സംവിധാനം സ്ഥിരത, സമഗ്രത, തുല്യതയാർന്ന വളർച്ച എന്നിവയെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നു.

ചിത്രം 1.1: എൻഎസ്എഫ്ഐ (2019-24) തന്ത്രപരമായ തൂണുകൾ

എൻഎസ്എഫ്ഐ നാഴികക്കല്ലുകൾ കൈവരിക്കുന്നതിലെ പുരോഗതിയുടെ വിലയിരുത്തൽ

5. 2020 ജനുവരിയിൽ പുറത്തിറങ്ങിയ ഈ നയം, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വിശാലമാക്കുന്നതിനും ആഴത്തിലാക്കുന്നതിനും സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയും ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും പുറമെ, ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ താങ്ങാനാവുന്ന രീതിയിൽ ലഭ്യമാക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയാണ് പുറത്തിറക്കിയത്. നയ കാലയളവിൽ, രാജ്യത്ത് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആഴത്തിലാക്കുന്നതിന് എൻഎസ്എഫ്ഐ ഉത്തേജനം നൽകി. ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ അവസാന മൈൽ വിതരണത്തിൽ ഊന്നൽ കൊടുത്തുകൊണ്ട്, 500 വീടുകളുള്ള, തിരിച്ചറിഞ്ഞതിൽ 99.9 ശതമാനം ഗ്രാമങ്ങളുടെയും 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിൽ ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ബാങ്കിംഗ് സേവനം ലഭ്യമാക്കിയിട്ടുണ്ട്, കൂടാതെ അവസാന മൈൽ വരെ ബാങ്കിംഗ് സേവനം ലഭ്യമാക്കുന്നതിനായി ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻ്റ്കളുടെ (ബിസി) വിന്യാസം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് നിരവധി നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചു.

6. ഡിജിറ്റലായി പണം സ്വീകരിക്കാനുള്ള അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളുടെ ലഭ്യതയിൽ പ്രകടമായ പുരോഗതി ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. പേയ്മെന്റ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ ഡെവലപ്മെന്റ് ഫണ്ട് (PIDF), ഭാരത് നെറ്റ് പ്രോജക്റ്റ്, ധനകാര്യ മേഖല റെഗുലേറ്റർമാരിലുടനീളം ഇ-കെവൈസി വ്യവസ്ഥ, ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റം (EDDPE) പദ്ധതിയുടെ വിപുലീകരണം ആഴത്തിലുള്ള വ്യാപനം എന്നിവയിലൂടെ ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ വേഗത്തിൽ സ്വീകരിക്കുന്നതിലേക്ക് ഇത് നയിച്ചു. റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സിന് കീഴിൽ നിരവധി കൂട്ടായ്മകൾ ആരംഭിച്ചതും അവസാന മൈൽ വരെ എത്തുന്നതിനുള്ള നൂതന ധനകാര്യ സംവിധാനങ്ങൾ മുഖ്യധാരയിലേക്ക് കൊണ്ടുവരാനും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ള സാമ്പത്തിക നവീകരണത്തെ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ശ്രമങ്ങൾക്കും അഞ്ച് വർഷത്തെ കാലയളവ് സാക്ഷ്യം വഹിച്ചു. രാജ്യത്തെ എല്ലാ ബ്ലോക്കുകളുടെയും കവറേജോടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഡിമാൻഡ് ഭാഗത്ത് നിരവധി നേട്ടങ്ങൾ ഉണ്ടായി - സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (CFL), നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) പ്രധാന വിഭാഗങ്ങൾക്കായി പ്രത്യേകം തയ്യാറാക്കിയ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ മൊഡ്യൂളുകളുടെ വികസനം, പരാതി പരിഹാരത്തിനായി വെബ് പോർട്ടലുകൾ സ്ഥാപിക്കൽ/ശക്തമാക്കൽ, എല്ലാ ധനകാര്യ മേഖല നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളും ചേർന്ന് ടോൾ ഫ്രീ ഹെൽപ്പ്ലൈൻ നമ്പറുകൾ ഏർപ്പെടുത്തൽ മുതലായവ ഈ നേട്ടങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

7. എൻ.എസ്.എഫ് .ഐ 2019-24 യുടെ അഞ്ച് വർഷത്തെ കാലയളവിൽ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ വ്യാപ്തി ഗണ്യമായി മെച്ചപ്പെട്ടു. ഗ്രാമങ്ങളിലെ മൊത്തം ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ എണ്ണം 2019 മാർച്ചിൽ 5.97 ലക്ഷത്തിൽ നിന്ന് 2024 മാർച്ചിൽ 15.98 ലക്ഷമായി വർദ്ധിച്ചു. അതുപോലെ, അടിസ്ഥാന സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് നിക്ഷേപ അക്കൗണ്ടുകളുടെ ആകെ എണ്ണം 2019 മാർച്ചിൽ 57.42 കോടിയിൽ നിന്ന് 2024 മാർച്ചിൽ 70.59 കോടിയായി വർദ്ധിച്ചു. ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ പദ്ധതികളിലെ എൻറോൾമെന്റിലും എൻ.എസ്.എഫ് .ഐ 2019-24 യുടെ കാലയളവിൽ പുരോഗതി ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്, പ്രധാനമന്ത്രി ജീവൻ ജ്യോതി ബീമാ യോജന

(PMJJBY)യിൽ ചേർന്നവരുടെ എണ്ണം 2019 മാർച്ചിൽ 5.34 കോടിയിൽ നിന്ന് 2024 മാർച്ചിൽ 16 കോടിയായി, (25% സംയുക്ത വാർഷിക വളർച്ച). അതുപോലെ, പ്രധാനമന്ത്രി സുരക്ഷാ ബീമാ യോജനയിൽ (PMSBY) ചേർന്നവരുടെ എണ്ണം ഈ കാലയളവിൽ 13.52 കോടിയിൽ നിന്ന് 33.78 കോടിയായി മെച്ചപ്പെട്ടു. കൂടാതെ ഈ കാലയളവിൽ അടൽ പെൻഷൻ യോജന (APY)-യിലെ മൊത്തം വരിക്കാരുടെ എണ്ണം 97 ലക്ഷം എന്നതിൽ നിന്ന് 555 ലക്ഷമായി (42% സംയുക്ത വാർഷിക വളർച്ച) വളർന്നു.

8. കൂടാതെ, ഈ കാലയളവിൽ, റിസർവ് ബാങ്ക് 2021-ൽ ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് സൂചിക (DPI), ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ സൂചിക (FI-ഇൻഡക്സ്) എന്നീ രണ്ട് പ്രത്യേക സൂചികകൾ പുറത്തിറക്കി, യഥാക്രമം രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള പേയ്മെന്റുകളുടെ ഡിജിറ്റലൈസേഷന്റെ വ്യാപ്തി ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിനും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ നിലവാരം വിലയിരുത്തുന്നതിനും. 2019 മാർച്ചിൽ 153.47 ആയിരുന്ന ഡിപിഐ 2024 മാർച്ചിൽ 445.50 ആയി ഉയർന്നു. എഫ്ഐ-സൂചിക 2019 ൽ 49.9 ൽ നിന്ന് 2024 ൽ 64.2 ആയി മെച്ചപ്പെട്ടു, ആക്സസ് സബ്-ഇൻഡക്സ് 2019 ൽ 67.5 ൽ നിന്ന് 2024 ൽ 79.3 ആയി മെച്ചപ്പെട്ടു, ഉപയോഗ ഉപസൂചി 2019 ൽ 38.7 ൽ നിന്ന് 2024 ൽ 55.5 ആയി മെച്ചപ്പെട്ടു, ഗുണനിലവാര ഉപസൂചി 2019 ൽ 52.6 ൽ നിന്ന് 2024 ൽ 65.8 ആയി മെച്ചപ്പെട്ടു.

9. എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ തന്ത്രപരമായ ഓരോ ലക്ഷ്യങ്ങളും/ നാഴികക്കല്ലുകളും സംബന്ധിച്ച പുരോഗതിയുടെ ഒരു സംക്ഷിപ്ത സംഗ്രഹം അനുബന്ധം-1-ൽ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

അദ്ധ്യായം-II

ഇന്ത്യയിലെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ: പുരോഗതിയും പ്രധാന പ്രവണതകളും - 2019-24

എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ അഞ്ച് വർഷത്തെ 2019-24 കാലയളവിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ആക്സസ്, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാരം എന്നീ മാനങ്ങളിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതി ഉണ്ടായി. എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30 ലേക്ക് മുന്നോട്ട് പോകുമ്പോൾ, എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2019-24 കാലയളവിൽ കൈവരിച്ച പുരോഗതി വിലയിരുത്തുകയും മുന്നോട്ടുള്ള യാത്രയ്ക്കായി ആകാംക്ഷയോടെ ഉറ്റുനോക്കുകയും പ്രധാനമാണ്.

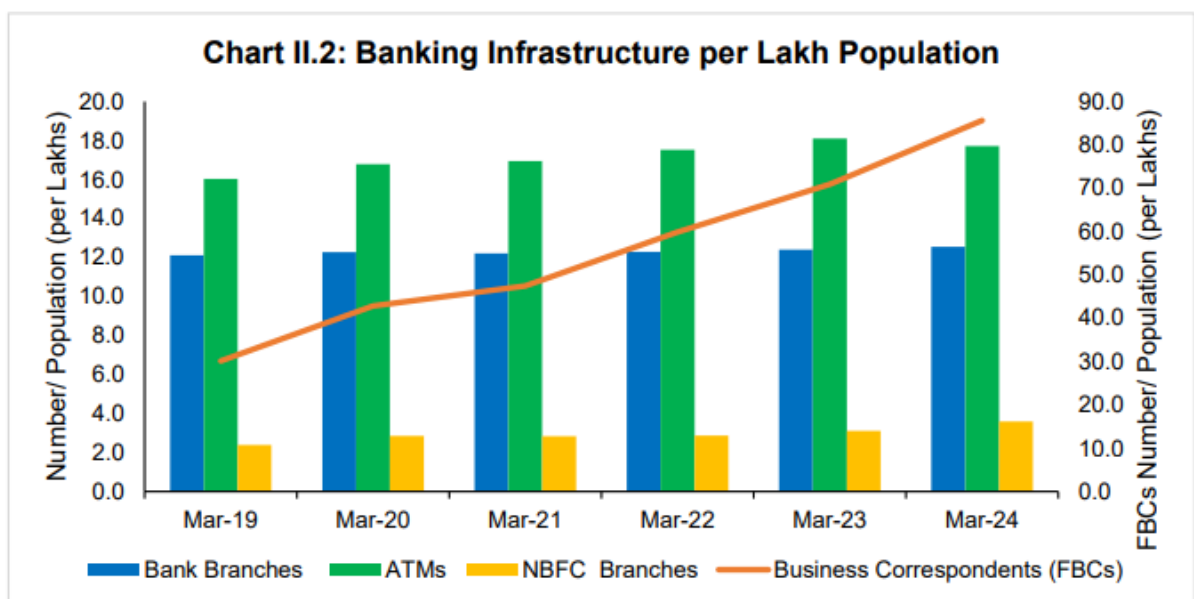
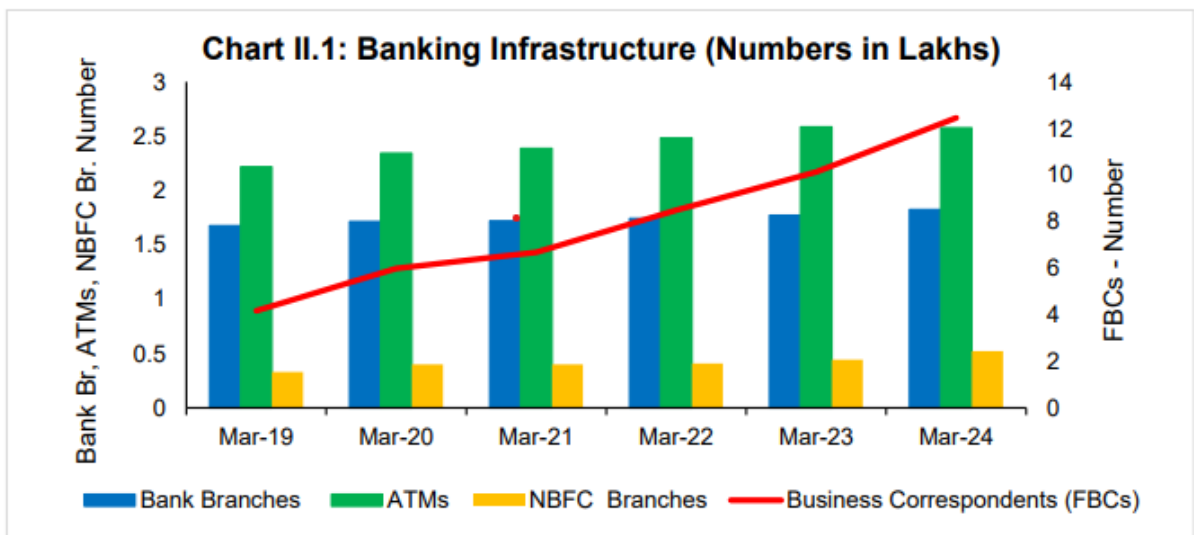
2. താഴെപ്പറയുന്ന ഖണ്ഡികകൾ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ പ്രധാന വശങ്ങളായ ബാങ്കിംഗ് അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടുകളുടെ/കാർഡുകളുടെ പ്രതിശീർഷ എണ്ണം, ബാങ്ക് നിക്ഷേപങ്ങൾ, ക്രെഡിറ്റ്, മാനേജ്മെന്റിന് കീഴിലുള്ള മ്യൂച്വൽ ഫണ്ട് ആസ്തി, ഇൻഷുറൻസ്/പെൻഷൻ വരിക്കാരും അതിനെ പിന്തുണയ്ക്കുന്ന അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളും , ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളുടെ വ്യാപ്തിയും മൂല്യവും , സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പരിപാടികളും പങ്കാളികളും , സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സൂചിക എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പുരോഗതിയും പ്രവണതകളും അവതരിപ്പിക്കുന്നു.

ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ

3. ബാങ്ക് ശാഖകളുടെ എണ്ണം, ഓട്ടോമേറ്റഡ് ടെല്ലർ മെഷീനുകൾ (എടിഎമ്മുകൾ), എൻബിഎഫ്സി ശാഖകൾ, ഫിക്സഡ്-പോയിന്റ് ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടന്റുകൾ എന്നിവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ ചാർട്ട് II.1 ൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഫിക്സഡ്-പോയിന്റ് ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടന്റുകളുടെ (എഫ്ബിസി) എണ്ണത്തിലെ ദ്രുതഗതിയിലുള്ള വർദ്ധനവിനൊപ്പം, ശാഖകളിലും എടിഎമ്മുകളിലും മിതമായതും എന്നാൽ സ്ഥിരതയുള്ളതുമായ വികാസം ചാർട്ട് കാണിക്കുന്നു.

ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിന്റെ അവസാന മൈൽ വരെ എത്തുന്നതിന് എഫ്ബിസിക്ൾ ഗണ്യമായ പിന്തുണ നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

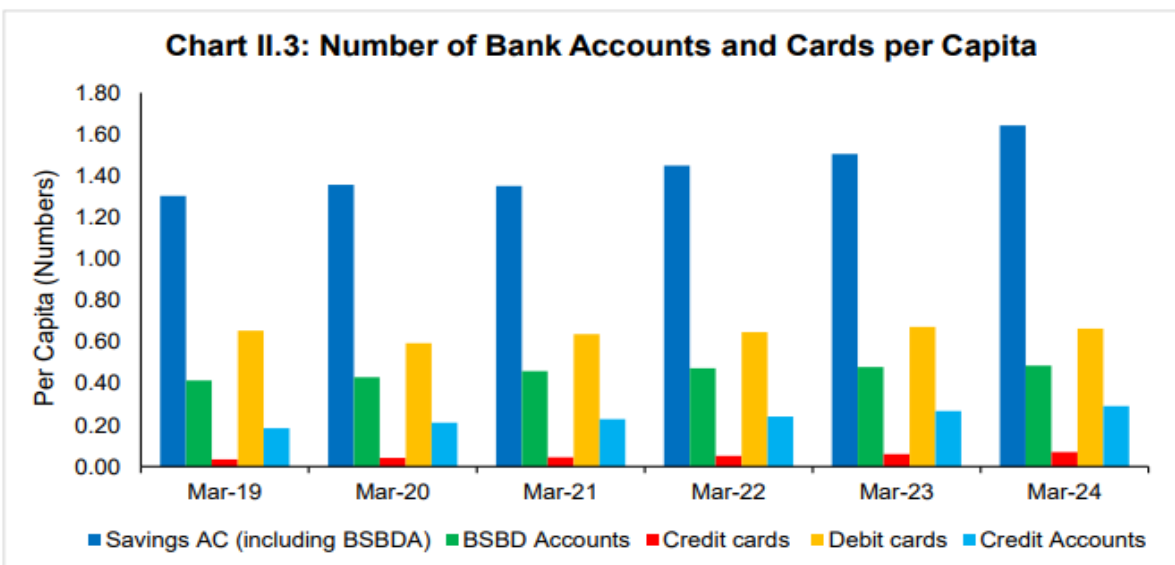
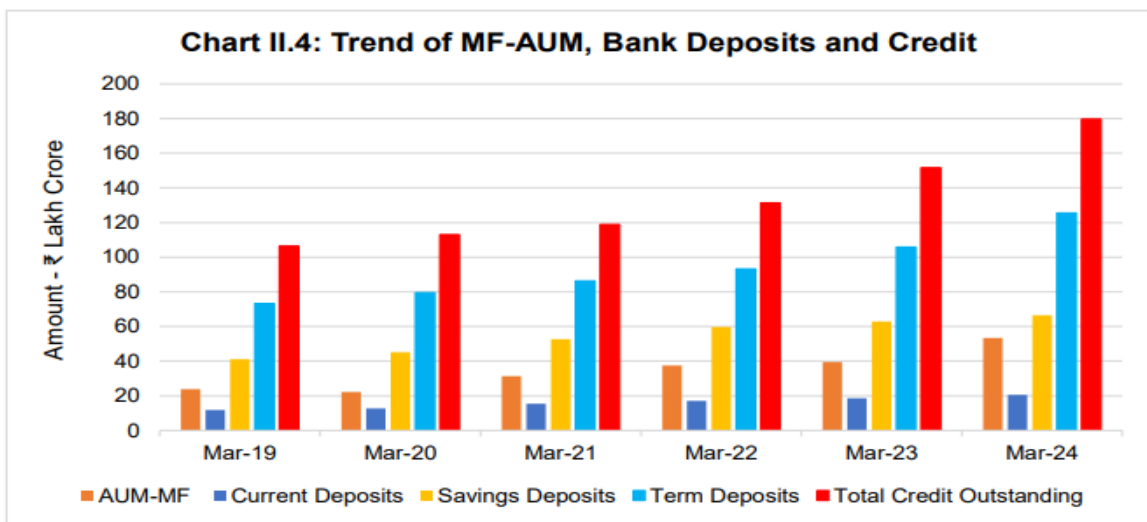
4. ഒരു ലക്ഷം ജനസംഖ്യയ്ക്ക് ബാങ്കിംഗ് അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ, ഒരു ലക്ഷം ജനസംഖ്യയ്ക്ക് 85.6 എഫ്ബിസിക്ൾ കാണിക്കുന്നു, 2019 ൽ ഇത് ഒരു ലക്ഷം ജനസംഖ്യയ്ക്ക് 30.1 എഫ്ബിസിക്ളിൽ നിന്ന് ഉയർന്നു. ബാങ്ക് ശാഖകളുടെയും എടിഎമ്മുകളുടെയും സ്ഥാനം ഒരു ലക്ഷം ജനസംഖ്യയ്ക്ക് ശരാശരി ശാഖകളുടെ എണ്ണം 12.5 ഉം ഒരു ലക്ഷം ജനസംഖ്യയ്ക്ക് ശരാശരി എടിഎമ്മുകളുടെ എണ്ണം 17 നും 18 നും ഇടയിലാണ് (ചാർട്ട് II.2).

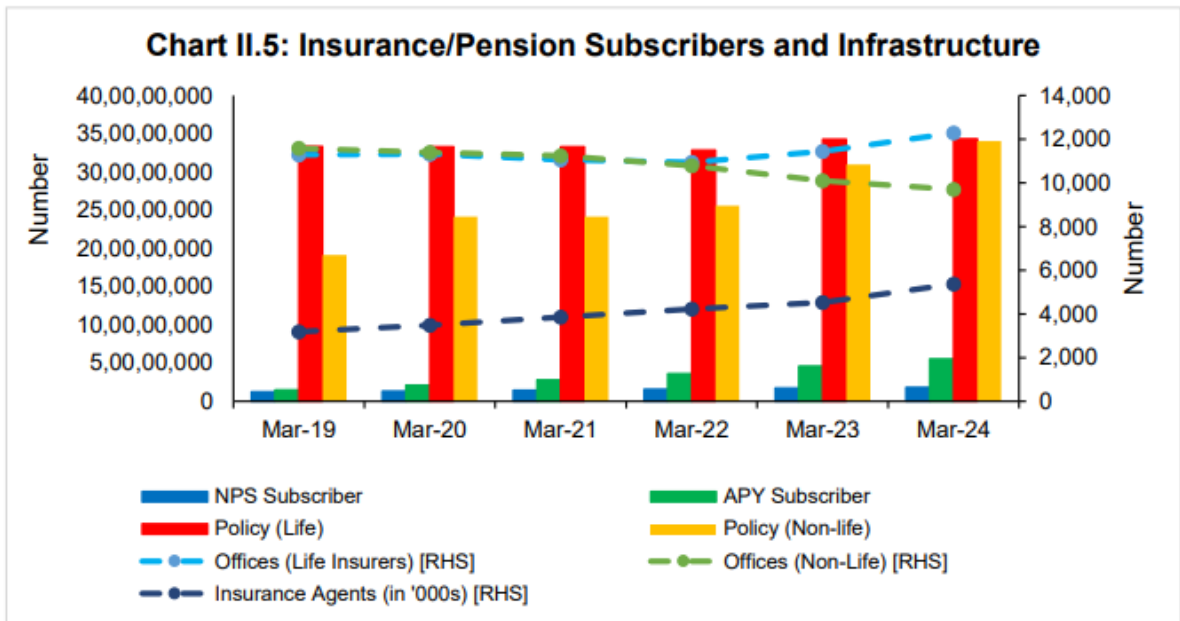
ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിന്റെ ഉപയോഗം

5. ചാർട്ട് II.3, ബാങ്കിംഗ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിന്റെ പ്രതിശീർഷ ഉപയോഗത്തെക്കുറിച്ച് വെളിച്ചം വീശുന്നു ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടുകളുടെയും കാർഡുകളുടെയും എണ്ണം, തുടർന്ന് മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് ആസ്തികളുടെ കീഴിലുള്ള പ്രവണത മാനേജ്മെന്റ് (MF-AUM), ബാങ്ക് നിക്ഷേപങ്ങൾ, ക്രെഡിറ്റ് എന്നിവ കഴിഞ്ഞ അഞ്ച് വർഷമായി ചാർട്ട് II.4-ൽ കാണാം.

6. രണ്ട് ചാർട്ടുകളും (II.3, II.4) സാമ്പത്തിക വ്യവസ്ഥയുടെ കാൽപ്പാടുകളുടെ ക്രമാനുഗതമായ വികാസത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന പാരാമീറ്ററുകളിൽ സ്ഥിരമായ വളർച്ച കാണിക്കുന്നു, ഒരു പാരാമീറ്ററും നെഗറ്റീവ് പ്രവണത കാണിക്കുന്നില്ല. കറന്റ് ഡെപ്പോസിറ്റുകളിലെ വർദ്ധനവിനൊപ്പം MF-AUM സ്ഥിരമായ വളർച്ചയും കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്.

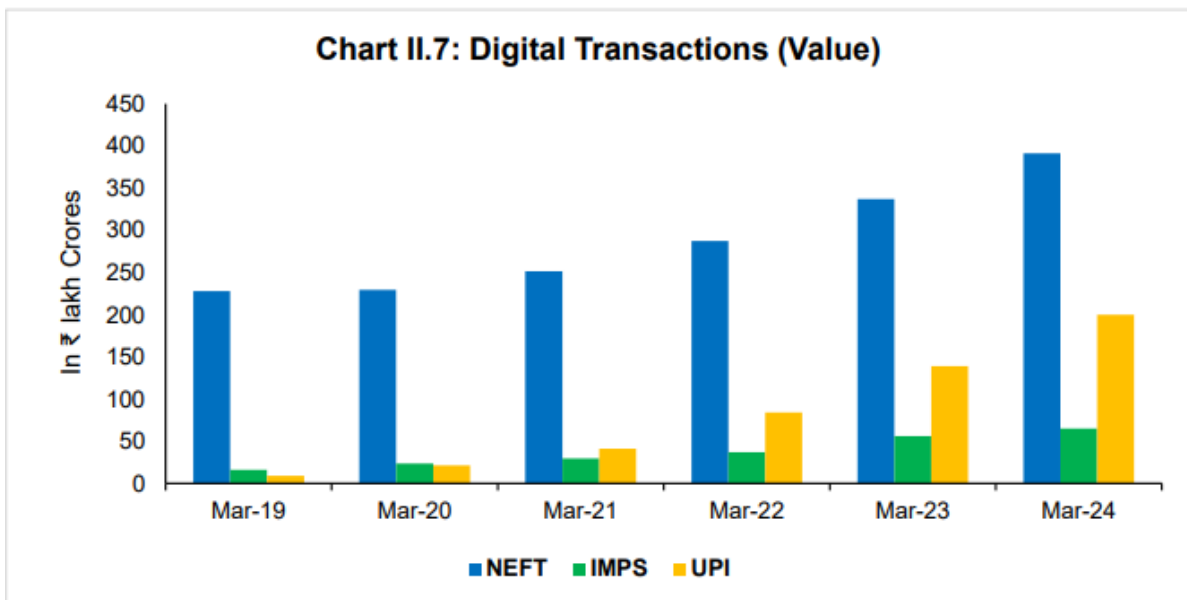
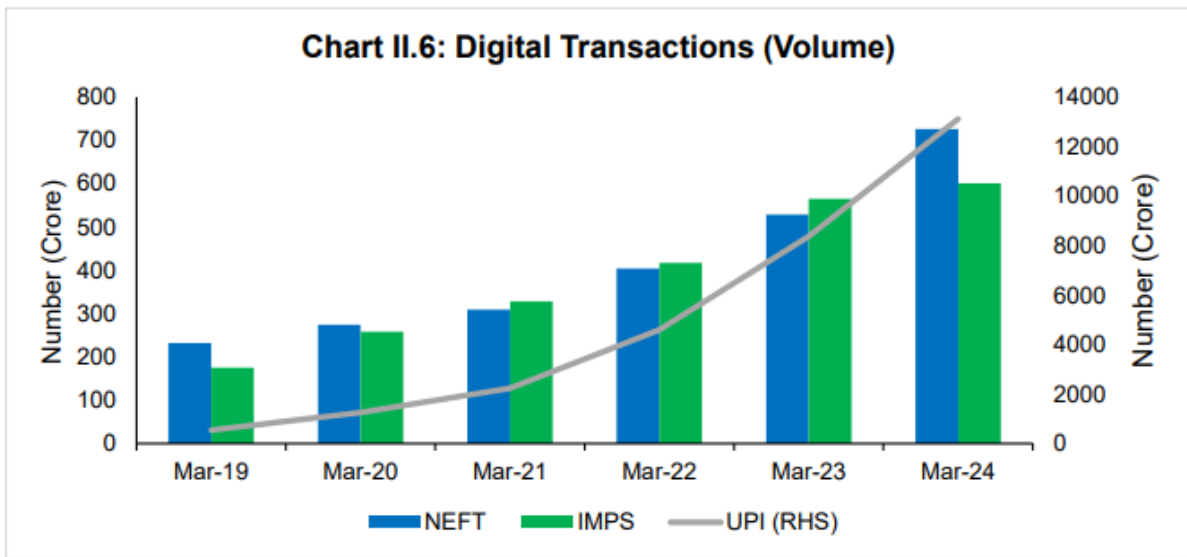
7. ഉപയോഗത്തിന്റെ മറ്റൊരു പ്രധാന മാനം ചാർട്ട് II.5 ൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നു, ഇത് ഇൻഷുറൻസ്/പെൻഷൻ (NPS) വരിക്കാരുടെയും അനുബന്ധ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളുടെയും (ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളുടെ ഓഫീസുകളും ഏജന്റുമാരും) പ്രവണത കാണിക്കുന്നു. ഓഫീസ് (നോൺ ലൈഫ്) ഒഴികെയുള്ള എല്ലാ പാരാമീറ്ററുകളും വളർച്ചയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു, കൂടാതെ അടൽ പെൻഷൻ യോജനയുടെ വരിക്കാരുടെ അടിത്തറയിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതിയുണ്ട്.

ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളും ഉപയോഗങ്ങളും

8. ഡിജിറ്റൽ പൊതു അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളുടെ പിൻബലത്തിൽ, വ്യാപ്തത്തിലും മൂല്യത്തിലും ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളുടെ വ്യാപ്തിയും ആഴവും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് ഗണ്യമായ സംഭാവന നൽകിയിട്ടുണ്ട് (ചാർട്ടുകൾ II.6, II.7). ഏകീകൃത പേയ്മെന്റ് ഇന്റർഫേസ് (UPI) നയിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളുടെ അളവിൽ ഗണ്യമായ വർദ്ധനവ് ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. റീട്ടെയിൽ ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളിൽ, ദേശീയ ഇലക്ട്രോണിക് ഫണ്ട് ട്രാൻസ്ഫർ (NEFT), ഇമ്മീഡിയറ്റ് പേയ്മെന്റ് സർവീസ് (IMPS), UPI എന്നിവയിൽ ഗണ്യമായ വളർച്ചയുണ്ടായി, 2023-24 ൽ UPI 13,000 കോടിയിലധികം ഇടപാടുകൾ നടത്തി.

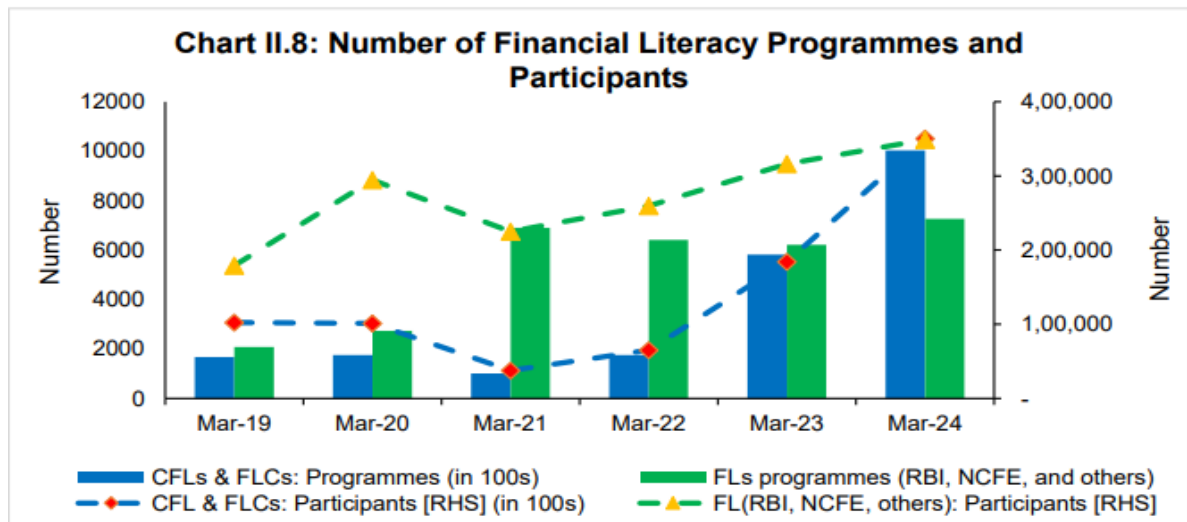
എന്നിരുന്നാലും, ചാർട്ട് II.7 ൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ ഇടപാടുകളുടെ വളരെ ഉയർന്ന മൂല്യം NEFT വഹിച്ചു.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരം - സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത

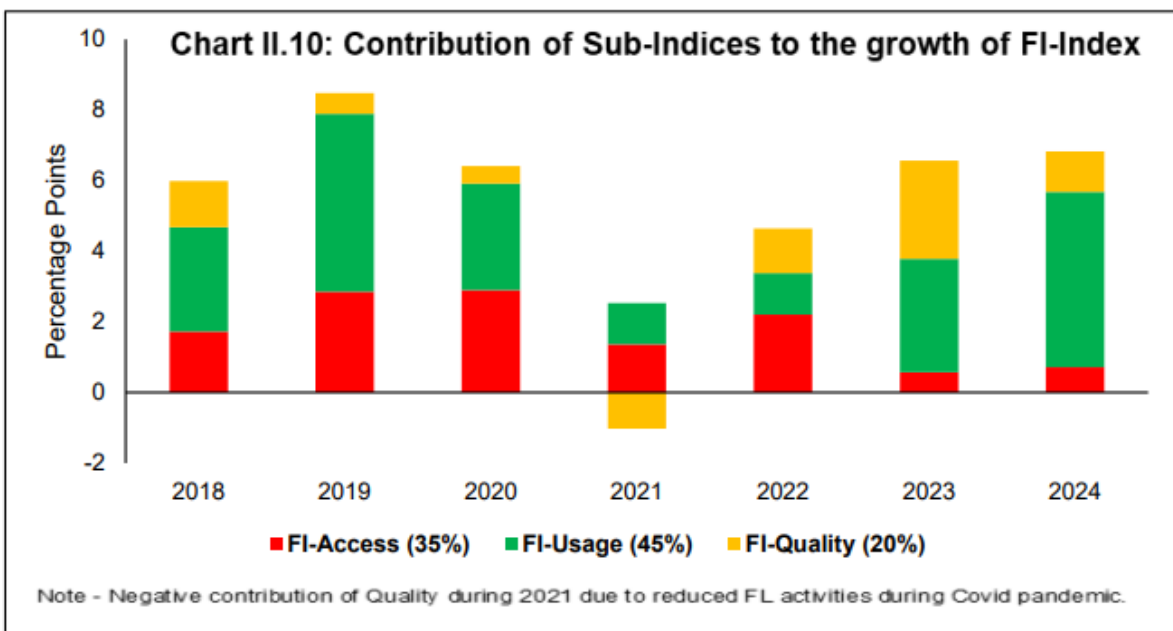
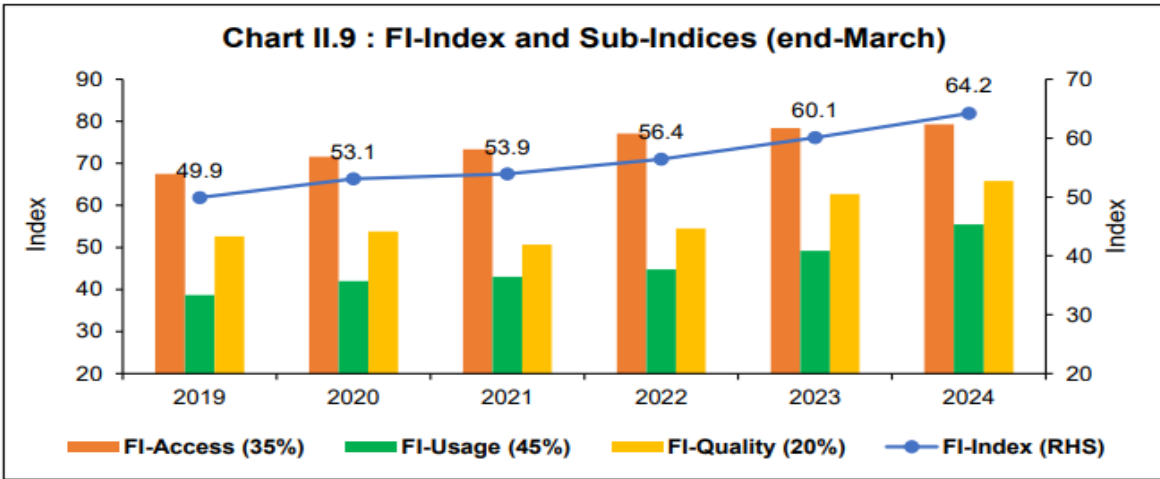
9. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരം ഉറപ്പാക്കുന്ന പ്രധാന ഘടകങ്ങളിൽ ഒന്നായ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത 2019-24 കാലയളവിൽ വളരെയധികം പുരോഗതി കൈവരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ചാർട്ട് II.8 യുടെ വിശകലനത്തിൽ, സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ ലിറ്ററസി (CFL-കൾ), ഫിനാൻഷ്യൽ ലിറ്ററസി സെന്റർ (FLC-കൾ) എന്നിവ നടത്തുന്ന സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പരിപാടികളുടെ എണ്ണത്തിൽ (കോവിഡ്-19 കാലഘട്ടം ഒഴികെ) സ്ഥിരമായ വർദ്ധനവ് കാണിക്കുന്നു, പ്രത്യേകിച്ച് കഴിഞ്ഞ രണ്ട്

വർഷങ്ങളിൽ 3.5 കോടിയിലധികം പേർ പങ്കെടുക്കുന്ന CFL-കൾ തുറക്കുന്നതിലെ ദ്രുതഗതിയിലുള്ള വികാസത്തോടെ. RBI റീജിയണൽ ഓഫീസുകൾ നടത്തുന്ന സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പരിപാടികൾക്ക് പുറമേ, നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) യും മറ്റ് മേഖലാ നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങളും ഈ കാര്യത്തിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതി കൈവരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

മൊത്തത്തിലുള്ള പുരോഗതി - സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ (FI-സൂചിക)

10. ചാർട്ട് II.9, FI-സൂചിക ന്റെയും അതിന്റെ ഉപസൂചികകളുടെയും (ആക്സസ്, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാരം) പ്രവണത കാണിക്കുന്നു. FI-സൂചികയിലേക്കുള്ള ഉപസൂചികകളുടെ യഥാക്രമ സംഭാവന ചാർട്ട് II.10 ൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂചിക 5 വർഷത്തെ കാലയളവിൽ സ്ഥിരമായ വളർച്ച കാണിക്കുന്നു, എല്ലാ ഉപസൂചികകളിലും പുരോഗതി കാണപ്പെടുന്നു. 2024 ൽ, സൂചികയിലെ പ്രധാന വളർച്ച ഉപയോഗ ഉപസൂചികയുടെ ഫലമായിരുന്നു, ഇത് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ആഴം വരാൻ കാരണമായി. 2021 ൽ ഗുണനിലവാര ഉപസൂചികയിലെ ഇടിവിന് കാരണം COVID-19 പാൻഡെമിക് സമയത്ത് ലോക്ക്ഡൗൺ നയിച്ച നിയന്ത്രണങ്ങൾ കാരണം സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ എണ്ണം കുറഞ്ഞതാണ്.

11. മുകളിൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ വിവിധ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പാരാമീറ്ററുകളിൽ ഗണ്യമായ വളർച്ചയും പുരോഗതിയും മുകളിൽ പറഞ്ഞ വിശകലനം കാണിക്കുന്നു. കോവിഡ്-19 പാൻഡെമിക് കാലഘട്ടത്തിൽ (ബോക്സ് II.1) എൻഎസ്എഫ്ഐയും ഒരു പ്രധാന പങ്ക് വഹിച്ചു. എന്നിരുന്നാലും, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങൾ അഭിലാഷാത്മക സ്വഭാവമുള്ളതിനാൽ, വിദഗ്ദ്ധർ ലക്ഷ്യകരിക്കുന്നതിലൂടെയും സമഗ്രമായ സമീപനത്തിലൂടെയും ഫലപ്രാപ്തിയിലൂടെയും അടിസ്ഥാനത്വ നിർവ്വഹണം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും ഉത്കർഷത്തിനും ഫലപ്രാപ്തിക്കും വേണ്ടി എപ്പോഴും പരിശ്രമിക്കണം. അതനുസരിച്ച്, ഫീഡ്ബാക്ക് ശേഖരിക്കുകയും, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള നിലവിലുള്ളതും പ്രാരംഭവുമായ

വിതരണ, ഡിമാൻഡ് വശങ്ങളിലെ തടസ്സങ്ങൾ പരിശോധിക്കുകയും അനുയോജ്യമായ നയ പരിഹാരങ്ങൾ നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടത് പ്രധാനമാണ്. എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ 2025-30 ലെ ശുപാർശകളും സമീപനവും ഈ ദിശക്കു അനുസൃതമായി വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നു.

ബോക്സ് II.1: കോവിഡ്-19 പാൻഡെമിക് സമയത്ത് എഫ്ഐ ആവാസവ്യവസ്ഥയുടെ പങ്ക്

കോവിഡ്-19 പാൻഡെമിക് അപ്രതീക്ഷിതമായ ഒരു ആഗോള സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക ദുരിതത്തിന് കാരണമായി, ഗണ്യമായ തോതിൽ ജീവഹാനിയും ഉപജീവനമാർഗ്ഗവും നഷ്ടപ്പെട്ടു. പകർച്ചവ്യാധി മൂലമുണ്ടാകുന്ന ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ കുറയ്ക്കുന്നതിനും ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിനുമായി ഉചിതമായ ആശ്വാസം, പുനഃസ്ഥാപനം, ഉത്തേജക പാക്കേജ് എന്നിവ നടപ്പിലാക്കുന്നതിന് സർക്കാരുകൾക്കും നയരൂപകർത്താക്കൾക്കും ഇത് അസാധാരണമായ ഒരു വെല്ലുവിളി സൃഷ്ടിച്ചു.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ശ്രമങ്ങൾ കൂടുതൽ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും ആഴത്തിലാക്കുന്നതിനും, പ്രത്യേകിച്ച് ഡിജിറ്റൽ പബ്ലിക് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറുകൾ (ഡിപിഐ) വഴി, ചെലവ് കുറഞ്ഞതും നൂതനവുമായ രീതിയിൽ, എഫ്ഐ ആവാസവ്യവസ്ഥയുടെയും ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളുടെയും അവസാന മൈൽ ദൂരം പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, സംസ്ഥാന ഗവൺമെന്റുകൾ, റിസർവ് ബാങ്ക്, മറ്റ് പ്രസക്തമായ പങ്കാളികൾ എന്നിവ നിരവധി നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചു. കോവിഡ്-19 പാൻഡെമിക്കിന്റെ പ്രതികൂല ആഘാതം ലഘൂകരിക്കുന്നതിന്, 2020-21 കാലയളവിൽ പിഎം ഗരിബ് കല്യാൺ യോജന പ്രകാരം 54 മന്ത്രാലയങ്ങളിലായി വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്ന 319 സർക്കാർ പദ്ധതികളിലായി ₹5.53 ലക്ഷം കോടി ഡിജിറ്റലായി നൽകാൻ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റിന് കഴിഞ്ഞു.

രാജ്യത്തെ ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിൽ, പ്രത്യേകിച്ച് ജനങ്ങളുടെ വീട്ടുപടിക്കൽ വരെ ഇത്തരം ആനുകൂല്യങ്ങൾ വിതരണം ചെയ്യുന്നതിൽ ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടന്റ് (ബിസി) മോഡൽ ഒരു നിർണായക ലൈഫ്ലൈനായി

ഉയർന്നുവന്നു. മഹാമാരിയുടെ സമയത്ത്, ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ വഴി നടത്തിയ ഐസിടി-ബിസി ഇടപാട് 2020-21 കാലയളവിൽ 94 കോടിയിലധികം ഇടപാടുകൾ കടന്ന് ഗണ്യമായ കുതിച്ചുചാട്ടത്തിന് സാക്ഷ്യം വഹിച്ചു. ഇതിൽ 2.25 ലക്ഷം കോടി രൂപയുടെ ഇടപാടുകളാണ് നടന്നത്.

ഡിജിറ്റൽ ധനകാര്യ സേവനങ്ങളെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നതിനായി ആർബിഫ്രെ പോയിന്റ്സ് ഓഫ് സെയിൽ (പിഐസ്) ടെർമിനലുകളിൽ കോൺടാക്ട്ലെസ് മോഡിൽ കാർഡ് ഇടപാടുകൾക്കുള്ള ഓരോ ഇടപാടിനും അധിക ഘടക പ്രാമാണീകരണ (എഎഫ്എ) പരിധി വർദ്ധിപ്പിച്ചു, അതേസമയം ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളുടെ ഉപയോഗം സജീവമായി പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. കൂടാതെ, ചെറുകിട വായ്പക്കാരുടെ സമ്മർദ്ദം ലഘൂകരിക്കുന്നതിനായി, ആർബിഫ്രെ ആറ് മാസത്തേക്ക് ഉപഭോക്തൃ ടേം ലോണിന് മൊറട്ടോറിയം അനുവദിക്കൽ (മാർച്ച് 1, 2020 - ഓഗസ്റ്റ് 31, 2020), ക്യാഷ് ക്രെഡിറ്റ്/ഓവർഡ്രാഫ്റ്റ് രൂപത്തിലുള്ള പ്രവർത്തന മൂലധന സൗകര്യങ്ങളുടെ പലിശ മാറ്റിവയ്ക്കൽ, പ്രവർത്തന മൂലധന ധനസഹായം ലഘൂകരിക്കൽ, വ്യക്തികൾ, ചെറുകിട ബിസിനസുകൾ, എംഎസ്എംഇകൾ എന്നിവയ്ക്കുള്ള സമ്മർദ്ദത്തിലായ വായ്പകൾ പരിഹരിക്കുന്നതിന് ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് സൗകര്യമൊരുക്കൽ തുടങ്ങിയ നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചു. കൂടാതെ, മുൻഗണനാ മേഖലയിലെ വായ്പകളിൽ നിരവധി ഇളവുകൾ നൽകി.

മഹാമാരി ഭൗതിക രീതികളിലൂടെ ജനങ്ങൾക്ക് സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത എത്തിക്കുന്നതിൽ തടസ്സങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ചതിനാൽ, ബാങ്കിന്റെ റീജിയണൽ ഓഫീസുകൾ (ആർഒകൾ) പൊതുജനങ്ങൾക്കിടയിൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി കമ്മ്യൂണിറ്റി റേഡിയോ ചാനലുകൾ, പ്രാദേശിക ടിവി ചാനലുകൾ, പ്രാദേശിക എഫ്എം സ്റ്റേഷനുകൾ എന്നിവ പോലുള്ള നൂതനമായ സമീപനങ്ങൾ പര്യവേക്ഷണം ചെയ്തു. പ്രാദേശിക ഭാഷകളിലും സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം നൽകുന്നതിനായി. എക്സ്പ്ലൈനുകൾ, ഡിപ്പോസിറ്ററികൾ, സെബി അംഗീകൃത നിക്ഷേപക അസോസിയേഷനുകൾ, പരിശീലകർ എന്നിവർ നടത്തിയ നിക്ഷേപക

അവബോധ പരിപാടികളിലൂടെ രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള ഒരു ലക്ഷത്തിലധികം പങ്കാളികളിലേക്ക് എത്തിച്ചേരുന്നതിനായി സെബി വെർച്വൽ മോഡ് സ്വീകരിച്ചു.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള വിതരണ, ഡിമാൻഡ് വശങ്ങളിലെ തടസ്സങ്ങൾ

12. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങൾ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ വിതരണ വശത്ത് നിന്നാണ് ആരംഭിക്കുന്നത് അതിലൂടെ ആക്സസ് പോയിന്റുകൾ, ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ മുതലായവയുടെ കാര്യത്തിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കപ്പെടുന്നു. നന്നായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന ആക്സസ് പോയിന്റുകൾ, ഫിസിക്കൽ അല്ലെങ്കിൽ ഡിജിറ്റൽ ഇന്റർഫേസുകൾ, അനുയോജ്യമായ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, സേവനങ്ങൾ മുതലായവയുടെ കാര്യത്തിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾക്ക് മതിയായ വിതരണ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങളുടെ ലഭ്യത അത്യാവശ്യമാണ്, പക്ഷേ ഫലപ്രദമായ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന് മതിയായ വ്യവസ്ഥയല്ല കാരണം സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ആവശ്യകതയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളുടെ ഫലപ്രാപ്തിയിൽ നിർണ്ണായക പങ്ക് വഹിക്കുന്നു. അതിനാൽ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ തന്ത്രങ്ങൾ രൂപപ്പെടുത്തുമ്പോൾ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ വിതരണ, ഡിമാൻഡ് വശങ്ങൾക്ക് മതിയായ ശ്രദ്ധ നൽകണം.

13. വിതരണ മേഖലയിലെ പ്രധാന വെല്ലുവിളികളിൽ, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള അവസാന മൈൽ എത്തിച്ചേരലിന്റെ ഗുണനിലവാരവും ഫലപ്രാപ്തിയും ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട ഘടകമായി തുടരുന്നു. മറുവശത്ത്, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഉപയോഗത്തിലും ഗുണനിലവാരത്തിലും നിരവധി ഘടകങ്ങൾ ഡിമാൻഡ് സൈഡ് പ്രശ്നങ്ങളെ നിർണ്ണയിക്കുന്നു.

14. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ആവശ്യകതയെ ബാധിക്കുന്ന ആദ്യത്തെ വെല്ലുവിളികൾ വിവര അസമിതി, ലഭ്യത, ചെലവ്, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗം എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള ശരിയായ

അറിവില്ലായ്മ, ചിലപ്പോൾ ഭാഷാപരമോ സാക്ഷരതാപരമോ ആയ തടസ്സങ്ങൾ കാരണം വിവരങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കാനും മനസ്സിലാക്കാനും കഴിയാത്തത് എന്നിവയാണ്. രണ്ടാമതായി, വ്യക്തിത്വ സവിശേഷതകൾ, അനുഭവപരമായ ഘടകങ്ങൾ, പരിമിതമായ യുക്തിബോധം, ആവേശകരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പെരുമാറ്റ ഘടകങ്ങളും സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗത്തെ ഉത്തേജിപ്പിക്കുന്നതിനോ കുറയ്ക്കുന്നതിനോ ഒരു പങ്കു വഹിക്കുന്നു. പെരുമാറ്റപരമായി, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ആവശ്യകതയും വ്യവസ്ഥയിലുള്ള വിശ്വാസവുമാണ് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ആവശ്യകതയെ നിർണ്ണയിക്കുന്ന രണ്ട് പ്രധാന ഘടകങ്ങൾ. ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നത് തങ്ങളുടെ നേട്ടമാണെന്ന് ആളുകൾ വിശ്വസിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, സേവനങ്ങൾ ഉചിതവും സൗകര്യപ്രദവുമായി താങ്ങാനാവുന്ന രീതിയിൽ ലഭ്യമാക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അവർ ആക്സസ് തേടുകയും ഉപയോഗം ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്യും. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള മറ്റൊരു നിർണായക ഡിമാൻഡ്-സൈഡ് തടസ്സം സാമ്പത്തിക നിയന്ത്രണങ്ങളുടെ മേഖലയിലാണ്, ഇത് ആളുകളെ ബാങ്കിംഗ് സംവിധാനത്തിൽ നിന്ന് വ്യതിചലിപ്പിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ അവയുടെ ഉപയോഗം വളരെ കുറവായി തുടരുകയോ ചെയ്യുന്നു. ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റെയും പരാതി പരിഹാര നടപടികളുടെയും ഫലപ്രാപ്തി സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾക്കായുള്ള ഡിമാൻഡിന്റെ കാതലായി തുടരുന്നു, പ്രത്യേകിച്ച് ജനസംഖ്യയിലെ പിന്നോക്കക്കാരും ദുർബലമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക്. മാത്രമല്ല, ആവാസവ്യവസ്ഥയിലെ വിടവുകൾ, അതായത്, വിവിധ സംരംഭങ്ങൾക്കിടയിലുള്ള കാര്യക്ഷമമല്ലാത്തതോ തകർന്നതോ ആയ ബന്ധങ്ങൾ, മാർക്കറ്റ് ആക്സസിലെ വിടവുകൾ, ഫണ്ടിംഗ് നിയന്ത്രണങ്ങൾ എന്നിവ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഡിമാൻഡ് വശത്തെ മങ്ങിച്ചേക്കാം.

15. അതിനാൽ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളുടെ വിജയത്തിന്, പ്രവേശനം, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാരം എന്നിങ്ങനെ എല്ലാ തലങ്ങളിലും ബഹുമുഖ പങ്കാളിത്തം ആവശ്യമാണ്. ഫലപ്രദമാകണമെങ്കിൽ, സാമ്പത്തിക

ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ വിതരണ സംരംഭങ്ങളെ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനൊപ്പം, എളുപ്പത്തിലും വിശ്വസനീയമായും ആക്സസ് പോയിന്റുകളുടെ ലഭ്യത, സേവനങ്ങളുടെ കുറഞ്ഞ ചെലവ്, അനുയോജ്യമായ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, വിവരങ്ങളുടെ ശരിയായ ഒഴുക്ക്, ഫലപ്രദമായ പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം എന്നിവയിലൂടെ ആവശ്യകതാ തടസ്സങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുന്നതിലും ലഘൂകരിക്കുന്നതിലും വിതരണത്തിലും ആവശ്യകതയിലും സഹായകമായ ഘടകങ്ങൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലും വേണ്ടത്ര ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കണം.

16. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ ഇടയ്ക്കിടെ വിലയിരുത്തേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പാരാമീറ്ററുകൾ നിരീക്ഷിച്ച്, നയരൂപകർത്താക്കൾക്കും പങ്കാളികൾക്കും നേടിയ നേട്ടങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനും, ഏകോപിത സമീപനത്തിലൂടെ പ്രശ്നങ്ങളും വെല്ലുവിളികളും പരിഹരിക്കുന്നതിനും ആവശ്യമായ ഉൾക്കാഴ്ചകൾ നൽകേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത, ദേശീയ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ തന്ത്രം (NSFI: 2019-24) എടുത്തുകാണിച്ചു. ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കളിൽ നിന്ന് (സപ്ലൈ-സൈഡ് ഡാറ്റ) ശേഖരിക്കുന്ന ഡാറ്റയ്ക്ക് പുറമേ, ആനുകാലിക ഇടവേളകളിൽ ഉപഭോക്താക്കളിൽ നിന്ന് കാഴ്ചപ്പാടുകളും ഉൾക്കാഴ്ചകളും (ഡിമാൻഡ്-സൈഡ് ഉൾക്കാഴ്ചകൾ) തേടേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയും NSFI അടിവരയിട്ടു. അതനുസരിച്ച്, ഡിമാൻഡ്, സപ്ലൈ അളവുകളിലെ അടിസ്ഥാന പ്രശ്നങ്ങളും തടസ്സങ്ങളും മനസ്സിലാക്കുന്നതിനായി റിസർവ് ബാങ്ക് പ്രത്യേക പഠനങ്ങളും സർവ്വേകളും നടത്തി. പഠനങ്ങളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള പ്രധാന വിതരണ, ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സങ്ങളുടെ ഒരു സംഗ്രഹം താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

വിതരണ വശങ്ങളിലെ തടസ്സങ്ങൾ - ബിസിനസ്സ് കറസ്പോണ്ടന്റുമാരുടെ അവസാന മൈൽ നീച്ച്

17. വിതരണ വശങ്ങളിലെ തടസ്സങ്ങളുടെ വിലയിരുത്തൽ, പ്രത്യേകിച്ച് അവസാന മൈൽ ആക്സസ് ബിസിനസ്സ് കറസ്പോണ്ടന്റുമാർ (ബിസി)

നടത്തുന്ന സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ അവസാന മൈൽ എത്തൽ മെച്ചപ്പെടുത്തലുകൾ ആവശ്യമാണെന്ന് വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. 2024 ജനുവരി മുതൽ മാർച്ച് വരെ രാജ്യത്തുടനീളമുള്ള പ്രാദേശിക ഓഫീസുകൾ വഴി ബിസിനസുകളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളെക്കുറിച്ച് ബാങ്ക് ഒരു അഖിലേന്ത്യാ സർവ്വേ നടത്തി. സർവ്വേയിൽ ഉൾപ്പെട്ട ബിസിനസുകളിൽ ഏകദേശം 63% ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലും 23% അർദ്ധ നഗരപ്രദേശങ്ങളിലും 14% നഗരപ്രദേശങ്ങളിലുമാണ്. 154 ജില്ലകളിൽ ഉൾപ്പെടുന്ന 31 സംസ്ഥാനങ്ങളിലും യൂണിറ്റുകളിലുമായി 13274 ബിസിനസുകളെ ഉൾപ്പെടുത്തി നടത്തിയ സർവ്വേയിൽ ആസ്പിരേഷണൽ ജില്ലകൾക്ക് കൂടുതൽ പ്രാധാന്യം നൽകി, തിരുത്തൽ നടപടികൾ ആവശ്യമുള്ള ഇനിപ്പറയുന്ന ആശങ്കാ മേഖലകൾ വെളിപ്പെടുത്തി.

- a) ബിസിനസ് ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ ഗണ്യമായ എണ്ണം നോൺ-ഡെഡിക്വേറ്റഡ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ സാന്നിധ്യം ഉൽക്കണ്ഠാജനകമായിരുന്നു, കാരണം സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ അവരുടെ പ്രാഥമിക ബിസിനസ് അല്ലായിരുന്നു. ഇത് ഔട്ട്ലെറ്റുകളിൽ ലഭ്യമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഗുണനിലവാരവും ദുർബ്ബലപ്പെടുത്തി, പ്രത്യേകിച്ച് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാകുന്നതിനുള്ള ഏക അല്ലെങ്കിൽ പ്രാഥമിക മാർഗങ്ങൾ ബിസിനസുകൾ മാത്രമായിരുന്ന മേഖലകളിൽ. ബിസിനസ് എജൻറുമാരിൽ സ്ത്രീകളുടെ പ്രാതിനിധ്യത്തിനും ഒരു ഉയർച്ച ആവശ്യമായിരുന്നു.
- b) പണമയയ്ക്കലും പണമൊഴുക്കും ബിസിനസുകളെ ഏറ്റവും സാധാരണയായി നൽകുന്ന സേവനങ്ങളായിരുന്നു. സേവിംഗ്സ്, റിക്കറിംഗ്, ഫിക്സഡ് ഡെപ്പോസിറ്റുകൾ എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങളും ചില ബിസിനസുകൾ നൽകി. എന്നിരുന്നാലും, ഇൻഷുറൻസ്, മൈക്രോ-പെൻഷൻ, വായ്പകൾ, ഓവർഡ്രാഫ്റ്റുകൾ, കെസിസി, ജിസിസി തുടങ്ങിയ മറ്റ് സേവനങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുത്ത ബിസിനസുകളിൽ മാത്രമേ നൽകിയിരുന്നുള്ളൂ. അതിനാൽ, ബിസിനസുകളെ പൂർണ്ണമായും ആശ്രയിക്കുന്ന

പ്രദേശങ്ങളിൽ സേവനങ്ങളുടെ ഏകീകൃത ലഭ്യതയിൽ കുറവുണ്ടാകാനുള്ള സാധ്യതയുണ്ട്.

- c) ബി.സി.കൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ സ്റ്റാൻഡേർഡൈസേഷന്റെ അഭാവമുണ്ടായിരുന്നു, കാരണം ബി.സി.മാർ നൽകേണ്ട മിനിമം ബി.സി.കൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിൽ സ്റ്റാൻഡേർഡൈസേഷന്റെ അഭാവമുണ്ടായിരുന്നു, കാരണം ബി.സി.മാർ നൽകേണ്ട മിനിമം നിലവാരമുള്ള സേവനങ്ങൾ ശരിയായ അടയാളങ്ങളോടും ബാങ്ക് ലിങ്കേജോടും കൂടി ഇല്ലായിരുന്നു. തൽഫലമായി, ഉപഭോക്തൃ പ്രതീക്ഷകളും സേവന വിതരണവും ശരിയായി ഉറപ്പിക്കാനും നിരീക്ഷിക്കാനും ബുദ്ധിമുട്ടായിരുന്നു.
- d) ബി.സി. ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ ഗണ്യമായ അളവിൽ നിഷ്ക്രിയവും/അല്ലെങ്കിൽ അടച്ചുപൂട്ടിയതുമായ ബി.സി. ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ വികസിച്ചു. ബി.സി.മാർ മാർക്കറ്റ് സെന്ററുകളിലേക്കോ ബാങ്ക് ശാഖകളിലേക്കോ ഒത്തുകൂടുന്നതിനാൽ ബി.സി.മാരുടെ വിതരണം പലയിടത്തും താറുമാറായി, അതുവഴി ആളുകളിലേക്ക് തുല്യമായ പ്രവേശനത്തിന്റെ ആവശ്യകതയിൽ വിട്ടുവീഴ്ച ചെയ്യുകയും വിദൂര പ്രദേശങ്ങളിൽ എളുപ്പത്തിലുള്ള പ്രവേശനത്തിന്റെ അഭാവത്തിന് കാരണമാവുകയും ചെയ്തു.
- e) ബി.സി.മാർക്കിടയിൽ നിഷ്ക്രിയത്വം, സേവന നിസ്സംഗത, ചില അധർമ്മികമായ രീതികൾ എന്നിവയ്ക്കുള്ള ഒരു പ്രധാന കാരണമായി സമയബന്ധിതമായ പ്രതിഫലത്തിന്റെ അപര്യാപ്തതയും അഭാവവും നിരീക്ഷിക്കപ്പെട്ടു. ഒരു തടസ്സമായി പ്രതിഫലത്തിന്റെ ഒരു നിശ്ചിത ഘടകത്തിന്റെ അഭാവം നിരവധി ബി.സി.മാർ എടുത്തുകാണിച്ചു.
- f) നിരവധി ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ/ഏജന്റുമാർ ഒരേസമയം ഒന്നിലധികം ബാങ്കുകൾക്കായി പ്രവർത്തിച്ചു, അതുവഴി ഉപഭോക്തൃ സേവനത്തിന്റെ വിക്ഷണകോണിൽ നിന്ന് ഉത്തരവാദിത്ത ശൂന്യതയിലേക്ക് നയിച്ചു. ബിസികൾ നടത്തുന്ന

ബിസിനസിന് ബാങ്കുകൾ ഉത്തരവാദികളായതിനാൽ, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഗുണനിലവാരത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ ഇത് സഹായകരമല്ലായിരുന്നു.

- g) ഭൂരിഭാഗം ബി.സി.കളും സേവനങ്ങൾക്ക് ഈടാക്കുന്ന ഫീസ് പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് സർവ്വേ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ബാങ്കുകൾ നടത്തുന്ന ഇടപാടുകളിൽ ചില ചാർജ്ജുകൾ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ബി.സി. ഏജൻറുമാർ മുൻകൂട്ടി അനധികൃതമായി/കണക്കുകൂട്ടാതെ ചാർജ്ജുകൾ ഈടാക്കുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ആശങ്കകളുണ്ട്.
- h) എല്ലാ ഇടപാടുകൾക്കും ഒരു സ്റ്റാൻഡേർഡ് നിർബന്ധിത ഇടപാട് സ്ഥിരീകരണ SMS (പ്രാദേശിക ഭാഷയിൽ) അല്ലെങ്കിൽ ഓഡിയോ അധിഷ്ഠിത സ്ഥിരീകരണം (സൗണ്ട്-ബോക്സ് സംവിധാനം വഴി) ഇല്ലാത്തത് BC ഏജൻറുമാർ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളിലുള്ള വിശ്വാസത്തെ ബാധിച്ചു.
- i) ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ ഗുണനിലവാരം മെച്ചപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. പല ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളും പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം, ബേസ് ബ്രാഞ്ച്, ബാങ്കിംഗ് ഓംബുഡ്സ്മാൻ മുതലായവയുടെ വിശദാംശങ്ങൾ പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്നില്ല.
- j) കണക്റ്റിവിറ്റി പ്രശ്നങ്ങൾ, പ്രവർത്തന ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ, പരിമിതമായ പരസ്പര പ്രവർത്തനക്ഷമത, ഇടപാട് വിഭജനം തുടങ്ങിയ അശാസ്ത്രീയമായ രീതികൾ എന്നിവയും അവസാന മെമിലെ സേവന നിലവാരത്തെ ബാധിച്ചു.

ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സങ്ങളും വെല്ലുവിളികളും

18. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സങ്ങൾ ജനസംഖ്യാപരമായ വിശദാംശങ്ങളോടെ വേർതിരിച്ച തലത്തിൽ വിലയിരുത്തുന്നതിനായി, 2024 മാർച്ച്-ഏപ്രിൽ മാസങ്ങളിൽ ഒരു അഖിലേന്ത്യാ സർവ്വേ നടത്തി. രാജ്യത്തെ 34 സംസ്ഥാന/കേന്ദ്രഭരണ പ്രദേശങ്ങളിലായി 11 വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്ന 9,147 പേർ സർവ്വേയിൽ പങ്കെടുത്തു. ശരാശരി പ്രതികരിക്കുന്നയാളുടെ പ്രായം 32 വയസ്സും

ശരാശരി വരുമാനം ₹ 1.60 ലക്ഷവുമാണെന്ന് കണക്കിലെടുത്ത്, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയിലേക്ക് ആഴത്തിൽ ഇറങ്ങുന്നതിനും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ പുരോഗതിയിലെ ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള അടിസ്ഥാന കാഴ്ചപ്പാടുകൾ നേടുന്നതിനുമുള്ള ഒരു അഖിലേന്ത്യാ പ്രാതിനിധ്യം സൃഷ്ടിക്കുന്ന സാമ്പിൾ, സർവ്വേ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു. സർവ്വേയുടെ പ്രധാന നിരീക്ഷണങ്ങളുടെ സംഗ്രഹം താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

19. ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടിന്റെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും -

- a) അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥാവകാശം ഏതാണ്ട് സാർവത്രികമായതിനാൽ ((പ്രതികരിച്ചവരിൽ 96% പേർക്കും ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് ഉണ്ടായിരുന്നു), അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥതയ്ക്കോ ഉപയോഗത്തിനോ ഉള്ള ഒരു പ്രധാന ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സം ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടിലേക്കുള്ള നിക്ഷേപ സ്രോതസ്സിന്റെ അഭാവമായിരുന്നു, ഇത് സൃഷ്ടിക്കുന്നത് ക്രമരഹിതവും സുസ്ഥിരമല്ലാത്തതുമായ വരുമാനമാണ് താരതമ്യേന താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാരായ ആളുകൾക്ക് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രധാന ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സം.
- b) വരുമാനത്തിന് പുറമേ, കറൻസി ഇടപാടുകളോടുള്ള മുൻഗണന, അറിവില്ലായ്മ, കുടുംബാംഗങ്ങൾക്ക് അക്കൗണ്ട് ഉണ്ടായിരിക്കുക എന്നിവയാണ് താരതമ്യേന താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാർക്ക് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥതയ്ക്കും ഉപയോഗത്തിനും തടസ്സമാകുന്ന പൊതു പ്രശ്നങ്ങൾ. ബിഎസ്ബിഡിഎയ്ക്ക് കീഴിലുള്ള സീറോ ബാലൻസ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് സൗകര്യവുമായി താരതമ്യപ്പെടുത്തുമ്പോൾ നിക്ഷേപ ഇൻഷുറൻസിനെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം കുറവായിരുന്നു. നിരക്ഷരത അല്ലെങ്കിൽ ഔദ്യോഗിക വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ അഭാവം, കുറഞ്ഞ വരുമാനം എന്നിവയാണ് സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പദ്ധതികൾക്കുകീഴിൽ ലക്ഷ്യമിടുന്ന അവബോധ നിലവാരത്തിന് പ്രധാന തടസ്സങ്ങൾ.
- c) സ്ഥിരമായി നിക്ഷേപം നടത്താനുള്ള സൗകര്യമില്ലാത്തതിനാൽ ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടുകൾ ഉപയോഗിക്കാതിരിക്കാനുള്ള പ്രവണത

പുരുഷന്മാർക്കിടയിൽ കൂടുതലായിരുന്നു, അർദ്ധ നഗര പ്രദേശങ്ങൾ ഒഴികെയുള്ള പ്രദേശങ്ങളിൽ ആണ് ഈ പ്രവണത കാണപ്പെട്ടു വരുന്നത്. അർദ്ധ നഗര പ്രദേശങ്ങളിൽ, ബാങ്കിംഗ് ഫീസ്/ചാർജ്ജുകൾ പ്രധാന തടസ്സങ്ങളായി റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യപ്പെട്ടു. പണം സൂക്ഷിക്കുന്നതിനായി ബാങ്കുകളിലുള്ള ജനങ്ങളുടെ വിശ്വാസം ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലാണ് കൂടുതൽ പ്രകടമായത്. ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക വ്യവസ്ഥയിൽ വിശ്വാസം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനും ഉപഭോക്തൃ ബന്ധം നിലനിർത്തുന്നതിനും വിദ്യാഭ്യാസ നിലവാരം ഒരു അളവുകോലായി കാണപ്പെട്ടു. സാധാരണയായി, താഴ്ന്ന വിദ്യാഭ്യാസമുള്ള ആളുകൾക്ക് ബാങ്കിംഗ് ചാനലുകളിലൂടെ സമ്പാദ്യം നടത്താൻ താരതമ്യേന കഴിയുന്നില്ല അല്ലെങ്കിൽ തല്പരരല്ല.

d) നഗര പ്രദേശങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലും അർദ്ധ നഗര പ്രദേശങ്ങളിലും ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ ഉപയോഗം കൂടുതലായിരുന്നു, പ്രത്യേകിച്ച് പുരുഷ പ്രതികരണക്കാരെ അപേക്ഷിച്ച് സ്ത്രീ പ്രതികരണക്കാർക്ക്. വരുമാനത്തിന്റേയും വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റേയും കാര്യത്തിൽ ഒരാൾ ഉയർന്ന ശ്രേണിയിലേക്ക് പോകുമ്പോൾ, ബ്രാഞ്ച് അല്ലെങ്കിൽ ബിസി മോഡ് വഴി ഇടപാട് നടത്താനുള്ള മുൻഗണന കുറയുകയും ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾക്കുള്ള മുൻഗണന വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന് പഠനം കാണിക്കുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, എടിഎമ്മുകളിലെ ഇടപാടുകളെ വരുമാനമോ വിദ്യാഭ്യാസ നിലവാരമോ ബാധിക്കുന്നില്ലെന്ന് പഠനം കാണിക്കുന്നു. അതിനാൽ, ആക്സസ് പോയിന്റുകളുടെയും ഇടപാട് രീതിയുടെയും തിരഞ്ഞെടുപ്പിൽ ഡിമാൻഡ് വശത്തെ പ്രധാന നിർണ്ണായക ഘടകങ്ങളായി വരുമാനവും വിദ്യാഭ്യാസവും ഉയർന്നുവരുന്നു.

e) ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾക്കുള്ള മുൻഗണന ലിംഗഭേദം, വിദ്യാഭ്യാസം, വരുമാന നിലവാരം എന്നിവയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതായി കണ്ടു. പ്രതികരിച്ചവരിൽ പുരുഷന്മാരും ഉയർന്ന വരുമാന വിഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ആളുകളും ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾക്ക് ഉയർന്ന മുൻഗണന

നൽകി. സ്വന്തമായി ഒരു സ്മാർട്ട്ഫോൺ ഉണ്ട് എന്നത് ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾക്ക് ഒരു പ്രോത്സാഹനമായി മാറുന്നില്ല. കണക്റ്റിവിറ്റി പ്രശ്നങ്ങൾ, സങ്കീർണ്ണമായ ഇന്റർഫേസുകൾ, ഭാഷാ തടസ്സം, OTP/PIN ലംഘനം സംബന്ധിച്ച ആശങ്കകൾ മുതലായവ കാരണം ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾ ഏറ്റെടുക്കുന്നതിൽ നിന്ന് നിരവധി പ്രതികരണക്കാർ പിന്മാറാൻ ഇടയാക്കുന്നു.

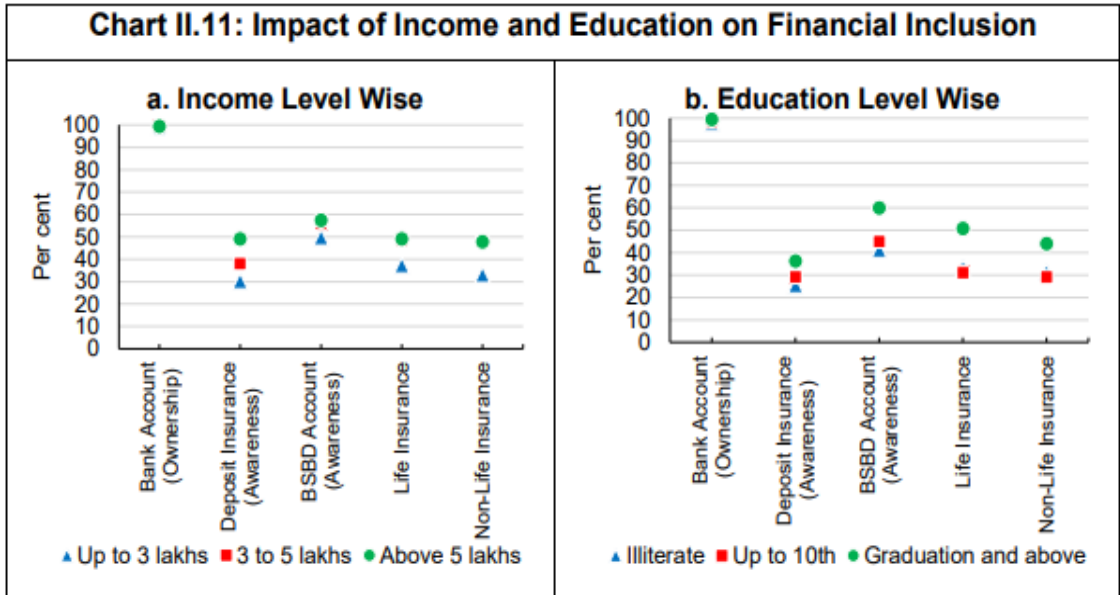
20. ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും -

- a) ഗാർഹിക വിഭാഗത്തിൽ, വ്യക്തിഗത വായ്പകൾ, വിദ്യാഭ്യാസ വായ്പകൾ, ഭവന വായ്പകൾ എന്നിവയായിരുന്നു ഡിമാൻഡുള്ള ഏറ്റവും മികച്ച മൂന്ന് ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യങ്ങൾ, എന്നിരുന്നാലും ഏകദേശം 50 ശതമാനം അപേക്ഷകർക്കും പൂർത്തീകരിക്കാത്ത ക്രെഡിറ്റ് ആവശ്യങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. നടപടിക്രമത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധക്കുറവ്, അടുത്തുള്ള ബാങ്ക് ശാഖയുടെ ലഭ്യത, ഹൂസിന്റെ അഭാവം എന്നിവയാണ് ക്രെഡിറ്റ് ലഭിക്കാത്തതിന് ആ ക്രമത്തിൽ ആദ്യ മൂന്ന് തടസ്സങ്ങളായി ചൂണ്ടിക്കാണിക്കപ്പെട്ടത്. രസകരമെന്നു പറയട്ടെ, ഉയർന്ന ക്രെഡിറ്റ് ചെലവ് (പലിശ നിരക്ക്) ആയിരുന്നു ഏറ്റവും കുറവ് തവണ പറയപ്പെട്ട തടസ്സം.
- b) പ്രതികരിച്ചവരിൽ ഏകദേശം 16 ശതമാനം പേർ അനുപചാരിക വായ്പാ സ്രോതസ്സുകൾ ഉപയോഗിച്ചു, കൂടുതലും ചെറുകിട വായ്പകൾക്കാണ്, ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലാണ് ഇതിന്റെ വിഹിതം കൂടുതലും. പൊതുവേ, എളുപ്പം, സമയബന്ധിതം, സൗകര്യപ്രദമായി പ്രാപ്തമാകുന്നു എന്നിവ കാരണം ആളുകൾ അനുപചാരിക വായ്പാ സ്രോതസ്സുകളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കാം.

21. ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ സൗകര്യങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും

- a) ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ സൗകര്യങ്ങളുടെ മികച്ച ഉപയോഗത്തിന് വരുമാനവും വിദ്യാഭ്യാസ നിലവാരവും പ്രധാന സഹായികളായി ഉയർന്നുവന്നു (ചാർട്ട് II.11).
- b) ലൈഫ് ഇൻഷുറൻസ് ആക്സസിൽ സ്ത്രീകൾ പുരുഷ എതിരാളികളേക്കാൾ പിന്നിലാണെങ്കിലും, നോൺ-ലൈഫ്

ഇൻഷുറൻസിൽ അവർക്ക് മുൻതൂക്കം ഉണ്ടായിരുന്നു, ഇത് സ്ത്രീകളുടെ ആസ്തി ഉടമസ്ഥത ക്രമേണ വർദ്ധിക്കാനുള്ള സാധ്യതയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

c) ഇൻഷുറൻസ്/പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നങ്ങളില്ലെന്ന് പ്രതികരിച്ചവരിൽ, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ ആവശ്യകതയെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം കുറവാണെന്ന് കണ്ടെത്തി. പൊതുവേ, PMSBY, PMJJBY, PMFBY, APY തുടങ്ങിയ പദ്ധതികളെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം 30-35% ആയിരുന്നു. എന്നിരുന്നാലും പ്രതികരിച്ചവരിൽ, ഇൻഷുറൻസ് ക്ലെയിമിന്റേ ഏതെങ്കിലും ഗുണഭോക്താവിനെക്കുറിച്ച് അറിയാവുന്നവർ പൊതുവെ അത് തിരഞ്ഞെടുക്കാൻ കൂടുതൽ സാധ്യതയുള്ളവരായിരുന്നു.

22. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഗുണനിലവാരം: സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഉപഭോക്തൃ സേവനം, പരാതി പരിഹാരം -

a) ശാഖകളിൽ സാമ്പത്തിക ഇടപാടുകൾ നടത്തുന്നതിനുള്ള നീണ്ട കാത്തിരിപ്പ് സമയവും, ഉപഭോക്താക്കളുടെ മേൽ പ്രാഥമിക ബാധ്യത ചുമത്തുന്ന ഉപഭോക്തൃ പരാതി പരിഹാര സംവിധാനങ്ങളും പ്രധാന തടസ്സങ്ങളായി എടുത്തുകാണിക്കപ്പെട്ടു. ബിസി പോയിന്റുകളിൽ ഉപഭോക്തൃ പരാതികൾ വളരെ കുറവായിരുന്നു, അത് സഹായകരമായിരുന്നില്ല.

b) ബാങ്ക് സേവനങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ഉയർന്ന തലത്തിലുള്ള സേവന സംതൃപ്തി പ്രതികരിച്ചവർ പ്രകടിപ്പിച്ചെങ്കിലും, ബാങ്ക് ജീവനക്കാർ കാണിക്കുന്ന ശ്രദ്ധയിലും സംവേദനക്ഷമതയിലും താരതമ്യേന കുറഞ്ഞ സംതൃപ്തിയുമായും, പരാതി പ്രക്രിയയെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധത്തിന്റെ കുറവുമായും ഇത് പൊരുത്തപ്പെടുന്നില്ല. ഉപഭോക്തൃ സംതൃപ്തിയെക്കുറിച്ചുള്ള മൊത്തത്തിലുള്ള ഫീഡ്ബാക്ക് അതിന്റെ അടിസ്ഥാന മാനദണ്ഡങ്ങളുമായി ശരിയായി ബന്ധിപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് ഇത് സൂചിപ്പിക്കാം.

23. എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30 മുൻ തന്ത്രത്തിന്റെ കാലയളവിൽ കൈവരിച്ച നേട്ടങ്ങളും പുരോഗതിയും പ്രയോജനപ്പെടുത്തുകയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ കൂടുതൽ ആഴത്തിലാക്കുകയും ശക്തിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നതിനിടയിൽ ഡിമാൻഡ്, വിതരണ തടസ്സങ്ങൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു തന്ത്രപരമായ കാഴ്ചപ്പാടും പാതയും സ്ഥാപിക്കാൻ ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

അധ്യായം - III

എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ ദർശനം (2025-30): ജനങ്ങളുടെ

ക്ഷേമത്തിനായുള്ള സമഗ്ര സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംവിധാനമൊരുക്കൽ

സമൂഹത്തിലെ ഇതുവരെ ഒഴിവാക്കപ്പെട്ടവരും പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടവരുമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക് സമ്പാദ്യം, പേയ്മെന്റുകൾ, നിക്ഷേപങ്ങൾ, ക്രെഡിറ്റ്, പണമടയ്ക്കൽ, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ തുടങ്ങിയ നിയന്ത്രിത സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ താങ്ങാനാവുന്നതും എളുപ്പമുള്ളതും വിശ്വസനീയവും ന്യായയുക്തവുമായ രീതിയിൽ ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള വിതരണ സംരംഭങ്ങളിൽ നിന്നാണ് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങൾ സാധാരണയായി ആരംഭിക്കുന്നത്. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സാമ്പത്തിക മേഖലയുടെ പരിധിയിൽ വരുന്നില്ലെങ്കിലും, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾക്ക് സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക മേഖലയിൽ വ്യാപകമായ പോസിറ്റീവ് സ്വാധീനങ്ങളും പരസ്പര ബന്ധങ്ങളുമുണ്ട്. ഐക്യരാഷ്ട്രസഭയുടെ പതിനേഴിൽ എട്ട് സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങളിലും (SDG-കൾ) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു. അതായത്, ദാരിദ്ര്യ നിർമ്മാർജ്ജനത്തിനായുള്ള SDG-1, വിശപ്പ് അവസാനിപ്പിക്കുക, ഭക്ഷ്യ സുരക്ഷാ കൈവരിക്കുക, കാർഷിക സുസ്ഥിര വികസനം മുതലായവയ്ക്കുള്ള SDG-2, ആരോഗ്യവും ക്ഷേമവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള SDG-3, സ്ത്രീകളുടെ ലിംഗസമത്വവും സാമ്പത്തിക ശാക്തീകരണവും കൈവരിക്കുന്നതിനുള്ള SDG-5, സാമ്പത്തിക വളർച്ചയും തൊഴിലും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള SDG-8, വ്യവസായം, നവീകരണം, അടിസ്ഥാന സൗകര്യ വികസനം എന്നിവയെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നതിനുള്ള SDG-9, അസമത്വം കുറയ്ക്കുന്നതിനുള്ള SDG-10, നടപ്പാക്കൽ മാർഗങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള SDG-17 (പട്ടിക III.1)

2. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ഒരു അഭിലാഷ യാത്ര എന്ന നിലയിൽ ആരംഭിക്കുന്നത് ഇതുവരെ ഒഴിവാക്കപ്പെട്ടതും പിന്നോക്കം നിൽക്കുന്നതുമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക് ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സംവിധാനത്തിലേക്ക് പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള അവസരങ്ങൾ

സൃഷ്ടിക്കുന്നതിലൂടെയാണ്, എന്നാൽ അതിന്റെ ദൗത്യം ജനങ്ങളുടെ പ്രയോജനത്തിനായി സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള പ്രാപ്യതയ്ക്കപ്പുറമാണ്. ഫലപ്രദമായ ഉപയോഗത്തിന് ആളുകൾക്ക് ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിന് ഒരു സാമ്പത്തിക സാഹചര്യം ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതുണ്ട്, ഇത് പ്രാഥമികമായി തൊഴിൽ, ഉപജീവനമാർഗ്ഗം മുതലായവയിലൂടെ സ്ഥിരമായ വരുമാനം/പണമൊഴുക്ക് നേടാനുള്ള അവരുടെ ശേഷിയിൽ നിന്നാണ് വരുന്നത്, കൂടാതെ ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിന് ഒരു ദൃശ്യമായ സാമ്പത്തിക പ്രോത്സാഹനം ഉണ്ടായിരിക്കുകയും വേണം.

3. ഉപയോഗത്തിന്റെ നിലനിൽപ്പിനും വളർച്ചയ്ക്കും ജനങ്ങളുടെ തുടർച്ചയായ വിശ്വാസം, ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും അനുയോജ്യത, മികച്ച സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, സജീവമായ/ദ്രുത പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം, കേൾക്കപ്പെടുമെന്ന പോസിറ്റീവ് ധാരണ എന്നിവ ആവശ്യമാണ്, ഇവ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ചില ഗുണനിലവാര വശങ്ങളാണ്.

4. മുകളിൽ പറഞ്ഞ സന്ദർഭത്തിലും സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ പങ്കിന് അനുസൃതമായും കാണുമ്പോൾ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ എന്നത് അതിൽത്തന്നെ ഒരു ലക്ഷ്യം മാത്രമല്ല, മറിച്ച് ജനങ്ങളുടെ മൊത്തത്തിലുള്ള ക്ഷേമം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു വലിയ ലക്ഷ്യത്തിലേക്കുള്ള ഒരു മാർഗമാണെന്ന് വ്യക്തമാണ്.

പട്ടിക III.1: നിർദ്ദിഷ്ട സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങളിലും ലക്ഷ്യങ്ങളിലും എഫ്ഐ നയങ്ങളുടെ പങ്ക്

SDG 1: ദാരിദ്ര്യ നിർമ്മാർജ്ജനം : സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കും വൈദഗ്ധ്യത്തിലേക്കും/ഉപജീവനമാർഗ്ഗത്തിലേക്കുമുള്ള പ്രവേശനം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ അവസരങ്ങൾ

ഉപജീവനം, പര്യാപ്തത, വരുമാന സുരക്ഷ എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്താൻ സഹായിക്കുന്നു, അതുവഴി ദാരിദ്ര്യം കുറയ്ക്കാൻ സഹായിക്കുന്നു.

SDG 2: വിശപ്പ് അവസാനിപ്പിക്കൽ: ഒരു ഉൾക്കൊള്ളുന്ന സാമ്പത്തിക സംവിധാനം സുസ്ഥിരവും ഉൽപ്പാദനക്ഷമതയും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്ന കാർഷിക രീതികൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിന് വായ്പ നയിക്കുന്ന നിക്ഷേപങ്ങളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു, ഇത് മികച്ച കാർഷിക വിളവിലേക്ക് നയിക്കുന്നു. അതുവഴി, മെച്ചപ്പെട്ട ഭക്ഷ്യ സുരക്ഷ കാരണം വിശപ്പ് കുറയ്ക്കാൻ സഹായിക്കുന്നു.

SDG 3: ആരോഗ്യവും ക്ഷേമവും: ബഹുമുഖ സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക മാനങ്ങളിലൂടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ മനുഷ്യന്റെ വികസനത്തെ സഹായിക്കുകയും പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടവരുടെയും ദുർബലരുടെയും പ്രതിരോധശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും അതുവഴി ആരോഗ്യവും ക്ഷേമവും വളർത്തുകയും ചെയ്യുന്നു.

SDG 5: ലിംഗസമത്വം: ലിംഗ സെൻസിറ്റീവ് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ സ്ത്രീകളെ ശാക്തീകരിക്കുന്നതിലൂടെയും അവരുടെ മൊത്തത്തിലുള്ള സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക നില മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും ലിംഗ അസമത്വം കുറയ്ക്കുന്നു.

SDG 8: മാനുഷമായ ജോലിയും സാമ്പത്തിക വളർച്ചയും: ആവശ്യമായ ധനസഹായം നൽകുന്നതിലൂടെയും, തൊഴിലവസരങ്ങൾ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെയും, സംരംഭകത്വം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെയും, ഉപഭോഗം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ അതിന്റെ ആവാസവ്യവസ്ഥാ സമീപനത്തിലൂടെ സാമ്പത്തിക വളർച്ചയെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നു.

SDG 9: വ്യവസായം, നവീകരണം, അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ: നവീകരണത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും അവരുടെ പുരോഗതി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്കേജുകളും ഡിജിറ്റൽ ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറും നൽകുന്നതിലൂടെ

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ വ്യവസായത്തെ, പ്രത്യേകിച്ച് സൂക്ഷ്മ, ചെറുകിട സംരംഭങ്ങളെ പിന്തുണയ്ക്കുന്നു.

SDG 10: അസമത്വങ്ങൾ കുറയ്ക്കൽ: ദരിദ്രർ, പാർശ്വവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടവർ, ദുർബല വിഭാഗങ്ങൾ, അവസാന മൈൽ വരെ എത്തൽ എന്നിവയിൽ പ്രത്യേക ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചുള്ള സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ, അസമത്വങ്ങൾ കുറയ്ക്കാൻ സഹായിക്കുന്നു.

SDG 17: നടപ്പാക്കൽ മാർഗങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തൽ: സമ്പാദ്യ/നിക്ഷേപങ്ങളുടെ സമാഹരണത്തിലൂടെയും ഉപഭോഗം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെയും, ജനങ്ങളുടെ മൊത്തത്തിലുള്ള ക്ഷേമം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും SDG-കൾ നേടുന്നതിനുള്ള ഒരു പ്രധാന നടപ്പാക്കൽ മാർഗമാണ് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ, ഇത് വിശാലമായ വികസന ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കാൻ സഹായിക്കും.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ നിർവചനം

5. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ കമ്മിറ്റി (ചെയർമാൻ: ഡോ. സി. രംഗരാജൻ, ആർബിഐ, 2008) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനെ നിർവചിച്ചത് "സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള പ്രക്രിയ, ദുർബല വിഭാഗങ്ങൾ, താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാർ തുടങ്ങിയ ദുർബല വിഭാഗങ്ങൾക്ക് താങ്ങാവുന്ന വിലയിൽ സമയബന്ധിതവും മതിയായതുമായ വായ്പ" എന്നാണ്.

6. കൂടാതെ, ധനകാര്യ ഉൾക്കൊള്ളലിന്റെ ഇടക്കാല മാർഗരേഖ രൂപീകരണ സമിതി (ചെയർമാൻ: ശ്രീ ദീപക് മൊഹന്തി, ആർബിഐ, 2015) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനെ "ചെറുകിട, നാമമാത്ര കർഷകർക്കും താഴ്ന്ന വരുമാനക്കാരായ കുടുംബങ്ങൾക്കും ന്യായമായ ചെലവിൽ സമ്പാദ്യം, പണമടയ്ക്കൽ, ക്രെഡിറ്റ്, സർക്കാർ പിന്തുണയുള്ള ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന അടിസ്ഥാന ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും ഒരു കൂട്ടത്തിലേക്കുള്ള സൗകര്യപ്രദമായ പ്രവേശനം" ആയി വീക്ഷിച്ചു. സാമൂഹിക പണ കൈമാറ്റങ്ങൾ വഴി ക്രമേണ മതിയായ സംരക്ഷണം നൽകുന്നു, കൂടാതെ ചെലവ് കുറയ്ക്കുന്നതിനും സേവന വിതരണം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുമായി

സാങ്കേതികവിദ്യയെ കൂടുതൽ ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ട് ചെറുകിട, നാമമാത്ര സംരംഭങ്ങളുടെ ഔപചാരിക ധനസഹായത്തിലേക്കുള്ള പ്രവേശനം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു."

7. സാമ്പത്തിക ക്ഷേമം, സമൃദ്ധി, സുസ്ഥിര വികസനം എന്നിവ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയും ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനൊപ്പം സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വിശാലമാക്കുക, ആഴത്തിലാക്കുക, ത്വരിതപ്പെടുത്തുക എന്നിവയാണ് എൻഎസ്എഫ്ഐ (2019-24) ലക്ഷ്യമിടുന്നത്.

8. കഴിഞ്ഞ ദശകത്തിൽ ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥതയിൽ ഉണ്ടായ ഗണ്യമായ നേട്ടങ്ങൾ സാച്ചുറേഷൻ, ഭൗതിക, ഡിജിറ്റൽ ആക്സസ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറുകളിലെ ശക്തമായ വികാസം, ഉപഭോക്തൃ അവബോധത്തിലും സംരക്ഷണത്തിലും മെച്ചപ്പെടുത്തലുകൾ എന്നിവയിലൂടെ യാത്ര തുടരുകയും പ്രയോജനപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുക. സിനർജിസ്റ്റിക് സമീപനം സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ട് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ശ്രദ്ധ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നത് അഭികാമ്യമാണ്. ജനങ്ങൾക്ക് ഔപചാരിക സാമ്പത്തിക സംവിധാനത്തിലേക്കുള്ള പ്രവേശനത്തിന്റെ നേട്ടങ്ങൾ കോച്ചാനുള്ള അവസരങ്ങളുടെ അസമത്വം കുറയ്ക്കുന്നതിലൂടെയും, അവസാന മൈൽ വരെ എത്തുന്നതിന്റെ ഗുണനിലവാരവും സ്ഥിരതയും ഗണ്യമായി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും, ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി ഒരു യഥാർത്ഥ സമഗ്ര സാമ്പത്തിക സംവിധാനം വികസിപ്പിക്കുന്നതിന് പങ്കാളികളുടെ സംയോജിതവും തടസ്സമില്ലാത്തതുമായ പങ്കാളിത്തം ഇത് ഉറപ്പാക്കും.

9. ഉപജീവന പിന്തുണ, വിപണി ബന്ധങ്ങൾ, സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ സംരംഭങ്ങൾ എന്നിവയുമായി സംയോജിപ്പിച്ച സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ ജനങ്ങളുടെ മെച്ചപ്പെട്ട സാമ്പത്തിക ക്ഷേമത്തിന് വളരെയധികം സഹായിക്കുന്നു. സമഗ്രമായി പിന്തുടരുമ്പോൾ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം എന്നിവയുടെ ഒരു

ചതുർഭുജത്തിന്റെ രൂപത്തിൽ അഭികാമ്യമായ ഫലങ്ങളിലേക്ക് നയിക്കും, അതിലൂടെ ജനങ്ങളുടെ മൊത്തത്തിലുള്ള ക്ഷേമത്തിന് സംഭാവന നൽകുന്നു.

10. അതിനാൽ, എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30 പ്രകാരം പിന്തുടരേണ്ട സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ലക്ഷ്യങ്ങളും ഉദ്ദേശിച്ച ഫലവും ചുവടെ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിത്രം III.1 സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഘടകങ്ങളുടെയും ഫലങ്ങളുടെയും ഒരു ഡയഗ്രാമാറ്റിക്കൽ അവതരണം നൽകുന്നു.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ലക്ഷ്യം, സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക, ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ തലങ്ങളിലുടനീളം സമത്വവും ഉത്തരവാദിത്തവും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ ഔപചാരിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കുക എന്നതാണ്. ഫലപ്രദമായ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ശക്തമായ ഉപഭോക്തൃ അവബോധം, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ നടപടികൾ എന്നിവയോടൊപ്പം സേവിംഗ്സ്, പേയ്മെന്റുകൾ, റെമിറ്റൻസ്, ക്രെഡിറ്റ്, നിക്ഷേപങ്ങൾ, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ എന്നിവ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. മുകളിൽ പറഞ്ഞതുപോലെ, എല്ലാ പങ്കാളികളുടെയും പങ്കാളിത്തത്തോടെ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വ്യക്തികളുടെയും (കുടുംബങ്ങളുടെയും) സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങളുടെയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നു.

11. മുകളിൽ പറഞ്ഞ നിർവചനത്തിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഒരു കൂട്ടത്തിലേക്കുള്ള ആക്സസ് സംബന്ധിച്ച പദങ്ങളുടെ ഉപയോഗം വിശദീകരിക്കുന്നതിന് പൊതുവെ ഇനിപ്പറയുന്നവയെ അർത്ഥമാക്കും -

- a) **തുല്യത** - ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ തലങ്ങളിലുടനീളം ആക്സസ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ ന്യായമായും ഏകതാനമായ രീതിയിൽ ലഭ്യമായിരിക്കണം.
- b) **ഉത്തരവാദിത്തം** - സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ അവരുടെ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ/സേവനങ്ങൾ ഉപഭോക്താക്കളുടെ സ്വതന്ത്രമായ തിരഞ്ഞെടുപ്പുകൾ, താൽപ്പര്യങ്ങൾ, അവകാശങ്ങൾ എന്നിവ

കൈകാര്യം ചെയ്യുകയോ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്യുന്നില്ലെന്ന് ഉറപ്പാക്കണം. ഉൽപ്പന്ന അനുയോജ്യത ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും, സാമ്പത്തിക, പെരുമാറ്റ, സാമൂഹിക ഫലങ്ങൾ കണക്കിലെടുത്ത് ഉപഭോക്താക്കളെ കൂടുതൽ മോശമാക്കാതിരിക്കുന്നതിനും.

c) അനുയോജ്യം - സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളും സേവനങ്ങളും ഉപഭോക്താക്കളുടെ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് അനുയോജ്യമായതും ഉപഭോക്താക്കളുടെ സാമ്പത്തിക സാഹചര്യങ്ങളെയും ധാരണയെയും അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതുമായിരിക്കണം.

വ്യത്യസ്ത/ഇഷ്ടാനുസൃതമാക്കിയ സേവനങ്ങൾ ആളുകൾക്ക് ഏറ്റവും മികച്ചത് തിരഞ്ഞെടുക്കാൻ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിന് ലഭ്യമാകണം.

d) താങ്ങാനാവുന്ന വില - അടിസ്ഥാന മിനിമം സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ (അടിസ്ഥാന ഇടപാട് അക്കൗണ്ട്, അടിസ്ഥാന സേവിംഗ്സ് ആൻഡ് ഇൻവെസ്റ്റ്മെന്റ് അക്കൗണ്ട്, ചെറിയ മൂല്യമുള്ള പണമടയ്ക്കൽ, ചെറിയ മൂല്യമുള്ള ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകൾ മുതലായവ) സൗജന്യമായി നൽകണം. സേവനങ്ങളുടെ നാമമാത്ര ചെലവ് മനസ്സിൽ വെച്ചുകൊണ്ട് മറ്റ് സേവനങ്ങളുടെ വിലനിർണ്ണയം താങ്ങാനാവുന്ന വിലയുടെ ഒരു അവശ്യ ഘടകം ഉണ്ടായിരിക്കണം.

12. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഫലമായി സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സുരക്ഷ, പ്രതിരോധശേഷി, അച്ചടക്കം എന്നിവയുടെ ചതുർഭുജം പട്ടിക III.1ൽ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന നിർദ്ദിഷ്ട നക്ഷത്രങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു.

പട്ടിക III.1: സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സുരക്ഷ, പ്രതിരോധശേഷി, അച്ചടക്കം എന്നിവയുടെ ചതുർഭുജവും അവയുടെ നക്ഷത്രങ്ങളും.		
ഡെമൻഷൻ	ആകറുകൾ	ആകറുകളെക്കുറിച്ചുള്ള വിശദീകരണ വിശദാംശങ്ങൾ
<p>സാമ്പത്തിക</p> <p>സുരക്ഷ - "ദൈനംദിന</p> <p>ഇടപാടുകൾ സുഗമമായി കൈകാര്യം ചെയ്യുക"</p>	<p>അനുയോജ്യമായ പ്രവേശനം</p>	<p>ന്യായമായ, അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളും സേവനങ്ങളും.</p> <p>ദ്രുതവും ലളിതവും കാര്യക്ഷമവുമായ പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം</p> <p>വേതനത്തിലൂടെയോ വേതനേതര ഉപജീവനമാർഗ്ഗത്തിലൂടെയോ സ്ഥിരവും സുസ്ഥിരവുമായ വരുമാന സ്രോതസ്സ്.</p>

	<p>ഉപജീവനമാർഗ്ഗം പിന്തുണ</p>	<p>അടിസ്ഥാന ആവശ്യങ്ങൾ (ദൈനംദിന ജീവിതത്തിനായുള്ള ഏറ്റവും കുറഞ്ഞ ആവശ്യങ്ങൾ - ഭക്ഷണം, പാർപ്പിടം, വിദ്യാഭ്യാസം, യാത്ര മുതലായവ, ഒരു ഗാർഹിക തലത്തിൽ). ഉപജീവന നിറവേറ്റൽ</p>
<p>സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ - “ഏത് ആകസ്മിക സാഹചര്യത്തെയും നേരിടാനുള്ള കഴിവ്”</p>	<p>ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം</p>	<p>പതിവ് സമ്പാദ്യം - ലിക്വിഡ് (കുറഞ്ഞത് രണ്ട് മാസത്തെ ശരാശരി ഗാർഹിക ചെലവുകൾക്ക്) ദീർഘകാല (ഭൗതിക/സാമ്പത്തിക ആസ്തികളുടെ രൂപത്തിൽ). ഏതെങ്കിലും പെൻഷൻ പദ്ധതിയുടെ തുടർച്ചയായ സബ്സ്ക്രിപ്ഷൻ (വിരമിക്കൽ പെൻഷൻ/ അടൽ പെൻഷൻ യോജന/ മറ്റ് സാമൂഹിക സുരക്ഷാ പെൻഷനുകൾ). മുൻകാല ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ നടപടികളും ഡെപോസിറ്റ് ഇൻഷുറൻസും</p>
<p>സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി -</p>	<p>ഇൻഷുറൻസ് കവരേജ്.</p>	<p>സ്വീകാര്യമായ / താങ്ങാവുന്ന ചെലവിൽ കാലാവധി</p>

<p>“സാമ്പത്തിക തടസ്സങ്ങളിൽ നിന്ന് മുങ്ങാനുള്ള കഴിവ്”</p>	<p>ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യങ്ങൾ.</p>	<p>കഴിയാത്ത ഇൻഷുറൻസ് പരിരക്ഷ - ലൈഫ് കവറേജ്, ആരോഗ്യ കവറേജ്, ആസ്തി കവറേജ് (വാഹനങ്ങൾ / സ്വത്ത് / യന്ത്രങ്ങൾ മുതലായവ).</p> <p>സാമ്പത്തിക തിരിച്ചടി / പെട്ടെന്നുള്ള പ്രയാസകരമായ സാഹചര്യം ജീവിതനഷ്ടം / ഉപജീവനമാർഗ്ഗം / ആസ്തികൾ എന്നിവ പോലുള്ളവയെ ന്യായമായി നേരിടാൻ ന്യായമായ അടിയന്തര ക്രെഡിറ്റ് അമിത കടബാധ്യത ദൈനംദിന ജീവിതത്തെ തടസ്സപ്പെടുത്തുന്ന നഷ്ടങ്ങൾ എന്നിവ ഇല്ലാതെ.</p>
<p>സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം -</p> <p>“സ്ഥിരമായ സാമ്പത്തിക ഭാവിയിലേക്കുള്ള മനോഭാവവും പെരുമാറ്റവും ”</p>	<p>സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം</p> <p>അനുഭവജ്ഞാനം പഠനം</p>	<p>സാമ്പത്തിക അവബോധവും ആത്മവിശ്വാസവും.</p> <p>വൈവിധ്യമാർന്ന നിക്ഷേപങ്ങൾ - വിവിധ ബാങ്കുകൾ/ആസ്തി ക്ലാസുകൾക്കിടയിൽ സമ്പാദ്യം/നിക്ഷേപങ്ങൾ വിതരണം ചെയ്യുക</p>

		<p>സുസ്ഥിരമായ കടം - പ്രതിമാസ തിരിച്ചടവ് വീട്ടുകാരുടെ പ്രതിമാസ വരുമാനത്തിന്റെ പകുതിയിൽ കൂടാത്ത കുടിശ്ശിക വായ്പകൾക്കുള്ള തുക.</p> <p>യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള ലക്ഷ്യ നിർണ്ണയവും ആസൂത്രണവും - ഒരാളുടെ വരുമാനത്തിനുള്ളിൽ സാമ്പത്തിക ലക്ഷ്യങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കുക, ഭാവി ചെലവുകൾ/ജീവിത പരിപാടികൾ (വിദ്യാഭ്യാസം/കുട്ടികളുടെ വിവാഹം, വിരമിക്കൽ മുതലായവ) എന്നിവയ്ക്കായി ആസൂത്രണം ചെയ്യുക.</p>
--	--	--

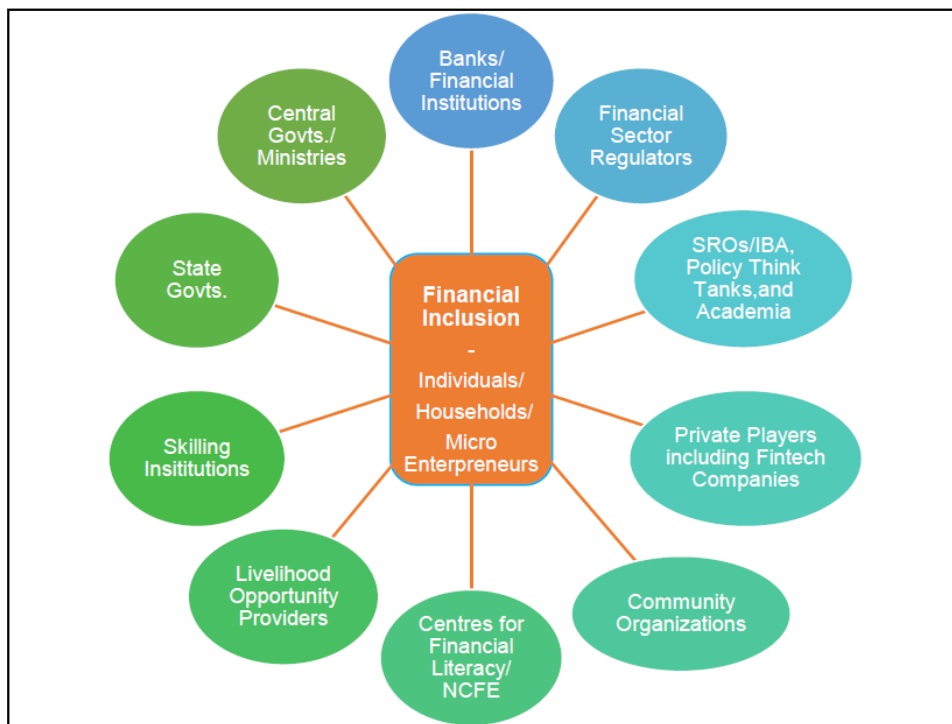
എഫ്ഐ(FI) ഇക്കോസിസ്റ്റം

13. ഇതിനകം ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളിലും ഫലങ്ങളിലും പങ്കാളികളുടെ സംയോജിതവും സമന്വയാത്മകമായ പങ്കാളിത്തം ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ഒരു ആവാസവ്യവസ്ഥ സമീപനം ആവശ്യമാണ്. അതിനാൽ, പങ്കിട്ട ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിനുള്ള സുഗമമായ പ്രവർത്തനത്തിന് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ (എഫ്ഐ) ആവാസവ്യവസ്ഥയെക്കുറിച്ചുള്ള വ്യക്തമായ ധാരണയും നിർവചനവും സഹായകരമാകും.

14. എഫ്ഐ ഇക്കോസിസ്റ്റം എന്നത് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതും/അല്ലെങ്കിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നതുമായ

പങ്കാളികളുടെ ഒരു സിനർജെസ്ഡ് നെറ്റ്‌വർക്കിനെയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, പ്രതിരോധശേഷി, അച്ചടക്കം എന്നിവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ആളുകളുടെ ക്ഷേമത്തിന്റെ രൂപത്തിലുള്ള അതിന്റെ ഫലത്തെയും സൂചിപ്പിക്കുന്നു. നബാർഡ്, സിഡ്ബിഐ തുടങ്ങിയ ബാങ്കുകൾ/ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങൾ, കേന്ദ്ര സർക്കാർ, സംസ്ഥാന സർക്കാരുകൾ, ധനകാര്യ മേഖല റെഗുലേറ്റർമാർ, എസ്ആർഒകൾ/ഐബിഐ, ഫിൻടെക് കമ്പനികൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള സ്വകാര്യ മേഖലാ കളിക്കാർ, തിക് ടാങ്കുകൾ, അക്കാദമിക്, കമ്മ്യൂണിറ്റി ഓർഗനൈസേഷനുകൾ, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയ്ക്കും എൻസിഎഫ്ഇയ്ക്കുമുള്ള കേന്ദ്രങ്ങൾ, ഉപജീവന അവസര ദാതാക്കൾ¹³, നൈപുണ്യ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന ആവാസവ്യവസ്ഥയുടെ സുഗമവും സംയോജിതവുമായ പ്രവർത്തനം സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങളിലെ ഫലപ്രാപ്തിക്കും ഫല ദിശാബോധത്തിനും അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ് (ചിത്രം III.2).

Figure III.2: Financial Inclusion (FI) Ecosystem

എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ ദർശനം (2025-30)

15. മുകളിൽ പറഞ്ഞ ചർച്ചകൾക്ക് ശേഷം, എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ ദർശനം ഇപ്രകാരമാണ് -

ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം, ഫലപ്രദമായ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഡിജിറ്റൽ പൊതു അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ, ശക്തമായ ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം എന്നിവയാൽ പിന്തുണയ്ക്കപ്പെടുന്ന തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉറപ്പാക്കിക്കൊണ്ട്, ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി ഹിതഭാഗികൾ സമന്വയ ശ്രമങ്ങളോടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ ശക്തിപ്പെടുത്തുക.

16. 2025-30 കാലയളവിലേക്കുള്ള ദേശീയ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ തന്ത്രത്തിന്റെ (എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30) നിലവിലെ ആവർത്തനം, വിശാലമായ പങ്കാളി കൂടിയാലോചനകളുടെ ഫലമാണ്.

NSFI 2019-24 ലെ നേട്ടങ്ങളെക്കുറിച്ച് ഈ തന്ത്രം അറിയിക്കുകയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളെ കൂടുതൽ ആഴത്തിലാക്കുന്നതിലും നിലനിർത്തുന്നതിലും സമന്വയിപ്പിക്കുന്നതിലും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

അധ്യായം - IV

NSFI (2025-30): തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളും പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളും

മൂന്നാം അധ്യായത്തിൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ, ദേശീയ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ തന്ത്രം (NSFI) ഡിജിറ്റൽ പബ്ലിക് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിന്റെ പിന്തുണയോടെ നൈപുണ്യ/ഉപജീവന അവസരങ്ങൾക്കൊപ്പം, തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും, ഫലപ്രദമായ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ശക്തമായ ഉപഭോക്തൃ അവബോധം, സംരക്ഷണ നടപടികൾ എന്നിവയിലൂടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങളുടെ ഫലപ്രാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് FI ആവാസവ്യവസ്ഥയിലെ പങ്കാളികളുടെ സംയോജിതവും സുഗമവും സമന്വയിപ്പിച്ചതുമായ പ്രവർത്തനം കൈവരിക്കാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നു.

2. എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ 2025-30 സമയക്രമം, 2015 സെപ്റ്റംബറിൽ നടന്ന യുഎൻ പൊതുസഭാ ഉച്ചകോടിയിൽ 193 അംഗരാജ്യങ്ങൾ അംഗീകരിച്ചതും 2016 ജനുവരി 01 മുതൽ പ്രാബല്യത്തിൽ വന്നതുമായ സുസ്ഥിര വികസനത്തിനായുള്ള 2030 അജണ്ടുമായി സമന്വയിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. 2030 ലെ ആഗോള അജണ്ടയായി 'ആരെയും പിന്നിലാക്കരുത്' എന്നതും സർവ്വമാന വികസനവും എന്ന സാർവത്രികതയുടെ തത്വം, ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമം ഉറപ്പാക്കാൻ ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള ഫലാധിഷ്ഠിത സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ലക്ഷ്യങ്ങളുമായി തികച്ചും യോജിക്കുന്നു.

3. സുസ്ഥിര വികസന ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ ആഗോള നേട്ടത്തിൽ ഇന്ത്യയുടെ സംഭാവന നിർണ്ണായകമായതിനാൽ, പരിവർത്തന അജണ്ടയുടെ ഭാഗമായി ദേശീയ മുൻഗണനകൾ നിറവേറ്റുന്നതിനും ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിൽ സഹായിക്കുന്നതിനുമാണ് തന്ത്രം ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്. സാമ്പത്തിക വളർച്ചയിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നത് ഇനി പര്യാപ്തമല്ലെന്നും, കൂടുതൽ ന്യായയുക്തവും കൂടുതൽ തുല്യവുമായ സമൂഹങ്ങളിലും, സുരക്ഷിതവും സമ്പന്നവുമായ ഒരു ഗ്രഹത്തിലുമാണെന്നും ഇത് തിരിച്ചറിയുന്നു. മൂന്നാം അധ്യായത്തിൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ എൻഎസ്എഫ്ഐയുടെ ആവാസവ്യവസ്ഥാ സമീപനം എസ്ഡിജിയുടെ തത്ത്വചിന്തയുമായി നന്നായി യോജിക്കുന്നു, അതായത്

ആരെയും പിന്നിലാക്കരുത്, എല്ലായിടത്തും എല്ലാവരുടെയും പങ്കാളിത്തം തേടുക എന്ന വികസന അജണ്ട കൈവരിക്കുന്നതിന് എല്ലാ പങ്കാളികളുടെയും ഏകോപിത ശ്രമങ്ങൾ.

എൻഎസ്എഫ്ഐ തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ:പഞ്ച് ജ്യോതി (പഞ്ച ജ്യോതി)

4. അധ്യായം-III-ൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ, സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സുരക്ഷ, പ്രതിരോധശേഷി, ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായുള്ള അച്ചടക്കം എന്നിവയുടെ ഒരു ചതുർഭുജം സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഫലമായി സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നു. എൻഎസ്എഫ്ഐ: 2025-30, 2019-24 ലെ തടസ്സങ്ങളിൽ നിന്ന് പഠിക്കുകയും നേട്ടങ്ങൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നത്, ഇനിപ്പറയുന്ന അഞ്ച് തന്ത്രപരവും സംയോജിതവുമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ സജ്ജമാക്കുന്നു.

(പഞ്ച്-ജ്യോതി), ഇത് രാജ്യത്ത് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ ഉയർത്താൻ സഹായിക്കും.

- I. കുടുംബങ്ങൾക്കും സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും കൈവരിക്കുന്നതിന് തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും മെച്ചപ്പെടുത്തുക.
- II. സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി ലിംഗ-സംവേദനാത്മക സമീപനം സ്വീകരിക്കുക, കുടുംബങ്ങളുടെ സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള വ്യത്യസ്ത തന്ത്രങ്ങൾ, പ്രത്യേകിച്ച് പിന്നോക്ക വിഭാഗങ്ങൾക്കും ദുർബലർക്കും.
- III. ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, നൈപുണ്യ വികസനം, പിന്തുണ ആവാസവ്യവസ്ഥ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലുമായുള്ള അതിന്റെ ബന്ധങ്ങൾ എന്നിവ സമന്വയിപ്പിക്കുക.
- IV. സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉപകരണമായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക.

v. ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റേയും പരാതികളുടെയും ഗുണനിലവാരവും വിശ്വാസ്യതയും ശക്തിപ്പെടുത്തുക പരിഹാര നടപടികൾ.

5. മുകളിൽ പറഞ്ഞ തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളുടെയും അനുബന്ധ പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെയും ലിങ്കുകൾ, അധ്യായം-II-ൽ ചർച്ച ചെയ്തതുപോലെ തടസ്സങ്ങളും വെല്ലുവിളികളും, പങ്കാളി തിരിച്ചുള്ള പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളും ഈ അധ്യായത്തിന്റേ അവസാനം പട്ടിക IV.1, IV.2 എന്നിവയിൽ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെ FI അളവുകൾ തിരിച്ചുള്ള വിതരണ മാട്രിക്സ് പട്ടിക IV.3-ൽ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ശുപാർശകളുടെയും പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെയും അടിസ്ഥാനത്തിൽ തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളുടെ വിശദമായ വിവരണം താഴെ കൊടുക്കുന്നു.

i. കുടുംബങ്ങൾക്കും സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും കൈവരിക്കുന്നതിനായി തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും മെച്ചപ്പെടുത്തുക.

ഔപചാരിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ അവസാന മൈൽ വിതരണത്തിൽ ഊന്നൽ നൽകിക്കൊണ്ട്, 2019-24 ലെ എൻഎസ്എഫ്ഐ പ്രകാരം, 1.21 ലക്ഷത്തിലധികം ഗ്രാമങ്ങളിൽ 99.9 ശതമാനത്തിലധികം ഗ്രാമങ്ങളിലും, 500 കുടുംബങ്ങളുടെ ഒരു ചെറിയ ഗ്രാമത്തിൽ, 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിൽ, ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ബാങ്കിംഗ് ആക്സസ് നൽകുന്നതിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതി കൈവരിച്ചിട്ടുണ്ട്. കൂടാതെ, അവസാന മൈൽ ആക്സസിനുള്ള ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻ്റ് (ബിസി) ചാനൽ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനായി നിരവധി നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചു. എന്നിരുന്നാലും, ചില പോക്കറ്റുകളിലെ കുറഞ്ഞ ജനസാന്ദ്രത, ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ വിഭൂതത്വം, താരതമ്യേന കുറഞ്ഞ സാമ്പത്തിക സാധ്യത, സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾക്കുള്ള സാമ്പത്തിക സാധ്യതയുടെ അഭാവം, അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ (കണക്റ്റിവിറ്റി, വൈദ്യുതി, റോഡുകൾ മുതലായവ) എന്നിവ കാരണം അവസാന മൈലിൽ

ലഭ്യമായ സേവനങ്ങളുടെ ഗുണനിലവാരം, സ്ഥിരത, വീതി എന്നിവ പ്രതീക്ഷിച്ചത്ര ആയിരിക്കില്ലെന്ന് വിതരണ വശം വിലയിരുത്തൽ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു, അതിനാൽ, മെച്ചപ്പെടുത്തലുകൾ ആവശ്യമാണ്.

ഡിജിറ്റൽ പബ്ലിക് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചറിന്റെ (DPI) നട്ടെല്ലിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ ഫിനാൻഷ്യൽ സർവീസുകൾ, അക്കൗണ്ട് ഉടമസ്ഥത, സാമൂഹിക ആനുകൂല്യ കൈമാറ്റം, വേഗത്തിലുള്ളതും കാര്യക്ഷമവുമായ പണമടയ്ക്കൽ/പേയ്മെന്റുകൾ, ക്രെഡിറ്റിലേക്കുള്ള പ്രവേശനം തുടങ്ങി വിശാലമായ സ്പെക്ട്രത്തിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങൾക്ക് ഗണ്യമായ പ്രോത്സാഹനം നൽകിയിട്ടുണ്ട്. സാങ്കേതികവിദ്യയുടെ പിന്തുണയോടെ പരസ്പരം പ്രവർത്തിക്കാവുന്നതും തുറന്നതും ഉൾക്കൊള്ളുന്നതുമായ സംവിധാനങ്ങൾ എന്ന നിലയിൽ DPI, പൊതുമനയ്ക്കായി അത്യാവശ്യമായ പൊതു, സ്വകാര്യ സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിന് സഹായിക്കുന്നു. ഡിജിറ്റൽ ഐഡി, പരസ്പരം പ്രവർത്തിക്കാവുന്ന പേയ്മെന്റുകൾ, ഒരു ഡിജിറ്റൽ ക്രെഡൻഷ്യൽ ലെഡ്ജർ, അക്കൗണ്ട് അഗ്രഗേഷൻ ചട്ടക്കൂട് എന്നിവ സംയോജിപ്പിച്ച് ഇന്ത്യാ സ്റ്റാക്ക് ഈ സമീപനത്തിന് ഉദാഹരണമാണ്. നേടിയ നേട്ടങ്ങൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെ, വിവിധ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ നിർവ്വഹണത്തിനായി ഡിജിറ്റൽ കാൽപ്പാടുകൾ കൂടുതൽ വികസിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സാധ്യതയുണ്ട്.

ശുപാർശ:
ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടന്റുകളുടെ ശൃംഖല ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും അവസാന മൈലിൽ സുരക്ഷിതവും ചെലവ് കുറഞ്ഞതുമായ ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുന്നതിലൂടെയും അവസാന മൈൽ ആക്സസിന്റെ ഇകപിറ്റി, എത്തിച്ചേരൽ, സ്ഥിരത, ഗുണനിലവാരം എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്താൻ ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ:

1. അവസാന മൈൽ ആക്സസിന്റെ ഇകപിറ്റി, എത്തിച്ചേരൽ, സ്ഥിരത, ഗുണനിലവാരം എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്തൽ

സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള അവസാന മൈൽ ആക്സസിന്റെ ഇക്വിറ്റി, എത്തിച്ചേരൽ, സ്ഥിരത, ഗുണനിലവാരം എന്നിവയിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതി വരുത്തുന്നതിന്, ഓരോ റവന്യൂ കേന്ദ്രത്തിലും കുറഞ്ഞത് ഒരു ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റ് - ബ്രാഞ്ച് / ഡിജിറ്റൽ ബാങ്കിംഗ് യൂണിറ്റ് (DBU) / ഫിക്സഡ് പോയിന്റ് ബിസിനസ്സ്

കറസ്പോണ്ടന്റ് ഔട്ട്ലെറ്റ് (FBC) 15 ലഭ്യത ഉറപ്പാക്കേണ്ടതുണ്ട്, അതുവഴി രാജ്യത്തിന്റെ ആഴത്തിലും പരപ്പിലും സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ന്യായമായും തുല്യമായും ലഭ്യമാകും. ബാങ്കുകളുടെ മതിയായ നിയന്ത്രണത്തിലും മേൽനോട്ടത്തിലും, ഇത്തരം ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ, നിക്ഷേപങ്ങൾ, പിൻവലിക്കലുകൾ, പണമയയ്ക്കലുകൾ, അക്കൗണ്ട് തുറക്കൽ, സേവനം, ജൻ സുരക്ഷാ പദ്ധതികൾ, വായ്പാ ലീഡുകൾ/അപേക്ഷകൾ, പെൻഷൻ പദ്ധതികൾ തുടങ്ങിയ മിനിമം സ്റ്റാൻഡേർഡ് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. മലയോര പ്രദേശങ്ങളിലെ 500 കുടുംബങ്ങളുള്ള 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിലുള്ള / കുഗ്രാമങ്ങളിലെ 99.9 ശതമാനം ഗ്രാമങ്ങളിലും ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയിട്ടുള്ള 'സാർവത്രിക ആക്സസ്' എന്ന പ്രവർത്തനത്തിന് ഇത് ഗണ്യമായ മൂല്യവർദ്ധനവായിരിക്കും.

SLBC-കൾ/UTLBC-കൾ തന്ത്രത്തിന്റെ കാലയളവിൽ പ്രവർത്തന പോയിന്റ് കൈവരിക്കുന്നതിന് ഘട്ടം ഘട്ടമായി ഒരു പ്രവർത്തന പദ്ധതി തയ്യാറാക്കുകയും ബാങ്കുകൾക്ക് ലക്ഷ്യങ്ങൾ അനുവദിക്കുകയും വേണം. അനുയോജ്യമായ മധ്യകാല ലക്ഷ്യങ്ങളോടെ

2. കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിൽ നിന്നും ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിൽ നിന്നുമുള്ള ബിസി ഏജൻറുമാർക്കുള്ള പ്രോത്സാഹന സംവിധാനം

വടക്കുകിഴക്കൻ (NE) / കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലെയും ഗ്രാമീണ മേഖലകളിലെയും ബാങ്ക് ശാഖകളുടെ അപര്യാപ്തത കാരണം, ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ പ്രധാനമായും ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. കൂടാതെ, കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലെ ഭൂപ്രകൃതി കാരണം, പ്രത്യേകിച്ച് വടക്കുകിഴക്കൻ മേഖലയിലെ എഫ്ബിസികളുടെ വിതരണം, ദേശീയ തലത്തിൽ ആയിരം ചതുരശ്ര കിലോമീറ്ററിന് 379 എഫ്ബിസികളെ

അപേക്ഷിച്ച് 165 എഫ്ബിസിക്ൾ മാത്രമായി വളഞ്ഞിരിക്കുന്നു¹⁸. ബിസി പോയിന്റുകളിലെ കുറഞ്ഞ എണ്ണം ഇടപാടുകളിലും ജനസംഖ്യാ സാന്ദ്രതയും ആക്സസ് പോയിന്റുകളുടെ ലഭ്യതയും പ്രതിഫലിക്കുന്നു. ബിസിക്ളുടെ പ്രതിഫലനം ഇടപാടുകളുടെ എണ്ണത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ, വിരളമായ ജനസംഖ്യയും ദുർഘടമായ ഭൂപ്രകൃതിയും കാരണം മേഖലയിലെ ബിസി ബിസിനസിന്റെ നിലനിൽപ്പിനെ ബാധിക്കുന്നു, ഇത് ഉയർന്ന തലത്തിലുള്ള നിഷ്ക്രിയതലത്തിലേക്ക് നയിക്കുന്നു, അതിന്റെ ഫലമായി സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ഫലങ്ങളിൽ നെഗറ്റീവ് സ്വാധീനം ചെലുത്തുന്നു.

അതനുസരിച്ച്, കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലും ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലും അവസാന മൈൽ പ്രവേശനത്തിന്റെ ലഭ്യതയും സ്ഥിരതയും മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന്, ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ ഫണ്ടിന്റെ (FIF) കീഴിലുള്ള നിലവിലുള്ള പ്രോത്സാഹന പദ്ധതി, തെക്കുകിഴക്കൻ സംസ്ഥാനങ്ങളിലെയും മറ്റ് കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലെയും സംസ്ഥാനങ്ങളിലും/യൂടികളിലും (ഹിമാചൽ പ്രദേശ്, ജമ്മു & കശ്മീർ, ലഡാക്ക് & ഉത്തരാഖണ്ഡ്) ടയർ V & ടയർ VI കേന്ദ്രങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ബിസിക്ളുകൾ ടയർ VI കേന്ദ്രങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന എല്ലാ ഫിക്സഡ്-പോയിന്റ് ബിസിക്ളിലേക്കും കാലിബ്രേറ്റ് ചെയ്ത രീതിയിൽ വ്യാപിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്.

3. ബി.സി. കളുടെ പ്രതിഫല ഘടന ശക്തിപ്പെടുത്തൽ.

അവസാന മൈലിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിൽ ഗുണനിലവാരവും സ്ഥിരതയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിന്, ബി.സി. ഏജന്റുമാർക്ക് ന്യായവും ന്യായയുക്തവുമായ പ്രതിഫല ഘടന അത്യാവശ്യമാണ്. നിയന്ത്രണ നിർദ്ദേശങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും, നിലവിലുള്ള വൈവിധ്യമാർന്ന രീതികൾ കണക്കിലെടുത്ത്, ബാങ്കിംഗ് ഉൽപ്പന്നങ്ങളും സേവനങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ബി.സി. ഏജന്റുമാരുടെ ന്യായമായ പ്രതിഫല ഘടന ഇന്ത്യൻ ബാങ്ക് അസോസിയേഷന്റെ (ഐ.ബി.എ) ആഭിമുഖ്യത്തിൽ നടപ്പിലാക്കാവുന്നതാണ്.

4. സേവനങ്ങളുടെ വ്യാപ്തി വികസിപ്പിക്കുകയും ബിസി പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ നിലനിൽപ്പ് മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുക.

(എ) എഫ്ബിസികൾ നൽകുന്ന സേവനങ്ങളുടെ വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും വരുമാന സാധ്യതയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ അവരുടെ നിലനിൽപ്പ് മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും, റെഗുലേറ്ററി മാനദണ്ഡങ്ങൾ പാലിക്കുന്നതിനൊപ്പം, ഒരു വസ്തുനിഷ്ഠവും സുതാര്യവുമായ പ്രകടന മാനദണ്ഡത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി, നന്നായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന ബിസികൾ വഴി അധിക/മൂല്യവർദ്ധിത സേവനങ്ങൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നത് ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ പരിഗണിക്കണം.

(ബി) ആവശ്യമായ മാനദണ്ഡങ്ങളും നിയന്ത്രണ മാനദണ്ഡങ്ങളും പാലിക്കുന്നതിന് വിധേയമായി, അടിസ്ഥാന മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട്, പെൻഷൻ, ഇൻഷുറൻസ് ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, അനുബന്ധ സേവനങ്ങൾ എന്നിവ പോലുള്ള അധിക അടിസ്ഥാന സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നതിന് നന്നായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന എഫ്ബിസികളുടെ ശൃംഖലയെ ഉപയോഗപ്പെടുത്താം.

5. ബിസി രജിസ്ട്രി ശക്തിപ്പെടുത്തൽ

ഐബിഎ പരിപാലിക്കുന്ന നിലവിലുള്ള ബിസി രജിസ്ട്രി പോർട്ടൽ, ബിസികളുടെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നിരീക്ഷിക്കുന്നതിന് ചലനാത്മകവും സമഗ്രവുമായ ഒരു ഡാറ്റാസെറ്റ് നൽകുന്നു, അതുവഴി ഗുണനിലവാരവും അവസാന മൈൽ എത്തും ഉറപ്പാക്കുന്നു. ഡാറ്റയുടെ ആനുകാലിക അപ്ഡേറ്റ്, ലൊക്കേഷൻ മാപ്പിംഗ്, ഡി-ഡ്യൂപ്ലിക്കേഷൻ, സർട്ടിഫിക്കേഷൻ സ്റ്റാറ്റസ് മുതലായവ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഐബിഎ രജിസ്ട്രി പോർട്ടലിൽ കൂടുതൽ കഴിവുകൾ ശക്തിപ്പെടുത്തുകയും വികസിപ്പിക്കുകയും വേണം. ഇത് പോർട്ടലിന്റെ പ്രവർത്തനക്ഷമതയും ഫലപ്രാപ്തിയും വർദ്ധിപ്പിക്കും.

6. ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കൽ

(എ) ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളിൽ ഒരു ബിലിംഗ് ഉപയോക്താക്കളിലേക്ക് എത്തുന്നു.

2024 ഡിസംബർ മാസത്തിൽ യുപിഐ ഏകദേശം 16.7 ബില്യൺ ഇടപാടുകൾ രേഖപ്പെടുത്തി 2024 ജൂണിൽ 424 ദശലക്ഷം അദൃശ്യ യുപിഐ ഉപയോക്താക്കളുണ്ടായിരുന്നു. ഈ പശ്ചാത്തലത്തിൽ, യുപിഐ നയിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളുടെ കവരേജ് ജനസംഖ്യയുടെ ഭൂരിഭാഗവും ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിനായി വികസിപ്പിക്കുന്നത് അഭികാമ്യമാണ്. അതിനാൽ, 2029 ഡിസംബറോടെ ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റത്തിൽ ഒരു ബില്യൺ ഉപയോക്താക്കളിലേക്ക് എത്തുക എന്ന ലക്ഷ്യം അത്തരം പേയ്മെന്റ് മോഡ്യൂളുകളുടെ വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള കൂടുതൽ ശ്രമങ്ങൾക്ക് വഴിയൊരുക്കിയേക്കാം.

(ബി) ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റം (EDDPE) വികസിപ്പിക്കുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുക

തിരഞ്ഞെടുത്ത ജില്ലകളിലെ യോഗ്യതയുള്ള ഓരോ വ്യക്തിക്കും ഡെബിറ്റ്/റൂപേ കാർഡുകൾ, നെറ്റ് ബാങ്കിംഗ്, മൊബൈൽ ബാങ്കിംഗ്, UPI, USSD, AEPS മുതലായവ പോലുള്ള കുറഞ്ഞത് ഒരു ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് രീതിയെങ്കിലും നൽകുക എന്നതാണ് ഇതിന്റെ ലക്ഷ്യം. നിലവിലുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, --(i) 2026 മാർച്ചോടെ 80% ജില്ലകളിലും 100% കവരേജും (ii) 2027 മാർച്ചോടെ തിരിച്ചറിഞ്ഞ എല്ലാ ജില്ലകളിലും 100% കവരേജും കൈവരിക്കുക എന്നതാണ് EDDPE ലക്ഷ്യമിടുന്നത്.

(സി) പ്രോഗ്രാം ചെയ്യാവുന്ന സെൻട്രൽ ബാങ്ക് ഡിജിറ്റൽ കറൻസിയിലെ (CBDC)

ടാർഗെറ്റഡ് ക്രെഡിറ്റ് പ്ലോ സുഗമമാക്കുന്നതിനും ആക്സസ് വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും പ്രോഗ്രാം ചെയ്യാവുന്ന സെൻട്രൽ ബാങ്ക് ഡിജിറ്റൽ കറൻസിയിലെ (CBDC) പ്രോഗ്രാമബിലിറ്റി സവിശേഷത അന്തിമ ഉപയോഗം ഏകീകരിക്കാൻ സഹായിക്കും. ഉദാഹരണത്തിന്, CBDC ഉപയോഗിക്കുന്ന ബാങ്കുകളുടെ കാർഷിക വായ്പ ഇൻപുട്ട് സ്റ്റോർ ഔട്ട്ലെറ്റുകളിൽ മാത്രം അതിന്റെ ഉപയോഗം ഉറപ്പാക്കാൻ പ്രോഗ്രാം ചെയ്യാൻ കഴിയും. അതുപോലെ, MSME-കൾ മുതലായവയ്ക്ക്, ഫണ്ടുകളുടെ വഴിതിരിച്ചുവിടലിന്റെ പ്രശ്നം പ്രോഗ്രാമബിലിറ്റി കൈകാര്യം ചെയ്യുകയും ഒപ്റ്റിമൽ വിനിയോഗം ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്തേക്കാം.

ലോകമെമ്പാടുമുള്ള ബാങ്കുകൾ തുടർച്ചയായി നേരിടേണ്ടിവരുന്ന അന്തിമ ഉപയോഗം ഉറപ്പാക്കാൻ ഇത് സഹായിച്ചേക്കാം.

അതനുസരിച്ച്, വിവിധ വായ്പാ വിഭാഗങ്ങളിൽ പ്രോഗ്രാമബിൾ CBDC യുടെ പൈലറ്റ് പരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തി, വാടക കർഷകർ, മൈക്രോ എൻറർപ്രൈസസ് തുടങ്ങിയ പിന്നോക്ക വിഭാഗങ്ങളിലേക്ക് ക്രെഡിറ്റ് പ്ലോ സുഗമമാക്കുന്നതിന് പ്രോഗ്രാമബിൾ CBDC പ്രയോജനപ്പെടുത്താം. പരിമിതമായതോ ഇല്ലാത്തതോ ആയ കണക്റ്റിവിറ്റി ഉള്ള പ്രദേശങ്ങളിലെ വ്യക്തികൾക്ക് CBDC ആക്സസ് ചെയ്യാൻ കഴിയുന്ന തരത്തിൽ ഉപയോഗത്തിലുള്ള ഓഫ്ലൈൻ പ്രവർത്തനക്ഷമതയും പര്യവേക്ഷണം ചെയ്യാവുന്നതാണ്.

ഡി) ഏകീകൃത വായ്പാ ഇൻറർഫേസ് (UPI)

ഡിജിറ്റലൈസേഷനിലെ ദ്രുതഗതിയിലുള്ള പുരോഗതിയോടെ, ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ പബ്ലിക് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ (DPI) സ്വീകരിച്ചു, ഇത് ഡിജിറ്റൽ ഐഡൻറിറ്റി, പേയ്മെന്റുകൾ, മറ്റ് സാമ്പത്തിക, സാമ്പത്തികേതര സേവനങ്ങൾ എന്നിവയിലുടനീളം എല്ലാ പൗരന്മാർക്കും സൗകര്യം, സുതാര്യത, മെച്ചപ്പെടുത്തിയ കാര്യക്ഷമത എന്നിവ പ്രാപ്തമാക്കി. ഡിജിറ്റൽ ക്രെഡിറ്റ് ഡെലിവറിക്ക് വായ്പ നൽകുന്നവർക്ക് ആവശ്യമായ സാമ്പത്തിക, സാമ്പത്തികേതര ഡാറ്റയുടെ വൈവിധ്യമാർന്ന സ്രോതസ്സുകൾ നിലവിലുണ്ടാകാമെങ്കിലും, അത് പലപ്പോഴും വ്യത്യസ്ത സ്ഥാപനങ്ങളിലെ സിലോകളിലായി കിടക്കുന്നു, വായ്പ നൽകുന്നവർ അവരുടെ ക്രെഡിറ്റ് അണ്ടർറെറ്റിംഗിന്റെ ഭാഗമായി ഈ എല്ലാ ഡാറ്റാ സ്രോതസ്സുകളുമായും വ്യക്തിഗതമായി ബന്ധപ്പെടേണ്ടതുണ്ട്, ഇത് വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടുള്ളതും ചെലവേറിയതുമാക്കുന്നു.

ഡിപിഐ എന്ന നിലയിൽ ഏകീകൃത വായ്പാ ഇൻറർഫേസ് (UPI), വിവിധ വായ്പാ യാത്രകളിൽ പൈലറ്റുമാരുടെ പെരുമാറ്റത്തിലൂടെ വായ്പ നൽകുന്നവർക്ക് ആവശ്യമായ ഡിജിറ്റൽ വിവരങ്ങളുടെ തടസ്സമില്ലാത്ത ഒഴുക്ക് സുഗമമാക്കുന്നതിലൂടെ ഘർഷണരഹിത ക്രെഡിറ്റ് വിതരണം സാധ്യമാക്കുന്നതിന് സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു, അതേസമയം കൂടുതൽ

കൂടുതൽ വായ്പാ ദാതാക്കളെയും ഡാറ്റ സേവന ദാതാക്കളെയും ഉൾപ്പെടുത്തുന്നു. ഘട്ടം ഘട്ടമായി പഠനം നടപ്പിലാക്കിയേക്കാം.

(ഇ) എല്ലാ ബാങ്കുകളെയും ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളെയും ജൻസുരക്ഷ പോർട്ടലിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുകയും അടൽ പെൻഷൻ യോജനയുടെ (APY) കവറേജ് മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുക.

ഇന്ത്യാ സർക്കാർ അവതരിപ്പിച്ച സാമൂഹിക സുരക്ഷാ ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതികളിലേക്ക് ജൻസുരക്ഷ പോർട്ടൽ പ്രവേശനം നൽകുന്നു. പ്രധാൻ മന്ത്രി സുരക്ഷാ ബീമാ യോജന (PMSBY), പ്രധാൻ മന്ത്രി ജീവൻ ജ്യോതി ബീമാ യോജന (PMJJBY) എന്നിവയ്ക്ക് കീഴിലുള്ള എൻറോൾമെന്റുകൾക്കും ക്ലെയിമുകൾക്കുമുള്ള ഒരു എൻഡ്-ടു-എൻഡ് പോർട്ടലാണിത്.

അതനുസരിച്ച്, എൻറോൾമെന്റുകൾ, പോളിസി സർട്ടിഫിക്കറ്റുകൾ നൽകൽ, ക്ലെയിം പ്രോസസ്സിംഗ് എന്നിവയ്ക്കായി വരികാർക്ക് തടസ്സമില്ലാത്ത ഡിജിറ്റൽ യാത്ര നൽകുന്നതിന് എല്ലാ ബാങ്കുകളും ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളും ജൻസുരക്ഷ പോർട്ടലിൽ ഓൺബോർഡിംഗ് നടത്തണം. പോർട്ടലിലൂടെയുള്ള ഇടപാടുകളുടെ മെച്ചപ്പെട്ട കാര്യക്ഷമതയും സുതാര്യതയും പദ്ധതികളിലുള്ള വിശ്വാസം വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും വ്യവസ്ഥാപിതമായ രീതിയിൽ കവറേജ് ലെവൽ വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യും. കൂടാതെ, ഏപ്രിലിലെ വിതരണ ശൃംഖല ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെയും അവബോധം സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ട് കവറേജ് മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന് മേഖലാ നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങളും എഫ്എസ്പികളും സംയോജിത ശ്രമങ്ങൾ നടത്തണം.

(എഫ്) ലളിതമായ ഡിജിറ്റൽ ഇന്റർഫേസും AI യുടെ ഉപയോഗവും

സങ്കീർണ്ണവും ആശയക്കുഴപ്പമുണ്ടാക്കുന്നതുമായ ഡിജിറ്റൽ ഇന്റർഫേസുകളും ഭാഷാ തടസ്സങ്ങളും ന്യായമായ ഉപഭോക്തൃ തിരഞ്ഞെടുപ്പുകളെ തടയുകയും ഉപയോഗത്തിന്റെ സ്വീകാര്യതയെ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തേക്കാം. അതനുസരിച്ച്, സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ ഡിജിറ്റൽ ചാനലുകളുടെ ഇന്റർഫേസുകൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും ലളിതമാക്കുകയും ഉപയോഗത്തിന്റെ എളുപ്പം സുഗമമാക്കുകയും

പ്രാദേശിക ഭാഷകളിലെ ഡിജിറ്റൽ ഇടപാട് ഇന്റർഫേസുകളെ പിന്തുണച്ച് ഭാഷാ തടസ്സം പരിഹരിക്കുകയും വേണം.

ഇതിനായി, ഭാഷിണി പോലുള്ള AI പവർഡ് ലാംഗ്വേജ് ട്രാൻസ്ലേഷൻ പ്ലാറ്റ്ഫോമിനെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം ഉപയോക്താക്കളിലും സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കളിലും വികസിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്, അതുവഴി സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുമായി ഇത് സംയോജിപ്പിക്കാം.

7. സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേക ശ്രദ്ധ നൽകണം

പ്രത്യേകിച്ച് ഉദ്യം അസിസ്റ്റ് പ്ലാറ്റ്ഫോമിലൂടെ വായ്പ ലഭ്യമാക്കുന്ന പുതുതായി വരുന്ന സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്ക്, സാമ്പത്തിക രേഖകളുടെ അപര്യാപ്തത/ചരിത്രം മൂലം വായ്പ ലഭ്യമാകുന്നതിലെ ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിന് ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ ഡിജിറ്റൽ ക്രെഡിറ്റ് പ്ലാറ്റ്ഫോമുകൾ, ലളിതമായ ആപ്ലിക്കേഷൻ പ്രക്രിയകൾ, ഓട്ടോമേറ്റഡ് ബിസിനസ് പ്ലാൻ ജനറേഷൻ, ക്രെഡിറ്റ് അസസ്മെന്റുകൾക്കുള്ള ബദൽ ഡാറ്റ, അനുയോജ്യമായ തിരിച്ചടവ് ഷെഡ്യൂളുകൾ തുടങ്ങിയ നൂതന പരിഹാരങ്ങൾ സ്വീകരിച്ച് പിന്തുണ നൽകണം.

8. സ്വയം നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പങ്ക്

ഫിൻടെക് മേഖല (SRO-FT), മൈക്രോഫിനാൻസ് മേഖല, മറ്റ് മേഖലകൾ എന്നിവയിലെ സ്വയം നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങൾ (SRO) ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും അനുയോജ്യവും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ/സേവനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും അംഗ സ്ഥാപനങ്ങൾക്കുള്ള പെരുമാറ്റച്ചട്ടത്തിൽ ഉചിതമായ വ്യവസ്ഥകൾ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിനും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന് ശ്രമിക്കാം.

ii. സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി ലിംഗപരമായ സമീപനം സ്വീകരിക്കൽ, കുടുംബങ്ങളുടെ, പ്രത്യേകിച്ച് പിന്നോക്ക വിഭാഗങ്ങളുടെയും ദുർബല വിഭാഗങ്ങളുടെയും സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള വ്യത്യസ്ത തന്ത്രങ്ങൾ.

കഴിഞ്ഞ നിരവധി വർഷങ്ങളായി, ഇന്ത്യയിലെ സർക്കാറും ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കളും സ്ത്രീകളുടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള അവസരങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിൽ ഗണ്യമായ പുരോഗതി കൈവരിച്ചിട്ടുണ്ട്. സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ, വിപുലീകരണ സംരംഭങ്ങൾ എന്നിവ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിന് എഫ്ഐ ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ വനിതാ ഏജൻസിയെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും ലിംഗപരമായ സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സമീപനം സ്വീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗത്തിന് ഡിമാൻഡ് സൈഡ് തടസ്സങ്ങളിലൊന്ന് വ്യത്യസ്ത ഭൂമിശാസ്ത്ര/ജനസംഖ്യാ/സാമ്പത്തിക തലങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള ആളുകൾക്ക് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് വ്യത്യസ്ത ആവശ്യങ്ങളും സംവേദനക്ഷമതയും ഉണ്ടെന്ന വസ്തുതയിൽ നിന്നാണ്, അതിനാൽ, ഫലപ്രദമാകണമെങ്കിൽ, ധനകാര്യ ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ അന്തിമ ഉപയോക്താക്കളുടെ ആവശ്യങ്ങൾക്കും മുൻഗണനകൾക്കും അനുസൃതമായി സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും അനുയോജ്യമായ ഇഷ്ടാനുസൃതമാക്കലിനും വിതരണത്തിനുമുള്ള വ്യത്യസ്തമായ സമീപനം സാധ്യമാക്കണം.

ശുപാർശ:

സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ കുറഞ്ഞതും ദുർബലവുമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിൽ വ്യത്യസ്തമായ ഒരു സമീപനം പിന്തുടരുന്നതിനൊപ്പം, മെച്ചപ്പെട്ട ഫലങ്ങൾക്കായി സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ, വിപുലീകരണ സംരംഭങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് ലിംഗപരമായ ഒരു സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സമീപനം സ്വീകരിക്കാൻ ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ:

1. വനിതാ ബിസിനസ് കറസ്‌പോണ്ടന്റുമാരുടെ പങ്ക് വർദ്ധിപ്പിക്കൽ

സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോക്താക്കൾ എന്ന നിലയിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിൽ സ്ത്രീകളുടെ വർദ്ധിച്ച പങ്കാളിത്തത്തിനപ്പുറം, ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻ്റ് ഏജൻ്റുമാർ എന്ന നിലയിൽ അവരുടെ എണ്ണം വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ സഹായികളായി സ്ത്രീകളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ഉയർത്തുകയും ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട്.

നിലവിലെ 15% ൽ നിന്ന് ഇടത്തരം കാലയളവിൽ വനിതാ ബിസിനസ്സുകളുടെ കുറഞ്ഞത് 30% വിഹിതം ഉറപ്പാക്കുക എന്നതാണ് ലക്ഷ്യം. 2028 ഡിസംബറോടെ ഈ നാഴികക്കല്ല് കൈവരിക്കുന്നതിനായി ഘട്ടം ഘട്ടമായി സ്ത്രീകളെ ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻ്റുമാരായി വിന്യസിക്കുന്നതിന് അംഗ ബാങ്കുകൾ സ്വീകരിക്കുന്ന ഒരു സ്വമേധയാ ഉള്ള പ്രവർത്തന പദ്ധതി എസ്എൽബിസിനസ്സുകളും യുടിഎൽബിസിനസ്സുകളും നടപ്പിലാക്കണം.

2. കേന്ദ്രീകൃത സേവനങ്ങൾക്കായി ദുർബല /പാർശ്വവത്കരിക്കപ്പെട്ട വിഭാഗങ്ങളെ തിരിച്ചറിയൽ

സഹായം ലഭിക്കാത്തവർക്കും ദുർബല വിഭാഗങ്ങൾക്കും അനുയോജ്യവും സമയബന്ധിതവുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിന്, അത്തരം ഉപഭോക്താക്കളുമായി ഇടപെടുന്നതിൽ ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ പിന്തുടരേണ്ട അനുയോജ്യമായ മാർക്കറുകൾ/മാട്രിക്സ് വികസിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതനുസരിച്ച്, സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണ ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് വർഗ്ഗീകൃതവും സാഹചര്യപരവുമായ ഘടകങ്ങളുടെ സംയോജനത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഒരു തിരിച്ചറിയൽ മാട്രിക്സ് വികസിപ്പിച്ചേക്കാം.

3. ദുർബല വിഭാഗങ്ങൾക്കായുള്ള വ്യത്യസ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങളും ഡെലിവറി ചാനലും

(എ) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി കുറഞ്ഞ ചെലവിലുള്ള സാർവത്രിക സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളും സേവനങ്ങളും വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന സമീപനത്തിനപ്പുറം, ഉൽപ്പന്ന അനുയോജ്യതയിലും വ്യക്തിഗത അനുയോജ്യതയിലും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്, പ്രത്യേകിച്ച് പിന്നോക്കം നിൽക്കുന്നതും ദുർബലവുമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക്.

അതനുസരിച്ച്, അത്തരം വിഭാഗങ്ങളുടെ ആവശ്യകതകൾ നിറവേറ്റുന്നതിന് ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ അനുയോജ്യമായ ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ ഒരു കൂട്ടം (അടിസ്ഥാന MF ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, ദുരന്ത ഇൻഷുറൻസ് മുതലായവ) വികസിപ്പിക്കണം. അത്തരം ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ വികസനം ധനകാര്യ മേഖല നിയന്ത്രണ ഏജൻസികൾക്ക് ഉചിതമായി നിർബന്ധമാക്കാം.

(ബി) ജനങ്ങളുടെ സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷിയും ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന്, നിക്ഷേപം, പെൻഷൻ, ഇൻഷുറൻസ് മേഖലകളിൽ അനുയോജ്യമായ ബണ്ടിൽ ചെയ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ വികസിപ്പിച്ചെടുക്കാം (ഉദാ. ലൈഫ്, ആരോഗ്യം, അപകടം, സ്വത്ത് പരിരക്ഷ എന്നിവ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന ഒരൊറ്റ ഇൻഷുറൻസ് ഉൽപ്പന്നം).

(സി) ജനങ്ങളുടെ സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന്, എളുപ്പമുള്ള ഡോക്യുമെന്റേഷൻ പ്രക്രിയയും വേഗത്തിലുള്ള വിതരണവുമുള്ള അനുയോജ്യവും ന്യായയുക്തവുമായ ക്രെഡിറ്റ് ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ ആരംഭിക്കണം, പ്രത്യേകിച്ച് ചെറുതും അടിയന്തിരവുമായ ക്രെഡിറ്റ് ആവശ്യങ്ങൾക്കായി അനുപചാരിക ധനകാര്യ സ്രോതസ്സുകൾ/അനധികൃത ഡിജിറ്റൽ ലെൻഡർമാർ മുതലായവയിലേക്ക് ആളുകൾ പ്രവേശിക്കുന്നത് തടയാൻ.

(ഡി) ന്യായവും എളുപ്പവുമായ അടിയന്തര ക്രെഡിറ്റ് നൽകുന്നതിനുള്ള സ്ഥാപനപരമായ മാർഗങ്ങൾ കൂടുതൽ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന്, കുറഞ്ഞത് ആറ് മാസത്തേക്ക് അക്കൗണ്ട് പതിവായി പ്രവർത്തിച്ചതിന് ശേഷം, ന്യായമായ പലിശ നിരക്കിൽ ഈടാക്കുന്ന ഒരു ഓവർഡ്രാഫ്റ്റ് സൗകര്യം25 എല്ലാ ആധാർ-സീഡഡ് ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിലും (ഡ്യൂപ്ലിക്കേഷൻ ഒഴിവാക്കാൻ) ഒരു ഡിഫോൾട്ട് ഉൽപ്പന്ന സവിശേഷതയാക്കാവുന്നതാണ്.

III. ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, നൈപുണ്യ വികസനം, പിന്തുണാ ആവാസവ്യവസ്ഥ എന്നിവയെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലുമായുള്ള ബന്ധങ്ങൾ സമന്വയിപ്പിക്കൽ.

ഫലപ്രദമായ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ പ്രധാന ആവശ്യകതാ ഘടകങ്ങളിൽ ഒന്ന്, ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, ക്രമം, അടിസ്ഥാന ഉപജീവന ആവശ്യങ്ങൾ സുഗമമായി നിറവേറ്റുന്നതിനുള്ള വരുമാന പര്യാപ്തത,

കുറച്ച് സമ്പാദ്യം നടത്താനുള്ള കഴിവ് എന്നിവയാണ്. വരുമാനത്തിന്റെ ഉപജീവനവും അടിസ്ഥാന പര്യാപ്തതയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയുടെ പ്രധാന ഘടകങ്ങളാണ്. ഇത് അർത്ഥവത്തായ തൊഴിൽ, സംരംഭക പ്രവർത്തനങ്ങൾ, വിപണി ബന്ധങ്ങൾ മുതലായവയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു, ഇതിനായി ഉപജീവനമാർഗ്ഗവും നൈപുണ്യ അവസരങ്ങളും വളരെയധികം പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്നു.

ഉപജീവനമാർഗ്ഗത്തിനായുള്ള നൈപുണ്യ ആവാസവ്യവസ്ഥയുടെ നിലനിൽപ്പിനും ആഴത്തിനും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ മുന്നോട്ടും പിന്നോട്ടുമുള്ള ബന്ധങ്ങളും ഫലങ്ങൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള സംയോജിത ശ്രമങ്ങളും ആവശ്യമാണ്. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സംരംഭങ്ങളിലെ ജോലികളുടെ സ്വഭാവം, തൊഴിൽ, വിപണി ബന്ധങ്ങൾ, അനുയോജ്യമായ ധനസഹായം, അവബോധം, കൈത്താങ്ങ് എന്നിവയുടെ നിലനിൽപ്പിനായി വിവിധ പങ്കാളികൾക്കിടയിൽ പരസ്പരബന്ധിതത്വത്തിന്റെയും സിനർജിയുടെയും ആവശ്യകതയാണ്.

ശുപാർശ:

ക്രെഡിറ്റ്/മാർക്കറ്റ് ലിങ്കേജുകളിലെ വിടവുകൾ നീകത്തുന്നതിനും ജനസംഖ്യാ/ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ അസമത്വങ്ങൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനും തൊഴിൽക്ഷമത മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും മെച്ചപ്പെട്ട വരുമാനം നേടാനുള്ള കഴിവുകൾ സുഗമമാക്കുന്നതിനും സംരംഭകത്വ അവസരങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനും നൈപുണ്യ, ഉപജീവന ആവാസവ്യവസ്ഥയിലെ സിനർജിയും സംയോജനവും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് സ്കിൽ ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ ഹബ്ബും പ്രാദേശിക കമ്മ്യൂണിറ്റി സംഘടനകളും പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നത് ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ:

1. നൈപുണ്യ പരിശീലനത്തിനായുള്ള ഉള്ളടക്ക വികസനവും വിതരണവും (എ) നൈപുണ്യ ഇന്ത്യയുടെ മിഷന്റെ തന്ത്രപരമായ നടപ്പാക്കലും വിജ്ഞാന പങ്കാളിയും എന്ന നിലയിൽ നൈപുണ്യ ആവാസവ്യവസ്ഥയെ ഉത്തേജിപ്പിക്കുക എന്ന ദൗത്യമുള്ള എൻഎസ്ഡിസി, നൈപുണ്യ-ഉപജീവന

ആവാസവ്യവസ്ഥയിലുടനീളം ഉള്ളടക്കം വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും നൈപുണ്യ പരിശീലനം ക്രമീകരിക്കുന്നതിനുമുള്ള നോഡൽ ഏജൻസിയായി പ്രവർത്തിക്കാം. നൈപുണ്യ വികസന പരിപാടിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയെക്കുറിച്ചുള്ള പുതിയ ഉള്ളടക്ക വികസനവും/അല്ലെങ്കിൽ നിലവിലുള്ള ഉള്ളടക്കത്തിന്റെ അപ്ഡേറ്റും എൻസിഎഫ്ഇയുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് ഏറ്റെടുക്കാവുന്നതാണ്.

(ബി) വ്യക്തികൾക്ക് ആവശ്യമുള്ള യോഗ്യതാ നിലവാരം നേടുന്നതിനും തൊഴിൽ സാധ്യത വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും എല്ലാ നൈപുണ്യ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങളും ദേശീയ നൈപുണ്യ യോഗ്യതാ ചട്ടക്കൂട് (NSQF) സ്വീകരിക്കുന്നതിന് NSDC നിർദ്ദേശം നൽകിയേക്കാം. സ്കിൽ ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ ഹബ്ബിൽ ഷെഡ്യൂൾ ചെയ്ത എല്ലാ ഭാഷകളിലും നൈപുണ്യ പരിശീലന പാഠ്യപദ്ധതി ലഭ്യമാക്കുകയും എല്ലാവർക്കും എളുപ്പത്തിൽ ആക്സസ് ചെയ്യാൻ കഴിയുകയും വേണം.

(സി) സ്കിൽ ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ ഹബ്ബിൽ ഓൺബോർഡിംഗിലൂടെയും ഡാറ്റ പങ്കിടലിലൂടെയും എല്ലാ നൈപുണ്യ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും (RSETI-കൾ, JSS, PMKVY, NISEBUD, സ്കിൽ ഇന്ത്യ സെന്ററുകൾ, ITI-കൾ, സ്കിൽ, വൊക്കേഷണൽ കോളേജുകൾ മുതലായവ) വിഭവങ്ങൾ സമന്വയിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ശ്രമങ്ങൾക്ക് NSDC നേതൃത്വം നൽകിയേക്കാം. SDG-2030 (SDG-5) പ്രകാരമുള്ള ദേശീയ ലക്ഷ്യം കൈവരിക്കുന്നതിന് എല്ലാ നൈപുണ്യ, ഉപജീവന സ്ഥാപനങ്ങൾക്കും ലിംഗഭേദത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ഒരു സമീപനം സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണ്.

2. ഡാറ്റ പങ്കിടലും റിപ്പോർട്ടിംഗും

വിവിധ നൈപുണ്യ/പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങൾ നടത്തുന്ന നൈപുണ്യ പരിശീലനത്തിന്റെ എണ്ണവും തരങ്ങളും, അവയുടെ ഒത്തുതീർപ്പും സംബന്ധിച്ച ആനുകാലിക റിപ്പോർട്ടുകൾ സംയോജിപ്പിച്ച് പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നതിന് NSDC സ്കിൽ ഇന്ത്യ ഡിജിറ്റൽ ഹബ്ബിനെ പ്രയോജനപ്പെടുത്താം. SHG അംഗങ്ങൾക്കുള്ള സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത കേന്ദ്രീകൃത പരിശീലനം ഉൾപ്പെടെ NRLM, NULM പോലുള്ള മറ്റ് സർക്കാർ

പരിപാടികൾക്ക് കീഴിലുള്ള നൈപുണ്യ, ഒത്തുതീർപ്പ് സംരംഭങ്ങൾ, കാലക്രമേണ ഡാറ്റാബേസുമായി സംയോജിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്, അങ്ങനെ നൈപുണ്യ-ഉപജീവന ആവാസവ്യവസ്ഥയെക്കുറിച്ചുള്ള പൂർണ്ണമായ പാൻ-ഇന്ത്യൻ ഡാറ്റ ലഭിക്കും.

3. നൈപുണ്യ പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികൾക്കുള്ള ധനസഹായവും സാമ്പത്തിക സഹായവും

(എ) എൻഎസ്ഡിസി, ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ്, സംസ്ഥാന ഗവൺമെന്റുകൾ എന്നിവയുടെ നൈപുണ്യ വായ്പാ പദ്ധതികളെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരങ്ങൾ സാമ്പത്തിക പിന്തുണയോടെ അനുയോജ്യമായ നൈപുണ്യ പരിശീലനത്തിന് ചേരാൻ വ്യക്തികളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി, പങ്കെടുക്കുന്ന സാമ്പത്തിക മേഖല സ്ഥാപനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെ, സർക്കാരുകൾക്ക് വ്യാപകമായി ലഭ്യമാക്കാവുന്നതാണ്.

(ബി) അംഗീകൃത നൈപുണ്യ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങൾ (ആർ-സെറ്റി, പിഎംകെവിവൈ, ജെഎസ്എസ് മുതലായവ) വഴി പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികൾക്ക് ബാങ്കുകൾ വഴി ക്രെഡിറ്റ് പിന്തുണ ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് അനുയോജ്യമായ ഒരു വിഹിതം അതത് സംസ്ഥാന/യൂണിറ്റുകൾക്ക് കീഴിലുള്ള ഓരോ ജില്ലയിലെയും പൊട്ടൻഷ്യൽ ലിങ്ക്ഡ് പ്ലാൻ (പിഎൽപി) ഉണ്ടായിരിക്കണം. പരിശീലനം ലഭിച്ച ഉദ്യോഗാർത്ഥികൾക്ക് ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യങ്ങൾക്കായി ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങളെ സമീപിക്കുന്നതിൽ ഹാൻഡ്‌ഹോൾഡിംഗ് ക്രമീകരണങ്ങൾ വഴി ആവശ്യമായ പിന്തുണ നൽകണം.

4. പ്രാദേശിക കമ്മ്യൂണിറ്റി ഓർഗനൈസേഷനുകളെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക

കമ്മ്യൂണിറ്റി റിസോഴ്സ് എന്റിറ്റികൾ (CRE) പോലുള്ള വിശ്വസനീയമായ ഒരു മധ്യനിര സാമൂഹിക അടിസ്ഥാന സൗകര്യത്തിലൂടെ വിവിധ പങ്കാളികൾ നടത്തുന്ന ശ്രമങ്ങളെ സമന്വയിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഘടനാപരമായ സംവിധാനത്തിലൂടെ സാമൂഹിക മധ്യസ്ഥതയ്ക്കായി പ്രാദേശിക കമ്മ്യൂണിറ്റികളെ ഉൾപ്പെടുത്തുക. ഉപജീവനമാർഗ്ഗത്തിനായുള്ള നൈപുണ്യ ആവാസവ്യവസ്ഥയ്ക്കുള്ളിൽ സാമൂഹിക മധ്യസ്ഥത നൽകുന്ന സഹകരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ, ട്രസ്റ്റുകൾ/സമൂഹങ്ങൾ, NGOകൾ എന്നിവ

പോലുള്ള പ്രാദേശികമായി വേരുന്നിയ കമ്മ്യൂണിറ്റി സംഘടനകളെ CRE-കൾ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയിൽ സിനർജി സൃഷ്ടിക്കുക എന്നതാണ് CRE-കളുടെ ലക്ഷ്യം, നൈപുണ്യ/ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, മാർക്കറ്റ് ലിങ്കേജുകൾ, ബാങ്ക് ക്രെഡിറ്റ് എന്നിവയിലേക്കുള്ള പ്രവേശനം സുഗമമാക്കുന്നതിന് കമ്മ്യൂണിറ്റി അധിഷ്ഠിത ഇൻറർമീഡിയേഷനും പ്രാദേശിക പിന്തുണയും വാഗ്ദാനം ചെയ്യുക എന്നതാണ്. താഴെപ്പറയുന്ന പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കുന്നതിന് ഒരു സാമൂഹിക അടിസ്ഥാന സൗകര്യത്തിന്റെ രൂപത്തിൽ ഒരു വിശ്വസനീയമായ മധ്യനിര സൃഷ്ടിക്കുക എന്നതാണ് CRE-കളുടെ ലക്ഷ്യം.

- a) പരിശീലന വിടവ് വിലയിരുത്തൽ - സർവ്വേയിലൂടെയോ പങ്കാളിത്ത തിരിച്ചറിയൽ പ്രക്രിയയിലൂടെയോ തൊഴിൽ രഹിതർ, അപൂർണ്ണ തൊഴിൽരഹിതർ, സ്കൂൾ ഉപേക്ഷിച്ചവർ, നൈപുണ്യ പരിശീലനം ആവശ്യമുള്ള മറ്റുള്ളവർ എന്നിവരുടെ വിവരങ്ങൾ CRE-കൾ ശേഖരിക്കും.
- b) നൈപുണ്യ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങളുമായുള്ള ബന്ധം - CRE-കൾക്ക് പ്രസക്തമായ നൈപുണ്യ പരിശീലന ഏജൻസികൾ, സാധ്യതയുള്ള തൊഴിലുടമകൾ, ബാങ്കുകൾ എന്നിവയുമായി ഉചിതമായ ബന്ധം ഉണ്ടായിരിക്കണം.
- c) CRE-കൾ അതത് നൈപുണ്യ വികസന സ്ഥാപനങ്ങളുമായി പ്രദേശത്തിന്റെ പരിശീലന ആവശ്യങ്ങൾ മാപ്പ് ചെയ്യണം.
- d) പരിശീലനം പൂർത്തിയാക്കിയ ശേഷം പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികളെ കൈപിടിച്ച് തൊഴിൽ/സംരംഭകത്വത്തിനും ധനസഹായത്തിനും പിന്തുണ നൽകണം.

പ്രാദേശികമായി വേരുന്നിയ CRE-കൾക്ക് വ്യക്തികളെ സംഘടിപ്പിക്കാനും പ്രാദേശിക സമൂഹങ്ങളുടെ വിശ്വാസം നേടാനും ശേഷിയുണ്ടാകും. സമൂഹവുമായി ഇടപഴകുന്നതിലൂടെ, CRE-കൾ ഒരു വശത്ത് നൈപുണ്യ കേന്ദ്രങ്ങൾ, ബാങ്കുകൾ, ഉപജീവന ദാതാക്കൾ/തൊഴിലുടമകൾ എന്നിവർക്കും

മറുവശത്ത് അഭിലാഷികൾക്കും ഇടയിലുള്ള ഒരു പാലമായി പ്രവർത്തിക്കും, അതുവഴി FI ആവാസവ്യവസ്ഥയിലെ വിവര അസമിതി കുറയ്ക്കുന്നതിനൊപ്പം മുന്നോട്ടും പിന്നോട്ടും ഉള്ള ബന്ധങ്ങളുടെ വിശാലമായ സ്പെക്ട്രം നൽകും. ആശയത്തിന്റെ പ്രവർത്തനക്ഷമത വിലയിരുത്തുന്നതിന് CRE-കൾ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ചെറിയ തോതിലുള്ള പൈലറ്റ് പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കാവുന്നതാണ്. പരീക്ഷണ ഘട്ടത്തിന്റെ കണ്ടെത്തലുകളുടെയും വിലയിരുത്തലിന്റെയും അടിസ്ഥാനത്തിൽ നടപ്പിലാക്കൽ സംബന്ധിച്ച കൂടുതൽ നടപടികൾ തീരുമാനിക്കാവുന്നതാണ്.

iv. സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉപകരണമായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക.

ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിന്റെ അവിഭാജ്യ ഘടകമെന്ന നിലയിൽ സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം അവരുടെ സാമ്പത്തിക പെരുമാറ്റത്തിൽ, അതായത് അറിവ്, അവബോധം, തീരുമാനമെടുക്കൽ, തിരഞ്ഞെടുപ്പുകൾ, കാഴ്ചപ്പാട്, ആശ്രയത്വം, സ്വാധീനം എന്നിവയിൽ പ്രകടമാണ്. ഒരു പരിധിവരെ, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം വ്യക്തികളുടെ സഹജമായ വൈജ്ഞാനിക സവിശേഷതകളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു, എന്നിരുന്നാലും, ഒരു വലിയ പരിധി വരെ, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം തിരിച്ചറിയാൻ കഴിയുന്ന അടയാളങ്ങളുള്ള ഒരു പഠിച്ച പെരുമാറ്റമായിരിക്കാം, അതായത്,

- a) സാമ്പത്തിക അറിവ്
- b) സുസ്ഥിരമായ കടബാധ്യത
- c) യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള ലക്ഷ്യ ക്രമീകരണം
- d) സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണം
- e) സമ്പാദ്യത്തിന്റെയും നിക്ഷേപങ്ങളുടെയും വൈവിധ്യവൽക്കരണം. അതനുസരിച്ച്, മുകളിൽ പറഞ്ഞ അടയാളങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിക്കാൻ സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്താം.

ശുപാർശ:
 സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം അടിസ്ഥാനപരമായി ഒരു പഠന സ്വഭാവമായി കണക്കാക്കുമ്പോൾ, പൊതുവെ അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനപ്പുറം

കുടുംബങ്ങൾക്കിടയിൽ സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന് സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ/സാക്ഷരതാ സംവിധാനങ്ങൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്താം. അതനുസരിച്ച്, സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ/സാക്ഷരതാ സംരംഭങ്ങൾക്ക് താഴെപ്പറയുന്ന മൂന്ന് മാനങ്ങളിൽ കൂടുതൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

- a) സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ മെച്ചപ്പെട്ടതും സുരക്ഷിതവുമായ ഉപയോഗം ഫലപ്രദമാക്കുന്നതിന്, വിശാലമായ ആശയപരമായ അവബോധത്തിനപ്പുറം, അനുയോജ്യമായ വ്യത്യസ്തമായ ഉള്ളടക്കവും വ്യത്യസ്തമായ ഡെലിവറി മോഡലുകളും ഉപയോഗിച്ച് സന്ദർഭ-പ്രക്രിയാധിഷ്ഠിത സാമ്പത്തിക പരിജ്ഞാനം²⁶ നൽകുന്നു.
- b) പുതിയ വായ്പകളിലൂടെ വായ്പകൾ തിരിച്ചടയ്ക്കുന്നതിന്റെ അപകടസാധ്യതകൾ എടുത്തുകാണിക്കുന്നതിലും വരുമാനത്തിന്റെ പകുതിയിൽ കൂടുതലുള്ള തിരിച്ചടവ് ബാധ്യതകളിലൂടെയും സുസ്ഥിരമായ കടബാധ്യത പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിലും അമിത കടബാധ്യതയിൽ നിന്ന് സംരക്ഷിക്കുന്നതിലും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നു.
- c) കുടുംബങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനായി യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള സാമ്പത്തിക ലക്ഷ്യ നിർണ്ണയത്തിന്റെയും സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണത്തിന്റെയും പ്രാധാന്യം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ഊന്നിപ്പറയുകയും ചെയ്യുന്നു, കൂടാതെ സമ്പാദ്യം/നികേഷനങ്ങളുടെ വൈവിധ്യവൽക്കരണത്തിന്റെ ആവശ്യകതയും.

പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ:

1. സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ സംരംഭങ്ങൾ നിലനിർത്തുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുക.

സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (CFL), സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (FLC) തുടങ്ങിയ പ്രചാരണ ചാനലുകളുടെ നിരന്തരമായ നയ അവലോകനത്തിലൂടെയും ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കൽ, ഉള്ളടക്ക നവീകരണം എന്നിവയിലെ ശ്രമങ്ങൾ പൂർകമാക്കുന്നതിലൂടെയും സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ ശ്രമങ്ങൾ നിലനിർത്തുക.

2. ലക്ഷ്യമിട്ട സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ സംരംഭങ്ങൾ

- a) വ്യത്യസ്ത ഉള്ളടക്കവും കേന്ദ്രീകൃത വിതരണ ചാനലുകളും പ്രവർത്തനപരമായ ബന്ധങ്ങളുള്ള ലക്ഷ്യ വിഭാഗങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സ്ഥാപനങ്ങളെ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിലൂടെ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ പ്രചാരണത്തെ കൂടുതൽ അർത്ഥവത്തായതാക്കുകയും സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ വിപുലീകരണ സംരംഭങ്ങളുടെ ഗുണനിലവാരവും ഫലപ്രാപ്തിയും വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. അതനുസരിച്ച്, നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) വിദ്യാർത്ഥികൾ, പ്രായമായവർ, കുടിയേറ്റക്കാർ, ഭിന്നശേഷിക്കാർ, മറ്റ് സമാന ഗ്രൂപ്പുകൾ എന്നിവരുടെ ആവശ്യങ്ങൾ നിറവേറ്റുന്നതിനായി ലക്ഷ്യമാക്കിയ FL ഉള്ളടക്കത്തിനായി ഉചിതമായ ഒരു ഡെലിവറി മോഡൽ സങ്കൽപ്പിക്കുകയും നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്തേക്കാം.
- b) നിലവിലുള്ള സിഎഫ്എൽ സംവിധാനത്തിന് പുറമെ, സന്ദർഭോചിതവും കേന്ദ്രീകൃതവുമായ എഫ്എൽ ഉള്ളടക്കം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനായി തിരഞ്ഞെടുത്ത സ്കൂളുകൾ, കോളേജുകൾ, കർഷക-ഉൽപാദക സംഘടനകൾ (എഫ്പിഒകൾ), കമ്മ്യൂണിറ്റി സംഘടനകൾ മുതലായവയിൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ യൂണിറ്റുകൾ സ്ഥാപിക്കാവുന്നതാണ്.

3. ഡിജിറ്റൽ സാക്ഷരത മെച്ചപ്പെടുത്തൽ

സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഡിജിറ്റൽ സാന്നിധ്യം വികസിപ്പിക്കുന്നതിന് ജനങ്ങളുടെ ഡിജിറ്റൽ കഴിവുകൾ നവീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്, കാരണം ഡിജിറ്റൽ ഉപകരണങ്ങളിലും ആപ്ലിക്കേഷനുകളിലുമുള്ള അനുഭവത്തിന്റേയും സൗകര്യത്തിന്റേയും അഭാവം ആളുകളെ തട്ടിപ്പുകൾക്ക് ഇരയാക്കുകയും ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റേ പുരോഗതിയെ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യും. അതനുസരിച്ച്, ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകളുടെ സുരക്ഷയും സുരക്ഷയും സംബന്ധിച്ച ആളുകളുടെ ആശങ്കകൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനൊപ്പം, വഞ്ചനയ്ക്കുള്ള ശ്രമങ്ങൾ തിരിച്ചറിയാൻ ആളുകളെ പ്രാപ്തരാക്കുന്നതിനായി NCFE-യും ധനകാര്യ സേവന

ദാതാക്കളും ഡിജിറ്റൽ സാക്ഷരത വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് കേന്ദ്രീകൃതവും നൂതനവുമായ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തിയേക്കാം.

4. ഉയർന്നുവരുന്ന പ്രസക്തിയുള്ള മേഖലകളെക്കുറിച്ചുള്ള ഉള്ളടക്ക വികസനവും പ്രചാരണവും

സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (CFL-കൾ), സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (FLC-കൾ), മറ്റ് ചാനലുകൾ എന്നിവയിലൂടെ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനായി NCFE ഇനിപ്പറയുന്ന വശങ്ങളിൽ അനുയോജ്യമായ ഉള്ളടക്കം വികസിപ്പിച്ചേക്കാം -

- a) കുടുംബങ്ങളിൽ സുസ്ഥിരമായ കടബാധ്യത പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും അമിത കടബാധ്യതയിൽ നിന്ന് സംരക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുക.
- b) യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള സാമ്പത്തിക ലക്ഷ്യ ക്രമീകരണം, സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണത്തിന്റെ ആവശ്യകത, സമ്പാദ്യത്തിന്റെയും നിക്ഷേപങ്ങളുടെയും വൈവിധ്യവൽക്കരണം എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള ധാരണ വികസിപ്പിക്കുക.

5. സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയുടെ അവസ്ഥയുടെ ആനുകാലിക വിലയിരുത്തൽ.

- a) സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയുടെയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെയും അവസ്ഥ വിലയിരുത്തുന്നതിന് NCFE ആനുകാലിക സർവ്വേകൾ (നിർദ്ദിഷ്ട വിഭാഗങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന പരിമിതമായ സർവ്വേകൾ ഉൾപ്പെടെ) നടത്തിയേക്കാം.
- b) സർവ്വേ കണ്ടെത്തലുകളിലൂടെ വിലയിരുത്തിയ വിടവുകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കി, NCFE നിർദ്ദിഷ്ട പ്രദേശങ്ങൾ/ഗ്രൂപ്പുകൾക്കായി ബോധവൽക്കരണ സംരംഭങ്ങൾ സങ്കല്പിക്കുകയും നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്തേക്കാം.

6. ബാങ്കിംഗ്, ധനകാര്യ സംബന്ധിയായ പൊതുവായ വശങ്ങളെക്കുറിച്ച് AI & ML അധിഷ്ഠിത പൊതു അന്വേഷണ സംവിധാനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുക.

ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് അനുചാരക വിവരങ്ങളിൽ നിന്ന് സംരക്ഷണം നൽകുന്നതിന്, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ/ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ എന്നിവയുമായി

ബന്ധപ്പെട്ട വേഗത്തിലുള്ളതും കൃത്യവും ആധികാരികവുമായ വിവരങ്ങളിലേക്കുള്ള ആക്സസ്സിന്റെ ആവശ്യകത കണക്കിലെടുത്ത്, ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ -

- a) അവരുടെ വെബ്സൈറ്റുകളിലൂടെയും സോഷ്യൽ മീഡിയ വിപുലീകരണങ്ങളിലൂടെയും സംശയങ്ങൾ വ്യക്തമാക്കുന്നതിനും വിവരങ്ങൾ തേടുന്നതിനും ഉചിതമായി ആധികാരികമാക്കിയ പൊതു അന്വേഷണ സംവിധാനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുക.
- b) ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിലും പരാതി പരിഹാര നടപടികളിലും ഫലപ്രദമായ ഉള്ളടക്കം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിന് അനുയോജ്യമായ സ്ഥാനത്ത് സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള സോഷ്യൽ മീഡിയ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തുക.

v. ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റെയും പരാതി പരിഹാര നടപടികളുടെയും ഗുണനിലവാരവും വിശ്വാസ്യതയും ശക്തിപ്പെടുത്തൽ.

സാമ്പത്തിക സേവന ഉപയോക്താക്കളിൽ വിശ്വാസവും ആത്മവിശ്വാസവും വളർത്തുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരത്തിന്റെ പ്രധാന ഘടകങ്ങളിൽ ഒന്നാണ് ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം. സാമ്പത്തിക സേവന ഉപയോക്താക്കളുടെ അവകാശങ്ങളുടെയും താൽപ്പര്യങ്ങളുടെയും സംരക്ഷണത്തിന് മതിയായ സുരക്ഷാ നടപടികൾ ലഭിക്കുന്നതിന് ശക്തമായ ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ നടപടികൾ ആവശ്യമാണ്. അതിനാൽ, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് പ്രത്യേക നടപടികൾ ആവശ്യമാണ്.

ശുപാർശ:

ജനസംഖ്യയിലെ വിവിധ വിഭാഗങ്ങളെ ചെലവ് കുറഞ്ഞ രീതിയിൽ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനായി, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ/ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ ക്യാരേറ്റ് ചെയ്യുന്നതിനും വിതരണം ചെയ്യുന്നതിനും ബാങ്കുകൾ ഡിജിറ്റൽ/ഫിൻടെക് പ്ലാറ്റ്ഫോമുകൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ വ്യാപനത്തിന് എളുപ്പവും, വിശ്വസനീയവും, ഫലപ്രദവുമായ ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണവും പരാതി പരിഹാര നടപടികളും ആവശ്യമാണ്, കാരണം ഉപഭോക്തൃ

സംരക്ഷണത്തിന്റെ ഫലപ്രാപ്തി സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾക്കായുള്ള ആവശ്യകതയുടെ കാതലായി തുടരുന്നു.

പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ:

1. പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം മെച്ചപ്പെടുത്തൽ - ഉയർന്ന ഉപഭോക്തൃ ഭാരം കുറയ്ക്കൽ പരിഹാര സംവിധാനത്തിൽ

(എ) ലളിതമായ പരിഹാരങ്ങൾ

ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾക്കായുള്ള ആവശ്യം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനും സിസ്റ്റത്തിലുള്ള ജനങ്ങളുടെ വിശ്വാസം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും, ഉപഭോക്താവിന്റെ സമയവും വിഭവങ്ങളും കുറയ്ക്കുന്നതിന് എഫ്എസ്പിയുടെ അവസാനത്തിലുള്ള പരാതി പരിഹാര പ്രക്രിയകൾ കൂടുതൽ ലളിതമാക്കേണ്ടതുണ്ട്. നിലവിലുള്ള പരാതി പരിഹാര പോർട്ടലുകൾക്കും ഹെൽപ്പ്ലൈൻ നമ്പറുകൾക്കും പുറമെ, ലളിതമായ പരിഹാരങ്ങൾ സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണ്. അതിലൂടെ ഒരു ദുരിതബാധിത ഉപഭോക്താവ് ദീർഘനേരം നീണ്ടുനിൽക്കുന്നതും ക്യൂവിൽ കിടക്കുന്നതുമായ പ്രക്രിയയിലൂടെ കടന്നുപോകാതെ ഒരു മിസ്ഡ് കോൾ സേവന നമ്പർ ഡയൽ ചെയ്താൽ മതിയാകും. അത്തരമൊരു മിസ്ഡ് കോൾ സേവന ദാതാവിൽ നിന്ന് ഒരു നിയുക്ത നമ്പറിൽ നിന്ന് ഒരു ബാക്ക് കോൾ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യാനും അംഗീകരിക്കേണ്ട പരാതി രേഖപ്പെടുത്താനും സമയബന്ധിതമായി എസ്എംഎസ് വഴി പുരോഗതി അപ്ഡേറ്റ് ചെയ്യാനും പ്രേരിപ്പിച്ചേക്കാം. എഫ്എസ്പികൾ പരിഹരിക്കുന്നതിനായി പ്രാദേശിക ഭാഷകളിൽ പരാതികൾ ഫയൽ ചെയ്യുന്നതിനെ പിന്തുണയ്ക്കുന്ന ലളിതമായ ആപ്ലികേഷൻ/പരിഹാരങ്ങൾ വികസിപ്പിച്ചെടുക്കാം.

(ബി) സൈബർ തട്ടിപ്പ് പരാതികൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനായി സിറ്റിസൺ ഫിനാൻഷ്യൽ സൈബർ ഫ്രോഡ്സ് റിപ്പോർട്ടിംഗ് ആൻഡ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റം (CFCFRMS) ഫലപ്രദമായി ഉപയോഗിക്കുക.

സാമ്പത്തിക തട്ടിപ്പുകളുടെ വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന ഭീഷണി കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനായി, സിറ്റിസൺ ഫിനാൻഷ്യൽ സൈബർ ഫ്രോഡ്സ് റിപ്പോർട്ടിംഗ് ആൻഡ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റം (CFCFRMS) എന്ന രൂപത്തിൽ ഒരു

പൊതു സംയോജിത പ്ലാറ്റ്ഫോം സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുണ്ട്, ഇവിടെ ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ പങ്കാളികളും, അതായത് നിയമ നിർവ്വഹണ ഏജൻസികൾ, ബാങ്കുകൾ, സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ തുടങ്ങിയവർ ഒരുമിച്ച് പ്രവർത്തിക്കുന്നു. നിരപരാധികളായ പൗരന്മാരിൽ നിന്ന് തട്ടിപ്പുകാരിലേക്ക് പണം എത്തുന്നത് തടയാൻ വേഗത്തിലും സിസ്റ്റം അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ഫലപ്രദമായ നടപടിയും സ്വീകരിക്കുന്നു. 1930 എന്ന ഹെൽപ്പ്ലൈൻ നമ്പറിലൂടെയോ നാഷണൽ സൈബർ ക്രൈം റിപ്പോർട്ടിംഗ് പോർട്ടലിലൂടെയോ (NCRP) CFCFRMS പരാതികൾ സ്വീകരിക്കുന്നു.

CFCFRMS-ൽ പരാതി സ്വീകരിക്കുന്ന ഫണ്ടുകളുടെ ഒഴുക്ക് തടഞ്ഞുവയ്ക്കുന്നതിനും തടയുന്നതിനും ബാങ്കുകൾ തത്സമയം ലഭ്യമായ ഒരു നിയുക്ത സംവിധാനം ഏർപ്പെടുത്തണം.

(സി) ബോർഡ് അംഗീകൃത ഉപഭോക്തൃ പരാതി പരിഹാര നയം

എല്ലാ എഫ്എസ്പികൾക്കും നന്നായി രേഖപ്പെടുത്തിയ ഒരു ബോർഡ് അംഗീകൃത ഉപഭോക്തൃ പരാതി പരിഹാര നയം ഉണ്ടെന്ന് സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ റെഗുലേറ്റർമാർ ഉറപ്പാക്കണം, അത് വ്യാപകമായി പ്രചരിപ്പിക്കപ്പെടുകയും അവരുടെ വെബ്സൈറ്റുകളിൽ പ്രാധാന്യത്തോടെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയും വേണം, കൂടാതെ പരാതി സമർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള നേരിട്ടുള്ള ലിങ്ക് എല്ലാ ഉപഭോക്തൃ ഇന്റർഫേസ് പോയിന്റുകളിലും/മീഡിയയിലും നൽകേണ്ടതാണ്. അത്തരം വിവരങ്ങൾ പ്രാദേശിക ഭാഷകളിലും ലഭ്യമാക്കാവുന്നതാണ്, കൂടാതെ സമയക്രമവും പരിഹാരത്തിന്റെ ഗുണനിലവാരവും അതത് എഫ്എസ്പികളുടെ ഉന്നത മാനേജ്മെന്റ് നിരീക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്.

2. ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ നടപടികൾ ശക്തിപ്പെടുത്തൽ

(എ) പേയ്മെന്റ് തട്ടിപ്പുകൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനുള്ള ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇന്റലിജൻസ് പ്ലാറ്റ്ഫോം

ഡിജിറ്റൽ സേവനങ്ങളിൽ വിശ്വാസം നിലനിർത്തുന്നതിന് തട്ടിപ്പുകളുടെ എണ്ണം കുറയ്ക്കേണ്ടതുണ്ട്. പല തട്ടിപ്പുകളും സംശയിക്കാത്ത ഇരകളെ പേയ്മെന്റ് നടത്താനോ ക്രെഡിൻഷ്യലുകൾ പങ്കിടാനോ

സ്വാധീനിച്ചുകൊണ്ടാണ് സംഭവിക്കുന്നത്, അത്തരം തട്ടിപ്പുകളിൽ നിന്ന് ഉപഭോക്താക്കളെ സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള തുടർച്ചയായ നടപടികൾക്ക് പുറമെ, പേയ്മെന്റ് സിസ്റ്റങ്ങളിലുടനീളം നെറ്റ്വർക്ക്-ലെവൽ ഇന്റലിജൻസും തത്സമയ ഡാറ്റാ പങ്കിടലും ആവശ്യമാണ്. അതനുസരിച്ച്, പേയ്മെന്റ് തട്ടിപ്പ് അപകടസാധ്യതകൾ ലഘൂകരിക്കുന്നതിന് വിപുലമായ സാങ്കേതികവിദ്യകൾ ഇതിനായി രൂപകൽപ്പന ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഒരു പ്രത്യേക പ്ലാറ്റ്ഫോം വഴി ഉപയോഗപ്പെടുത്താം, 2026 ഡിസംബറോടെ ഇത് പ്രവർത്തനക്ഷമമാകും.

(ബി) ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകളിൽ നിന്നുള്ള സംരക്ഷണം

ഉപഭോക്താക്കളുടെ തിരഞ്ഞെടുപ്പുകളും സ്വയംഭരണവും അവർക്ക് ദോഷകരമായി ബാധിക്കുന്ന തരത്തിൽ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതോ തടസ്സപ്പെടുത്തുന്നതോ ആയ ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകളിൽ നിന്ന് ഉപഭോക്താക്കളെ സംരക്ഷിക്കുന്നതിനായി, റെഗുലേറ്റർമാർ മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിച്ചേക്കാം സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ അവരുടെ പെരുമാറ്റത്തിലും പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകൾ അവലംബിക്കരുതെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു.

(സി) ടെക് ഇന്നൊവേഷൻസിനെതിരായ സംരക്ഷണം

സാങ്കേതിക കണ്ടുപിടുത്തങ്ങൾ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ആക്സസ്സും ഉപയോഗവും സുഗമമാക്കുന്നതിനൊപ്പം ഡാറ്റാ ലംഘനങ്ങൾ, കൃത്രിമത്വങ്ങൾ, വഞ്ചനകൾ, അന്യായമായ രീതികൾ തുടങ്ങിയ ഉദ്ദേശിക്കാത്ത ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ പ്രശ്നങ്ങളും മൂന്നിൽ കൊണ്ടുവരുന്നു, ഇതിന് അനുയോജ്യമായ സംരക്ഷണം ആവശ്യമാണ്.

വികസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഭൂപ്രകൃതിയുമായി ചേർന്ന്, കേന്ദ്രീകൃത മേൽനോട്ട രീതികൾ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ട്, സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ ഉപഭോക്താക്കളോട് ന്യായമായ പെരുമാറ്റം ഉറപ്പാക്കുന്നതിന്, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് റെഗുലേറ്റർമാർ മേൽനോട്ട പ്രക്രിയകൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയേക്കാം, അതുപോലെ തന്നെ ഉപഭോക്തൃ

സംരക്ഷണത്തിനായുള്ള നിയന്ത്രണ ചട്ടക്കൂട് പാലിക്കാത്ത സന്ദർഭങ്ങളിൽ കർശനമായ മേൽനോട്ട നടപടിയും സ്വീകരിക്കാം.

(d) ബാങ്കുകൾ മുൻകൂട്ടി അറിയിച്ച ഔദ്യോഗിക ഫോൺ നമ്പറുകൾ ഉപയോഗിക്കുന്നത്

തെറ്റായ ആളുകൾ സാധാരണയായി ഉപയോഗിക്കുന്ന ഒരു രീതിയാണ് സംശയിക്കാത്ത ഉപഭോക്താക്കളെ ലക്ഷ്യം വച്ചുള്ള ഫോൺ കോളുകൾ/ഇ-മെയിലുകൾ/എസ്എംഎസ് എന്നിവയിലൂടെ ബാങ്ക് ജീവനക്കാരെ അനുകരിക്കുക എന്നതാണ്. ബാങ്കിൽ നിന്നുള്ള യഥാർത്ഥ ഫോൺ കോളും എസ്എംഎസും തമ്മിൽ വേർതിരിച്ചറിയാൻ ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് കഴിയാത്തത്

ഒരു ബാങ്ക് ജീവനക്കാരനായി അനുകരിക്കുന്നത് ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന് ഗുരുതരമായ അപകടമുണ്ടാക്കുന്നു. അതിനാൽ, ഉപഭോക്താക്കൾ/സാധ്യതയുള്ള ഉപഭോക്താക്കളെ ബന്ധപ്പെടേണ്ട പ്രത്യേക ഫോൺ നമ്പറുകൾ/ഇമെയിൽ ഐഡികൾ ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന ഒരു സംവിധാനം നടപ്പിലാക്കണം. അത്തരം വിശദാംശങ്ങൾ അവരുടെ എല്ലാ വാണിജ്യ ചാനലുകളിലും പ്രാധാന്യത്തോടെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയും ഉപഭോക്താക്കളെ അറിയിക്കുകയും വേണം. മറ്റേതെങ്കിലും ഫോൺ/മൊബൈൽ നമ്പറുകൾ/ഇ-മെയിൽ ഉപയോഗിക്കുന്നത് നിരോധിക്കണം.

(ഇ) പതിവ് ഉപഭോക്തൃ അവബോധ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തൽ

സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ നിയന്ത്രണ ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് അനുയോജ്യമായ വിഷയങ്ങളിൽ ഉപഭോക്താക്കൾക്കായി പതിവായി അവബോധ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്താൻ നിർദ്ദേശിച്ചേക്കാം.

പഞ്ചജ്യോതി പ്രകാരം വിവിധ തടസ്സങ്ങളും വെല്ലുവിളികളും പരിഹരിക്കുന്നതിനും തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിനുമുള്ള ശുപാർശകളും പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള സമഗ്രവും സമന്വയപരവുമായ സമീപനം വാഗ്ദാനം

ചെയ്യുന്നു. പട്ടിക IV.1 വെല്ലുവിളികൾ/തടസ്സങ്ങൾ, ശുപാർശകൾ/ അവ പരിഹരിക്കാൻ ലക്ഷ്യമിട്ടുള്ള പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ എന്നിവയുടെ ഒരു സ്നാപ്പ്ഷോട്ട് നൽകുന്നു കൂടാതെ നടപ്പിലാക്കുന്നതിന് ഉത്തരവാദിത്തമുള്ള പങ്കാളികളെ തിരിച്ചറിയുകയും ചെയ്യുന്നു.

പട്ടിക IV.1: എഫ്ഐയിലേക്കുള്ള വെല്ലുവിളികൾ/ തടസ്സങ്ങൾ, തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ/ പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ, നടപ്പാക്കൽ പങ്കാളികൾ

തിരിച്ചറിഞ്ഞ വെല്ലുവിളികൾ/ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള തടസ്സങ്ങൾ	വെല്ലുവിളികളെയും തടസ്സങ്ങളെയും നേരിടൽ തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങളിലൂടെ (പഞ്ച് ജ്യോതി) (റഫറൻസ്: അധ്യായം- IV)		സ്റ്റേക്ക്ഹോൾഡർമാർ നടപ്പിലാക്കൽ (*അവരുടെ അതത് അധികാരപരിധിയിലുള്ള എഫ്ഐസ്പിക്കൾ ഉൾപ്പെടെ)								
	(റഫറൻസ്: അധ്യായം-II)	തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ (പഞ്ച് ജ്യോതി)	പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ	FI യുടെ അളവുകൾ	ആർബിഫ്രെ	ഐആർഡിഐഐ	പിഐപ്ആർഡിഐ	സെബി	നബാർഡ്	എൻ.എസ്.ഡി.സി	എൻ.സി.ഐപ്.ഇ
സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള പ്രവേശനക്ഷമതയിലെ ഗുണനിലവാരത്തിലും സ്ഥിരതയിലുമുള്ള പോരായ്മകളും അടിസ്ഥാന സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ പൂർണ്ണ ശ്രേണിയുടെ ലഭ്യതയുടെ ആവശ്യകതയും.	കുടുംബങ്ങൾക്കും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സുരക്ഷയും തുല്യവും കൈവരിക്കുന്നതിന് അനുയോജ്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും മെച്ചപ്പെടുത്തൽ. (13 പാർട്ടിസിപ്പിന്റുകൾ)	അവസാന മെൽ ആക്സസിൻറെ തുല്യത, എത്തിച്ചേരൽ, സ്ഥിരത, ഗുണനിലവാരം എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്തൽ	ലഭ്യത								
		കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലെയും ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലെയും ബിസി എജൻറുമാർക്കുള്ള	ലഭ്യത	✓				✓			

ബി.സി. ഏജൻറുമാർക്ക് സമയബന്ധിതവും ആനുപാതികവു മായ പ്രതിഫലത്തിന്റെ അഭാവം.
ചില പോക്കറ്റുകളിലെ കുറഞ്ഞ ഇടപാട് അളവ് കാരണം ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ വാണിജ്യപരമായ നിലനിൽപ്പിലെ ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ.
ബിസി ഏജൻറുമാരുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളി ലെ വിടവുകളും അപര്യാപ്തമായ നിരീക്ഷണവും
ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ കൂടുതൽ വികസനത്തിന്റെ യും ആഴമേറിയതി

പ്രോത്സാഹ ന സംവിധാനം								
ബി.സി.മാരു ടെ വേതന ഘടന ശക്തിപ്പെടു ത്തൽ.	ലഭ്യത	✓						
സേവനങ്ങ ളുടെ വ്യാപ്തി വികസിപ്പി ക്കുകയും ബിസി പ്രവർത്തന ങ്ങളുടെ നിലനിൽപ്പ് മെച്ചപ്പെടു ത്തുകയും ചെയ്യുക.	ലഭ്യത	✓	✓	✓	✓			
ബി.സി. രജിസ്ട്രി ശക്തിപ്പെടു ത്തൽ	ലഭ്യത	✓						
ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റു കളിൽ ഒരു ബിലിംഗ് ഉപയോക്താ ക്കളിലേക്ക് എത്തുന്നു	പ്രയോഗം	✓						

<p>ന്റെയും ആവശ്യകത.</p>
<p>ഡിജിറ്റൽ ചാനലുകൾ ഉപയോഗപ്പെടുത്തി ലക്ഷ്യബോധമുള്ള ക്രെഡിറ്റ് പ്രവാഹത്തിന്റേ ആവശ്യകത.</p>
<p>കുടുംബ തലത്തിൽ സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി മെച്ചപ്പെടുത്തേണ്ടതിന്റേ ആവശ്യകത.</p>

<p>ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റം വികസിപ്പിക്കുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു (EDDPE)</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>						
<p>ടാർഗെറ്റഡ് ക്രെഡിറ്റ് സുഗമമാക്കുന്നതിന് പ്രോഗ്രാം ചെയ്യാവുന്ന CBDC ആക്സസ് പ്ലോ ചെയ്ത് വികസിപ്പിക്കുക</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>						
<p>ഒരു ഡിപിഐ ആയി യൂണിഫൈഡ് ലെൻഡിംഗ് ഇന്റർഫേസ് (യുഎൽഐ)</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>						
<p>എല്ലാ ബാങ്കുകളെയും ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളെയും ജൻസുരക്ഷ പോർട്ടലിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുകയും എപിഐ</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>		<p>✓</p>		

		യുടെ കവറേജ് വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.								
സങ്കീർണ്ണമായ ഇൻറർഫേസുകളും ഭാഷാ തടസ്സങ്ങളും കാരണം സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗം കുറവാണ്.		ലളിതമായ ഡിജിറ്റൽ ഇൻറർഫേസുകൾ	പ്രയോഗം	✓	✓	✓	✓	✓		
സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കുള്ള ക്രെഡിറ്റ് വിടവുകൾ		സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേക ശ്രദ്ധ നൽകണം.	പ്രയോഗം	✓						
പെരുമാറ്റ ചട്ടവും ഉത്തമ രീതികളും സ്വീകരിക്കുന്നതിനെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു.		സ്വയം നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങൾ വഴി ഉത്തരവാദിത്തമുള്ള നവീനാശയങ്ങൾ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓			
ബിസി ഏജൻറുമാരായി സ്ത്രീകളുടെ അപര്യാപ്തമായ പ്രാതിനിധ്യം.	സ്ത്രീകൾ നയിക്കുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി ലിംഗപരമായ സമീപനം സ്വീകരിക്കൽ, പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കൽ.	ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻറുമാരായ സ്ത്രീകളുടെ പങ്കാളിത്തം വർദ്ധിപ്പിക്കൽ.	ലഭ്യത	✓						

<p>ദുർബലരായ / പിന്നോക്ക വിഭാഗങ്ങൾക്ക് കേന്ദ്രീകൃതവും അനുയോജ്യവുമായ സേവനങ്ങളുടെ അഭാവം.</p>	<p>കുടുംബ തലത്തിൽ ഫലപ്രദമല്ലാത്ത സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി.</p>
---	---

<p>കേന്ദ്രീകൃത സേവനങ്ങൾ ക്കായി ദുർബലവും പിന്നോക്കം നിൽക്കുന്ന തുമായ വിഭാഗങ്ങളുടെ തിരിച്ചറിയൽ.</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>			
<p>പിന്നോക്കം നിൽക്കുന്ന തും ദുർബലവുമായ വിഭാഗങ്ങൾക്ക് അനുയോജ്യമായ വ്യത്യസ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങളും ഡെലിവറി ചാനലും.</p>	<p>പ്രയോഗം</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>			
<p>നിക്ഷേപം, പെൻഷൻ, ഇൻഷുറൻസ് മേഖലകളിൽ അനുയോജ്യമായ ബണ്ടിൽ ചെയ്ത ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ വികസനം.</p>	<p>പ്രയോഗം</p>		<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>			

--

<p>ന്ററെ ലഭ്യതയും.</p>								
<p>ലിംഗപരമായ സംവേദന ക്ഷമതയുള്ള സമീപനത്തിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ച് എല്ലാ നൈപുണ്യ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വിഭവങ്ങൾ സംയോജിപ്പിക്കുക.</p>	പ്രയോഗം						✓	
<p>നടത്തിയ നൈപുണ്യ പരിശീലനത്തിന്ററെ എണ്ണത്തെയും തരങ്ങളെയും കുറിച്ചുള്ള ഡാറ്റ പങ്കിടലും റിപ്പോർട്ടിംഗും</p>	പ്രയോഗം						✓	
<p>എൻഎസ് ഡിസി, ജിഒഐ, സംസ്ഥാന സർക്കാർ എന്നിവയുടെ നൈപുണ്യ വായ്പാ പദ്ധതികളെ</p>	പ്രയോഗം	✓					✓	

		കുറിച്ചുള്ള വിവര പ്രചരണം.							
നെപുണ്യ പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികളുടെ മതിയായ ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്കേജിന്റെ അഭാവം.		ഓരോ ജില്ലയിലെയും പൊട്ടൻഷ്യൽ ലിങ്ക്ഡ് പ്ലാൻ വഴി നെപുണ്യ പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികൾക്ക് ധനസഹായവും സാമ്പത്തിക സഹായവും.	പ്രയോഗം	✓				✓	
എഫ്ഐയിലെ സ്ഥാപനപരമായ ശ്രമങ്ങളെ സഹായിക്കുന്നതിന് മതിയായ സമൂഹ പങ്കാളിത്തത്തിന്റെ അഭാവം.		പ്രാദേശിക കമ്മ്യൂണിറ്റി ഓർഗനൈസേഷനുകളെ സ്വാധീനിക്കുക	പ്രയോഗം	✓				✓	
വിവര അസമിതി, ഭാഷാപരവും/അല്ലെങ്കിൽ സാക്ഷരതാ തടസ്സങ്ങളും, സാമ്പത്തിക, ഡിജിറ്റൽ അവബോധത്തിന്റെ താഴ്ന്ന നിലവാരവും.	സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉപകരണമായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക. (10 പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ)	സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ സംരംഭങ്ങൾ നിലനിർത്തുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുക	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		വ്യത്യസ്തമായ ഉള്ളടക്കങ്ങളും കേന്ദ്രീകൃത	ഗുണനിലവാരം						✓

സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷിക്ക് ഉയർന്നുവരുന്ന അപകടസാധ്യതകളിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്.
വിലയിരുത്തലിന്റേയും കേന്ദ്രീകൃത സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കാമ്പെയ്നുകളും

ഡെലിവറി ചാനലുകളും								
ലക്ഷ്യമിട്ട സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ യൂണിറ്റുകൾ സ്ഥാപിക്കൽ	ഗുണനിലവാരം	✓						
ഡിജിറ്റൽ സാക്ഷരത മെച്ചപ്പെടുത്തൽ	ഗുണനിലവാരം							✓
ഉള്ളടക്ക വികസനവും പ്രചാരണവും സുസ്ഥിര കടബാധ്യത	ഗുണനിലവാരം							✓
ഉള്ളടക്ക വികസനവും പ്രചാരണവും യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള ലക്ഷ്യ ക്രമീകരണം, സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണം മുതലായവ.	ഗുണനിലവാരം							✓
സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയുടെ അവസ്ഥയുടെ ആനുകാലിക	ഗുണനിലവാരം							✓

<p>ടെയും ആവശ്യകത.</p>		<p>വിലയിരു ത്തൽ.</p>								
<p>ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തി നും പരാതി പരിഹാര നടപടികൾക്കുമാ യി ആധികാരിക വിവരങ്ങളുടെ യും അവബോധ കാമ്പെയ്നുകളു ടെയും എളുപ്പത്തിലുള്ള ലഭ്യതയുടെ ആവശ്യകത.</p>		<p>പ്രത്യേക പ്രദേശങ്ങൾ/ ഗ്രൂപ്പുകൾ ക്കായി കേന്ദ്രീകൃത ബോധവൽ ക്കരണ സംരംഭങ്ങൾ .</p>	<p>ഗുണനിലവാരം</p>							<p>✓</p>
		<p>ബാങ്കിംഗ്, ധനകാര്യ സംബന്ധി യായ പൊതുവാ യ വശങ്ങളെ ക്കുറിച്ച് AI & ML അധിഷ്ഠിത പൊതു അന്വേഷണ സംവിധാന ങ്ങൾ വികസിപ്പി ക്കൽ.</p>	<p>ഗുണനിലവാരം</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>			
		<p>ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണ ത്തിനും പരാതി പരിഹാര നടപടികൾ ക്കും അനുയോജ്യ മായ സ്ഥാനങ്ങളി ൽ സോഷ്യൽ മീഡിയ കാമ്പെയ്നു</p>	<p>ഗുണനിലവാരം</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>	<p>✓</p>			

		കൾ നടത്തുക.								
<p>ലളിതവും കാര്യക്ഷമവുമായ പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം ആവശ്യമാണ്.</p>	<p>ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റേയും പരാതി പരിഹാര നടപടികളുടെയും ഗുണനിലവാരവും വിശ്വാസ്യതയും ശക്തിപ്പെടുത്തൽ. (8 പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ)</p>	<p>ലളിതവും ഭാരം കുറഞ്ഞതുമായ പരിഹാരങ്ങൾ</p>	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓			
		<p>ബാങ്കുകൾ മുൻകൂട്ടി അറിയിച്ച ഔദ്യോഗിക ഫോൺ നമ്പറുകളുടെ ഉപയോഗം</p>	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓			
<p>സൈബർ/പേയ്മെന്റ് തട്ടിപ്പുകൾ തടയുന്നതിനും തടയുന്നതിനും ഫലപ്രദമായ നടപടികൾ ആവശ്യമാണ്.</p>		<p>സിറ്റിസൺ ഫിനാൻഷ്യൽ സൈബർ ഫ്രോഡ്സ് റിപ്പോർട്ടിംഗ് ആൻഡ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റത്തിൽ ബാങ്കുകളെ കാര്യക്ഷമമാക്കുകയും ഓൺബോർഡിംഗ് നടത്തുകയും ചെയ്യുക</p>	ഗുണനിലവാരം	✓						
		<p>ബോർഡ് അംഗീകരിച്ച ഉപഭോക്തൃ പരാതി</p>	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓			

		പരിഹാര നയം							
		ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇൻറലിജൻസ് പ്ലാറ്റ്ഫോം	ഗുണനിലവാരം	✓					
സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കളുടെ ഉത്തരവാദിത്തപരമായ പെരുമാറ്റത്തിന്റെ ആവശ്യകത		ഇരുണ്ട പാറ്റേണുകളിൽ നിന്നുള്ള സംരക്ഷണം	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓		
സാങ്കേതിക കണ്ടുപിടിത്തങ്ങൾ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുമ്പോൾ ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത.		ടെക് ഇന്നൊവേഷൻസിനെയും ഉള്ള സംരക്ഷണ ഭിത്തികൾ	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓		
ഉപഭോക്തൃ അവബോധം സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത		പതിവായി ഉപഭോക്തൃ അവബോധ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തുക.	ഗുണനിലവാരം	✓	✓	✓	✓		
അളക്കലിന്റെയും നിരീക്ഷണ സംവിധാനത്തിന്റെയും ഫലപ്രാപ്തി മെച്ചപ്പെടുത്തൽ.	എഫ്ഐ സ്ഥലത്തെ പുരോഗതി വിലയിരുത്തുന്നതിനുള്ള നിരീക്ഷണ, അടങ്കൽ	സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളുടെ ഡാറ്റ ശേഖരണവും		✓	✓	✓	✓		

		പ്രചാരണ വും.							
		വിശാലവും വേർതിരിച്ച തുമായ FI- സൂചികയു ടെ വികസനം.		✓	✓	✓	✓		
		പഠനങ്ങൾ/ സർവ്വേകൾ നടത്തൽ		✓	✓	✓	✓		

പട്ടിക IV.2 പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെ ഓഹരി ഉടമകളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിതരണ മാട്രിക്സ്									
ക്രമ നമ്പർ	അധ്യായങ്ങൾ / തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യങ്ങൾ	പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെ എണ്ണം	ഓരോ പങ്കാളിക്കും വേണ്ട പ്രവർത്തന പോയിന്റുകളുടെ എണ്ണം						
			RBI	IRDAI	PFRDA	SEBI	NABARD	NSDC	NCFE
1	IV.1	13	13	4	4	3	2		
2	IV.2	6	5	3	3	3			
3	IV.3	7	3				2	5	1
4	IV.4	10	4	3	3	3	1		7
5	IV.5	8	8	6	6	6			
6	V	3	3	3	3	3			
Total		47	36 (77%)	19 (40%)	19 (40%)	18 (38%)	5 (11%)	5 (11%)	8 (17%)

അദ്ധ്യായം-V

മോണിറ്ററിംഗ് ആൻഡ് മെഷർമെന്റ് മെക്കാനിസം

സാർവത്രിക സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ കൈവരിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ആവാസവ്യവസ്ഥാ സമീപനമാണ് എൻഎസ്എഫ്ഐ വിഭാവനം ചെയ്യുന്നത്. പങ്കാളികളുടെ ഭാഗത്തുനിന്ന് പ്രത്യേക നടപടികളും ആവശ്യമായ വിവിധ മേഖലകളെ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു കൂട്ടം നാഴികക്കല്ലുകളും ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. അതിന്റെ പരിധിയിൽ സ്വീകരിച്ച നടപടികളുടെ സ്വാധീനം അളക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ തെളിവുകൾ നൽകുന്നതിനാൽ ആനുകാലിക വിലയിരുത്തലും അളവെടുപ്പും നയത്തിന്റെ അവിഭാജ്യ ഘടകമാണ്. ഇതിനായി, ഉദ്ദേശിച്ച ദിശയിലുള്ള പുരോഗതി വിലയിരുത്താനും നയരൂപീകരണങ്ങളുടെയും ശ്രദ്ധാകേന്ദ്രങ്ങളുടെയും സ്വാധീനം തിരിച്ചറിയാനും കഴിയുന്ന തരത്തിൽ അനുയോജ്യമായ സൂചകങ്ങൾ തിരിച്ചറിയേണ്ടത് ആവശ്യമാണ് - 'നിങ്ങൾക്ക് അത് അളക്കാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ, നിങ്ങൾക്ക് അത് മെച്ചപ്പെടുത്താൻ കഴിയും.' എന്ന നയത്തിൽ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി മുന്നോട്ടുപോകുന്നു.

2. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സൂചകങ്ങളെ സാധാരണയായി 'ആക്സസ്', 'ഉപയോഗം', 'ഗുണനിലവാരം' എന്നിങ്ങനെ തരംതിരിക്കുന്നു, ഇത് ഭൂമിശാസ്ത്രത്തെയും ജനസംഖ്യാശാസ്ത്രത്തെയും (ലിംഗഭേദം, പ്രായം, വരുമാനം മുതലായവ) അടിസ്ഥാനമാക്കി വിശദമായ വിലയിരുത്തലിനായി അനുബന്ധ വിഭജനത്തോടെയാണ് നടത്തുന്നത്. റെഗുലേറ്ററി റിട്ടേണുകളിലൂടെയും എളുപ്പത്തിൽ ലഭ്യമായ മറ്റ് ഡാറ്റാ പോയിന്റുകളിലൂടെയും വിതരണ വശ വിലയിരുത്തൽ സുഗമമാക്കാമെങ്കിലും, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരത്തെക്കുറിച്ച് അടിസ്ഥാന തലത്തിൽ ഉൾക്കാഴ്ച നേടുന്നതിനും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ മുന്നോട്ട് കൊണ്ടുപോകുന്നതിനുള്ള സഹായകരം തിരിച്ചറിയുന്നതിനും ഡിമാൻഡ് വശ വിലയിരുത്തലിന് പഠനങ്ങൾ/സർവ്വേകൾ നടത്തേണ്ടതുണ്ട്.

3. അതിനാൽ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ വിതരണ വശവും (സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും തരം, ഡെലിവറി ചാനലുകൾ) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ആവശ്യകത വശവും (സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ഉപയോഗത്തെ ബാധിക്കുന്ന ഘടകങ്ങൾ) ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിനായി സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ അളക്കാനും നിരീക്ഷിക്കാനും ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സപ്ലൈ സൈഡ് മെഷർമെന്റ്:

4. ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകൾ, എടിഎമ്മുകൾ, അടിസ്ഥാന സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് ഡെപ്പോസിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾ, ക്രെഡിറ്റ്, ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകൾ, മ്യൂച്വൽ ഫണ്ടുകളിലെ നിക്ഷേപങ്ങൾ, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ, ബോധവൽക്കരണ സംരംഭങ്ങൾ മുതലായവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പരമ്പരാഗത ഡാറ്റ സെറ്റുകൾ കൂടുതൽ വിശദവും സൂക്ഷ്മവുമായ വിലയിരുത്തൽ നടത്തേണ്ടത് എപ്പോഴും ആവശ്യമായിരിക്കുമെങ്കിലും, ഭൂമിശാസ്ത്രം, ലിംഗഭേദം, പ്രായം മുതലായവയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വിഭജിച്ച ഡാറ്റയും പ്രധാനമാണ്. കൂടാതെ, ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരം വിലയിരുത്തുന്നതിനും സാമ്പത്തിക ആക്സസ്സിന് തടസ്സങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനുമായി, പുതുതായി ക്രെഡിറ്റ് എടുക്കുന്നവർ, അവസാന മൈലിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ആക്സസ് ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചെലവ്, പ്രവർത്തനരഹിതമായ അക്കൗണ്ടുകൾ, നിഷ്ക്രിയ ബിസിനസ്സ് കറസ്പോണ്ടന്റുകൾ മുതലായ ഡാറ്റകളും പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്നു..

5. മുകളിൽ പറഞ്ഞവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, എല്ലാ സാമ്പത്തിക മേഖലയിലെ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികൾക്കും ഡാറ്റ ശേഖരണത്തിനും പ്രചാരണത്തിനും ഇനിപ്പറയുന്ന സമീപനം സ്വീകരിക്കാവുന്നതാണ്.

- a) സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ ആവാസവ്യവസ്ഥയിലുള്ള എല്ലാ ഔദ്യോഗിക ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങളും മൊത്തത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടു എന്ന് ഡാറ്റ ശേഖരണ ഉദ്യമങ്ങൾ ഉറപ്പാക്കണം.
- b) സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും ആക്സസ്സിലും ഉപയോഗത്തിലും ഭൂമിശാസ്ത്രപരം, ലിംഗഭേദം, പ്രായവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട മാനങ്ങൾ വിലയിരുത്തുന്നതിനും വിവിധ ഉൾക്കാഴ്ചകൾ

നേടുന്നതിനും ജില്ലാ തലത്തിൽ ലിംഗഭേദവും പ്രായവും വേർതിരിച്ച് ഡാറ്റ ശേഖരിക്കണം. ബാങ്കിംഗ് മേഖലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഡാറ്റാ പോയിന്റുകളുടെ ഒരു സൂചക പട്ടിക ഈ അധ്യായത്തിന്റെ അനുബന്ധത്തിൽ നൽകിയിരിക്കുന്നു. ഇത് പൊതുസഞ്ചയത്തിൽ ലഭ്യമാക്കാം.

- c) നയപരമായ നടപടികളുടെ വിശകലനവും മികച്ച സ്ഥാനനിർണ്ണയവും സാധ്യമാക്കുന്നതിന്, ധനകാര്യ സേവന ദാതാക്കൾ പിടിച്ചെടുക്കുന്ന ഉപഭോക്തൃ ഡാറ്റയിൽ വരുമാന നിലവാരം, വിദ്യാഭ്യാസം, തൊഴിൽ, ഉദ്ദേശ്യം തുടങ്ങിയ വിശാലമായ വിഭാഗങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തണം.
- d) ദുർബലരായ ഉപഭോക്താക്കൾ, കുടിയേറ്റക്കാർ തുടങ്ങിയ തിരഞ്ഞെടുത്ത പദാവലികൾക്കായി വ്യാപകമായി സ്വീകാര്യവും യോജിച്ചതുമായ ഡാറ്റ നിർവചനം വികസിപ്പിക്കണം, ഇത് അനുയോജ്യമായ ഇടപെടലുകൾക്കായി സാമ്പത്തിക മേഖലയിലുടനീളം ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയും.
- e) രാജ്യതലത്തിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ മേഖലയിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള പുരോഗതിയാണ് നിലവിലെ എഫ്ഐ-സൂചിക പ്രതിഫലിപ്പിക്കുന്നത്. പ്രാദേശിക തലത്തിൽ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ വ്യാപ്തി വിലയിരുത്തുന്നതിന്, സംസ്ഥാന/യൂടി തലത്തിൽ, വേർതിരിക്കപ്പെട്ട എഫ്ഐ സൂചിക വികസിപ്പിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയുണ്ട്. 2025-30 ലെ എൻഎസ്എഫ്ഐ കാലയളവിൽ, വിശാലമായ കവറേജും സംസ്ഥാന/യൂടി തലത്തിലുള്ള വിഭജനവും ഉള്ള ഒരു പുതിയ എഫ്ഐ-സൂചിക പരമ്പര നിർമ്മിക്കുകയും പ്രസിദ്ധീകരിക്കുകയും ചെയ്യാം.

ഡിമാൻഡ് സൈഡ് മെഷർമെന്റ് - പഠനങ്ങൾ/സർവ്വേകൾ നടത്തൽ

6. വിതരണ സൈഡ് ഡാറ്റ ശേഖരണത്തോടൊപ്പം, സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ആക്സസ്സിനും ഉപയോഗത്തിനും തടസ്സങ്ങൾ, ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ ഗുണനിലവാരം, പ്രത്യേകിച്ച് അവസാന മൈൽ ലഭ്യത, എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള വിശദാംശങ്ങൾ ശേഖരിക്കുന്നതിന്, ഡിമാൻഡ് സൈഡ് മെഷർമെന്റ് ആവശ്യമാണ്. ഡിമാൻഡ് സൈഡ്

സർവ്വേകൾ/ഫോക്കസ് ഗ്രൂപ്പ് പഠനങ്ങൾ വഴി ഇത് ചെയ്യാൻ കഴിയും, ഇത് സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ പ്രേരകശക്തികളെ വെളിപ്പെടുത്തുകയും സാമൂഹിക-സാമ്പത്തിക ഘടകങ്ങൾ, ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെയും സേവനങ്ങളുടെയും അനുയോജ്യത, ഗാർഹിക തലത്തിലെ കടബാധ്യതകൾ, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ നിലവാരം, കഴിവ്, പരാതി പരിഹാരത്തിന്റെ അവസ്ഥ മുതലായവയുടെ രൂപത്തിലുള്ള തടസ്സങ്ങളെ തിരിച്ചറിയാൻ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യും.

7. അന്തിമ ഉപയോക്താവിന്റെ വീക്ഷണകോണിൽ നിന്ന്, ഡിമാൻഡ് സൈഡ് മെഷർമെന്റിന് ആവശ്യകതയും ഡിമാൻഡും തമ്മിലുള്ള വിന്യാസം, അവസാന മൈലിൽ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകുന്നതിലെ തടസ്സങ്ങൾ, പ്രാദേശിക അപര്യാപ്തതകൾ, വികസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മുൻഗണനകൾ മുതലായവയിലേക്ക് വെളിച്ചം വീശാൻ കഴിയും.

8. സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ അവസ്ഥ വിലയിരുത്തുന്നതിന് ധനകാര്യ മേഖലയിലെ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികൾ പതിവായി പഠനങ്ങൾ/സർവ്വേകൾ നടത്തുന്നതിനുള്ള ഒരു സംവിധാനം ഏർപ്പെടുത്തണമെന്ന് ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

വേ ഫോർവേഡ് / മുന്നോട്ടുള്ള വഴി

10. സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം, നൈപുണ്യ വികസനം, ഉപജീവന പിന്തുണ, സംരംഭകത്വം, വിപണി ബന്ധങ്ങൾ എന്നിവയുമായി സംയോജിപ്പിച്ചതും, ബഹുമുഖ പങ്കാളിത്ത സമീപനത്തോടെയുള്ളതുമായ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ നയങ്ങൾ, മെച്ചപ്പെട്ട സാമ്പത്തിക ഭദ്രത, സാമ്പത്തിക സുരക്ഷ, സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി, സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം എന്നിവയിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്ന ലക്ഷിത ഫലങ്ങൾ പ്രാപ്തമാക്കും, ഇത് ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമം വർദ്ധിക്കുന്നതിന് സഹായിക്കും. അതിനാൽ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി സമഗ്രവും സംയുക്തസഹകരണത്തോടും കൂടിയുള്ള ഒരു സമീപനം സ്വീകരിക്കുക എന്നതാണ് മുന്നോട്ടുള്ള വഴി.

അനുബന്ധം: ബാങ്കിംഗ് മേഖലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ഡാറ്റാ പോയിന്റുകൾ:		
സീനിയർ നമ്പർ	സൂചകങ്ങൾ/ഡാറ്റാ പോയിന്റുകൾ	വിഭജനം
പ്രവേശനം		
1	ബാങ്കിംഗ് സ്വന്തം ജീവനക്കാർ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
2	ബിസി കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ എണ്ണം [ഫിക്സഡ് പോയിന്റ് ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റ് [എഫ്ബിസി]]	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
3	ഡിജിറ്റൽ ബാങ്കിംഗ് യൂണിറ്റുകളുടെ എണ്ണം (DBU)	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
4	എഫ്ബിസികൾ ഒഴികെയുള്ള ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
5	എടിഎമ്മുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
6	നിഷ്ക്രിയമായ FBC കളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
7	എഫ്ബിസി ഒഴികെയുള്ള നിഷ്ക്രിയ ബിസി ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
ഉപയോഗം - സേവിംഗ്സ്		
8	സേവിംഗ്സ് അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
9	സേവിംഗ്സ് അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
10	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
11	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക ബാലൻസ്	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക

12	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിൽ, പിഎംജെഡി വൈ അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
13	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളുടെ, പിഎംജെഡി വൈ അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുകയുടെ കണക്കുകൾ	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
14	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിൽ, ബിഎസ്ബിഡി ചെറുകിട അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
15	ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിൽ, ബിഎസ്ബിഡി- ചെറുകിട അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
16	പ്രവർത്തനരഹിതമായ/പ്രവർത്തനരഹിതമായ ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
17	നിഷ്ക്രിയ/പ്രവർത്തനരഹിതമായ ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
18	പ്രവർത്തനരഹിതമായ/പ്രവർത്തനരഹിതമായ PMJDY അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
19	നിഷ്ക്രിയ/പ്രവർത്തനരഹിതമായ PMJDY അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
20	ഓവർഡ്രാഫ്റ്റ് (OD) സൗകര്യം ലഭ്യമാകുന്ന BSBD അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ്

		തിരിച്ചറിയുക
21	OD സൗകര്യം ലഭ്യമാകുന്ന അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	BSBD ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
22	ഓവർഡ്രാഫ്റ്റ് (OD) സൗകര്യം ലഭ്യമാകുന്ന PMJDY അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
23	OD സൗകര്യം ലഭിക്കുന്ന അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	PMJDY ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
24	മൂല്യവർധിത സേവനങ്ങൾ (ചെക്ക് ബുക്ക്, മൊബൈൽ ബാങ്കിംഗ്, എസ്എംഎസ്, ഇന്റർനെറ്റ് ബാങ്കിംഗ് മുതലായവ) നൽകുന്ന ബിഎസ്ബിഡി അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
ഉപയോഗം - സംരംഭക ക്രെഡിറ്റ്		
25	മൈക്രോ എന്റർപ്രൈസസുകളുടെ വായ്പ അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
26	മൈക്രോ എന്റർപ്രൈസസുകളുടെ വായ്പയിൽ കുടിശ്ശികയുള്ള തുക	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
27	സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കുള്ള വായ്പകൾ - പാദവാർഷിക കാലയളവിലെ വിതരണം	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
28	വ്യക്തികൾക്കുള്ള വായ്പ അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം [എംഎസ്എംഇ ആയി തരംതിരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത സംരംഭകർ]	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
29	വ്യക്തിഗത വായ്പ അക്കൗണ്ടുകളിൽ കുടിശ്ശികയുള്ള തുക [എംഎസ്എംഇ ആയി തരംതിരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത സംരംഭകർ]	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും

30	വ്യക്തികൾക്കുള്ള വായ്പകൾ [MSME ആയി തരംതിരിച്ചിട്ടില്ലാത്ത സംരംഭകർ] - പാദവാർഷിക കാലയളവിലെ വിതരണം	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
ഉപയോഗം - ഫാം ക്രെഡിറ്റ്		
31	SF/MF ലേക്കുള്ള വായ്പ അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	Gender, Age and Population Group Wise
32	SF/MF ന് വായ്പയായി നൽകാനുള്ള തുക	Gender, Age and Population Group Wise
33	SF/MF-നുള്ള വായ്പകൾ - ത്രൈമാസത്തിലെ വിതരണം	Gender, Age and Population Group Wise
34	കെസിസി അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	Gender, Age and Population Group Wise
35	കെസിസി അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	Gender, Age and Population Group Wise
36	കെസിസി വായ്പകൾ - ത്രൈമാസത്തിലെ വിതരണം	Gender, Age and Population Group Wise
ഉപയോഗം - ക്രെഡിറ്റിൽ പുതിയത്		
37	ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകളിൽ പുതുതായി പ്രവേശിച്ചവരുടെ എണ്ണം [വ്യക്തി]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
38	ന്യൂ ടു ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾക്ക് [വ്യക്തിഗത] വായ്പയുടെ ആക്ഷൻ തുക	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
39	ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകളിലേക്ക് പുതുതായി പ്രവേശിച്ചവരുടെ എണ്ണം - സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾ [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
40	ന്യൂ ടു ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾക്ക് അനുവദിച്ച വായ്പ തുക - സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾ [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക

41	ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകളിലേക്ക് പുതുതായി പ്രവേശിച്ച ചെറുകിട സംരംഭങ്ങളുടെ എണ്ണം [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
42	ന്യൂ ടു ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾക്ക് അനുവദിച്ച വായ്പ തുക - ചെറുകിട സംരംഭങ്ങൾ [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
43	ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകളിലേക്ക് പുതുതായി പ്രവേശിച്ചവരുടെ എണ്ണം- [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
44	പുതിയ ക്രെഡിറ്റ് അക്കൗണ്ടുകൾക്ക് അനുവദിച്ച വായ്പ തുക - [MSME]	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
ഉപയോഗം - മൈക്രോ ക്രെഡിറ്റ്		
45	സ്വയം സഹായ സംഘങ്ങളുടെ സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
46	സ്വയം സഹായ സംഘങ്ങളുടെ സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ടിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
47	വായ്പാ കുടിശ്ശികയുള്ള ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്ക്ഡ് എസ്എച്ച്ജികളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
48	ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്ക്ഡ് എസ്എച്ച്ജി അക്കൗണ്ടുകളിലെ കുടിശ്ശിക തുക	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
49	സ്വയം സഹായ സംഘങ്ങൾക്കുള്ള വായ്പകൾ - ത്രൈമാസ കാലയളവിലെ വിതരണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
50	ജെഎൽജിയിലേക്കുള്ള ലോൺ അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
51	ജെഎൽജിക്ക് നൽകാനുള്ള തുക	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
52	ജെഎൽജികൾക്കുള്ള വായ്പകൾ - ത്രൈമാസത്തിലെ വിതരണം	ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
ബിസിനസ് കറൻസി പോണ്ടൻ്റുമാരുടെ സൂചകങ്ങൾ/ അവസാന മൈൽ ഡെലിവറി		
53	ബിസി എജൻ്റുമാരുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ

		ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
54	ആകെ ബി.സി.കളിൽ, കുറഞ്ഞത് കാഷ് ഇൻ, ക്യാഷ് ഔട്ട്, റെമിറ്റൻസ്, സേവിംഗ്സ് അക്കൗണ്ട് തുറക്കൽ സൗകര്യങ്ങൾ നൽകുന്ന ബി.സി.മാർ (ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
55	ബി.സി. ഏജൻറുമാർക്ക് നൽകുന്ന കമ്മീഷൻ	തുക [ഇല്ല, 10,000-ൽ താഴെ; 10,000 മുതൽ 20,000, 20,000 & അതിനുമുകളിൽ], ലിംഗഭേദം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ച്
ഡോർസ്റ്റേപ്പ് ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങളിലെ സൂചകങ്ങൾ		
56	സിനിയർ സിറ്റിസൺ എ/സി ഉടമകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
57	വാതിൽപ്പടിയിൽ ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയ മുതിർന്ന പൗരന്മാരുടെ എ/സി ഉടമകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
58	ഭിന്നശേഷിയുള്ള എ/സി ഉടമകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
59	വാതിൽപ്പടിയിൽ ബാങ്കിംഗ് സേവനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കിയ ഭിന്നശേഷിക്കാരായ എ/സി ഉടമകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക
ബിസിനസ് കറസ്പോണ്ടൻ്റ്/ ലാസ്റ്റ് മൈൽ ഡെലിവറി വഴിയുള്ള ഇടപാടുകളുടെ സൂചകങ്ങൾ		
60	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള പണമടവുകൾ (എണ്ണം)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
61	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള പണമടയ്ക്കൽ (അം.)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ

		ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
62	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള നിക്ഷേപങ്ങൾ (എണ്ണം)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
63	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള നിക്ഷേപങ്ങൾ (അം.)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
64	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള പിൻവലിക്കലുകൾ (എണ്ണം)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
65	ഐസിടി-ബിസി ഇടപാടുകൾ വഴിയുള്ള പിൻവലിക്കലുകൾ (അം.)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
66	സാമ്പത്തികേതര ഇടപാടുകൾ (എണ്ണം)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
67	മറ്റ് എഫ്ഐ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ - മൈക്രോ ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ മുതലായവ. ബിസിനസ് വഴി (നമ്പർ)	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
68	ബിസി വഴി നടത്തുന്ന ഇടപാടുകൾക്ക് ഉപഭോക്താക്കളിൽ നിന്ന് ഈടാക്കുന്ന ചാർജുകൾ	ലിംഗഭേദവും ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചുള്ളതും
ഡിജിറ്റൽ ആക്സസ് രീതികളുടെ ഉപയോഗം		
69	റിപ്പോർട്ടിംഗ് പാദത്തിൽ RTGS/NEFT/IMPS/UPI/മറ്റ് ഡിജിറ്റൽ രീതികൾ ഉപയോഗിച്ച അക്കൗണ്ടുകളുടെ എണ്ണം	ലിംഗഭേദം, പ്രായം, ജനസംഖ്യാ ഗ്രൂപ്പ് തിരിച്ചറിയുക

അനുബന്ധം I - NSFI: 2019-24 നാഴികക്കല്ലുകളും നേട്ടങ്ങളും

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം - I: സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള സാർവത്രിക പ്രവേശനം

ഓരോ ഗ്രാമത്തിനും 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിൽ ന്യായമായ ദൂരത്തിനുള്ളിൽ ഒരു ഔദ്യോഗിക സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാവിനെ സമീപിക്കാൻ കഴിയും. എളുപ്പവും തടസ്സരഹിതവുമായ ഒരു ഡിജിറ്റൽ പ്രക്രിയയിലൂടെ ഉപഭോക്താക്കളെ ഉൾപ്പെടുത്താൻ കൂടാതെ പ്രക്രിയകൾ കടലാസ് രഹിതമായ ഒരു ആവാസവ്യവസ്ഥയിലേക്ക് നയിക്കണം.

നാഴികക്കല്ലുകൾ -

- 2020 മാർച്ചോടെ മലയോര പ്രദേശങ്ങളിലെ 500 വീടുകളുള്ള 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിലുള്ള ഓരോ ഗ്രാമത്തിലും / ഗ്രാമത്തിലും ബാങ്കിംഗ് സേവനം ലഭ്യമാക്കുന്നതിനായി ഷെഡ്യൂൾഡ് കൊമേഴ്സ്യൽ ബാങ്കുകൾ / പോസ്റ്റ്മാൻ ബാങ്കുകൾ / ചെറുകിട ധനകാര്യ ബാങ്കുകൾ എന്നിവയുടെ ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളിലേക്കുള്ള വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുക.
- 2022 മാർച്ചോടെ കുറഞ്ഞ പണമിടപാടുകളുള്ള സമൂഹത്തിലേക്ക് നീങ്ങുന്നതിന് ആവശ്യമായ അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിന് എല്ലാ ടയർ-II മുതൽ ടയർ VI വരെയുള്ള കേന്ദ്രങ്ങളിലും ഡിജിറ്റൽ ധനകാര്യ സേവനങ്ങളുടെ വിവിധ രീതികൾക്കായി പരിസ്ഥിതി വ്യവസ്ഥ ശക്തിപ്പെടുത്തുക.
- മൊബൈൽ ആപ്പുകൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള വെർച്വൽ മോഡ്യൂൾ വഴിയുള്ള ആശയവിനിമയം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനായി നൂതനമായ സമീപനങ്ങൾ സ്വീകരിക്കാൻ സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന് ഫിൻ-ടെക് മേഖലയിലെ വികസനങ്ങൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക. 2024 മാർച്ച് മാസത്തോടെ എല്ലാ മുതിർന്നവർക്കും മൊബൈൽ ഉപകരണം വഴി ഒരു സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാവിനേക്ക് പ്രവേശനം ലഭിക്കും.

- 2024 മാർച്ചോടെ ഉപഭോക്തൃ ഓൺബോർഡിംഗിനായി വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന ഡിജിറ്റൽ, സമ്മതാധിഷ്ഠിത ഘടനയിലേക്ക് നീങ്ങുക.

നേട്ടങ്ങൾ -

1. ഈ നാഴികക്കല്ല് അനുസരിച്ച്, 500 വീടുകളുള്ള ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ 5 കിലോമീറ്റർ ചുറ്റളവിൽ ബാങ്കിംഗ് സൗകര്യം ലഭ്യമാക്കുന്നതിനായി 1.21 ലക്ഷം ഗ്രാമങ്ങളെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. ഇക്കാര്യത്തിൽ, 99.9 ശതമാനത്തിലധികം ഗ്രാമങ്ങളിലും ഏതെങ്കിലും തരത്തിലുള്ള ബാങ്കിംഗ് സൗകര്യം ലഭ്യമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.
2. ഏറ്റവും പുതിയ സാങ്കേതികവിദ്യ പ്രയോജനപ്പെടുത്തി ഉപഭോക്താക്കളുടെ ഡിജിറ്റൽ ഓൺ-ബോർഡിംഗ് സുഗമമാക്കുന്നതിന്, ഉപഭോക്തൃ ഓൺ-ബോർഡിംഗിനായി വീഡിയോ അധിഷ്ഠിത ഉപഭോക്തൃ തിരിച്ചറിയൽ പ്രക്രിയ (V-CIP) അവതരിപ്പിക്കുന്നതിനായി 2016 ഫെബ്രുവരി 25, 2020 ജനുവരി 9 ന് ആർബിഐ കെവൈസിയെക്കുറിച്ചുള്ള മാസ്റ്റർ ഡയറക്ഷൻ ഭേദഗതി ചെയ്തു. ഇത് ചില അപകടസാധ്യതകൾ കുറയ്ക്കുന്ന ഒരു ബദൽ, സമ്മതത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള ഉപഭോക്തൃ ഓൺ ബോർഡിംഗ് പ്രക്രിയയാണ്, കൂടാതെ മൊബൈൽ ഫോണുകൾ ലുള്ള ഡിജിറ്റൽ ഉപകരണങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ച് ഇത് നടപ്പിലാക്കാൻ കഴിയും. കൂടാതെ, 2020 ഓഗസ്റ്റ് 19 ന് പിഎംഎൽ നിയമങ്ങളുടെ ഭേദഗതിയിൽ നൽകിയിരിക്കുന്നതുപോലെ ഡിജിറ്റൽ കെവൈസിയും തത്തുല്യമായ ഇ-ഡോക്യുമെന്റുകളും ഉപഭോക്താക്കളുടെ ഡിജിറ്റൽ ഓൺ-ബോർഡിംഗിനായി കെവൈസിയെക്കുറിച്ചുള്ള മാസ്റ്റർ ഡയറക്ഷനിൽ അവതരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.
3. ഉപഭോക്തൃ ജാഗ്രത (CDD) യ്ക്കായി V-CIP കൂടുതൽ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിനായി, 2021 മെയ് 10 ലെ KYC യിലെ MD യിലെ മാറ്റങ്ങൾ വഴി RBI, UIDAI യുടെ ആധാർ നമ്പറും കേന്ദ്രീകൃത KYC രജിസ്ട്രിയുടെ KYC ഐഡന്റിഫയറും ഉപയോഗപ്പെടുത്തി അംഗീകൃത ഒപ്പിട്ടവർ ഉൾപ്പെടെ എല്ലാ വിഭാഗത്തിലുള്ള ഉപഭോക്താക്കളെയും നിയമ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ ഗുണഭോക്തൃ ഉടമകളെയും

ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനായി വീഡിയോ അധിഷ്ഠിത ഉപഭോക്തൃ തിരിച്ചറിയൽ നടപടിക്രമത്തിന്റെ (V-CIP) വ്യാപ്തി (V-CIP) വ്യാപ്തി വിപുലീകരിച്ചു. കൂടാതെ, V-CIP ഉപയോഗിച്ച് ആനുകാലിക അപ്ഡേറ്റും പ്രാപ്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

4. നൂതനമായ പരിഹാരങ്ങൾക്ക് പ്രോത്സാഹനം നൽകുന്നതിനായി, റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സ് സംവിധാനം സ്ഥാപനവൽക്കരിക്കുകയും അഞ്ച് കൂട്ടായ്മകൾ നിലവിൽ ഹോസ്റ്റ് ചെയ്യുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്, ഓൺ-ടാപ്പ് ആപ്ലിക്കേഷന്റെ ലഭ്യത അതത് മേഖലകളിൽ പരീക്ഷിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കൂടാതെ, ഒന്നിലധികം സാമ്പത്തിക മേഖല റെഗുലേറ്ററുകളുടെ പരിധിയിൽ വരുന്ന ബിസിനസ്സ് മോഡലുകൾ / പ്രവർത്തനങ്ങൾ / സവിശേഷതകൾ ഉള്ള സാമ്പത്തിക ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ / സേവന ദാതാക്കളുടെ നവീകരണം സുഗമമാക്കുന്നതിന്, ഇന്ററോപ്പറബിൾ റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സിനായി (IoRS) ഒരു സ്റ്റാൻഡേർഡ് ഓപ്പറേറ്റിംഗ് നടപടിക്രമം (SOP) നടപ്പിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്.
5. ഏകീകൃത പേയ്മെന്റ് ഇന്റർഫേസ് (UPI): RBI ക്രെഡിറ്റ് കാർഡുകളെ UPI-യുമായി ബന്ധിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സൗകര്യം ഒരുക്കിയിട്ടുണ്ട്, ഇത് QR കോഡുകളുള്ള ചെറുകിട വ്യാപാരികൾക്ക് പോലും ക്രെഡിറ്റിൽ ചെലവഴിക്കുന്നതിന്റെ ഒരു പങ്ക് നേടാൻ പ്രാപ്തമാക്കും. UPI Lite ഉപകരണത്തിലെ വാലറ്റ് UPI പിൻ ആവശ്യമില്ലാതെ ₹ 1,000 വരെ പേയ്മെന്റ് സൗകര്യം വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നു, വാലറ്റിന് ₹ 5,000 പരിധിയുണ്ട്. UPI Lite-ൽ നിന്നുള്ള പേയ്മെന്റുകൾ ഇഷ്യൂവർ ബാങ്കിനെ ബാധിക്കുന്നില്ല, അതുവഴി CBS-ലെ ലോഡ് കുറയ്ക്കുകയും ഇടപാടുകളുടെ വിജയ നിരക്ക് വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. UPI Lite-ന്റെ ഒരു വിപുലീകരണമെന്ന നിലയിൽ, 2023 സെപ്റ്റംബറിൽ UPI Lite X (ഓഫ്ലൈൻ പേയ്മെന്റുകൾ) ആരംഭിച്ചു. ₹ 500- വരെയുള്ള UPI പേയ്മെന്റുകൾ (P2P, P2M) മൊബൈൽ നെറ്റ്വർക്കിന്റെ ആവശ്യമില്ലാതെ തന്നെ നടത്താം.

6. ഓഫ്ലൈൻ മോഡിൽ ചെറുകിട മൂല്യ ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകൾ സുഗമമാക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ചട്ടക്കൂട് 2022 ജനുവരിയിൽ ഡിപിഎസ്എസ്, ആർബിഐ ആരംഭിച്ചു.
7. 2023 സെപ്റ്റംബറിൽ സംഭാഷണ പേയ്മെന്റുകൾ ആരംഭിച്ചു, ഇത് ഉപയോക്താക്കൾക്ക് കൃത്രിമബുദ്ധി (AI) ഉപയോഗിച്ച് സുരക്ഷിതവും ഭദ്രവുമായ അന്തരീക്ഷത്തിൽ ഇടപാടുകൾ ആരംഭിക്കാനും പൂർത്തിയാക്കാനും സഹായിക്കുന്ന ഒരു സംവിധാനവുമായി സംഭാഷണത്തിൽ ഏർപ്പെടാൻ പ്രാപ്തമാക്കുന്നു. ഗ്രാഫിക്കൽ യൂസർ ഇന്റർഫേസിൽ നിന്ന് വോയ്സ് വഴി നാവിഗേറ്റ് ചെയ്ത സംഭാഷണ ഉപയോക്തൃ പേയ്മെന്റുകളിലേക്ക് പേയ്മെന്റുകളിലും ബാങ്കിംഗിലും ഇത് ഒരു മാറ്റം സൃഷ്ടിക്കുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. ഇന്ത്യൻ പ്രാദേശിക ഭാഷകളിൽ പേയ്മെന്റുകൾ സുഗമമാക്കുന്നതിനാൽ, അവരുടെ മാതൃഭാഷയിൽ പ്രാവീണ്യമുള്ള ജനങ്ങൾക്ക് പേയ്മെന്റ് പ്രാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കും. മുതിർന്ന പൗരന്മാർ, ദിവ്യാംഗർ, പുതിയ ഉപയോക്താക്കൾ എന്നിവരെ ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനും ഇത് സഹായിക്കും.
8. സാമ്പത്തിക മേഖലയിലുടനീളം സാങ്കേതികവിദ്യ ഉപയോഗപ്പെടുത്തി നവീകരണത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും നവീകരണത്തെ സുഗമമാക്കുന്നതിനും പരിപോഷിപ്പിക്കുന്നതിനും സഹായിക്കുന്ന ഒരു അന്തരീക്ഷം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുമായി റിസർവ് ബാങ്ക് ഇന്നൊവേഷൻ ഹബ്ബ് (ആർബിഐഎച്ച്) സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്.
9. ഫിൻടെക് ദത്തസൂക്ഷലും നവീകരണവും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനായി, ഐആർഡിഎഐ റെഗുലേറ്ററി സാൻഡ്ബോക്സിനെ അറിയിച്ചിട്ടുണ്ട്, ഇതിന്റെ കീഴിൽ 300-ലധികം നിർദ്ദേശങ്ങൾ പരിശോധിക്കുകയും ഉചിതമായ അംഗീകാരങ്ങൾ നൽകുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഓൺബോർഡിംഗ്, പോളിസി സേവനം, ഉപയോക്താക്കൾക്കുള്ള ക്ലെയിം സെറ്റിൽമെന്റ് എന്നിവയിൽ ഫിൻടെക് വിന്യാസവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിർദ്ദേശങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു.

10. ഡിജിറ്റൽ അധിഷ്ഠിത ഉപഭോക്തൃ ഓൺ-ബോർഡിംഗ്, പോളിസി സർവീസിംഗ്, പോളിസിഹോൾഡർ വിദ്യാഭ്യാസം എന്നിവ പുരോഗമനപരമായി നടപ്പിലാക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് IRDAI എല്ലാ പങ്കാളികൾക്കും നിർദ്ദേശം നൽകിയിട്ടുണ്ട്. മിക്ക ഇൻഷുറർമാരും ഉപഭോക്താക്കളുമായി ഇടപഴകുന്നതിനായി കസ്റ്റമർ പോർട്ടലുകൾ, മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷൻ, വാട്ട്സ്ആപ്പ്, വെബ് അധിഷ്ഠിത ഉപകരണങ്ങൾ മുതലായവ പോലുള്ള വ്യത്യസ്ത നൂതന പരിഹാരങ്ങൾ വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഇൻഷുറൻസ് വിൽപ്പനയിലേക്കും സേവനങ്ങളിലേക്കും പ്രവേശനം നൽകുന്നതിനായി ഏകദേശം 60% ഇൻഷുറർമാരും മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷൻ ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ബാക്കിയുള്ളവയ്ക്കായി IRDAI തുടർനടപടികൾ സ്വീകരിക്കുന്നു, കൂടാതെ സമയപരിധിക്കുള്ളിൽ മൊബൈൽ ഉപകരണം വഴി പ്രവേശനം നൽകുന്നതിന് എല്ലാ മുതിർന്നവരിലേക്കും എത്തിച്ചേരുമെന്ന് അവർ ഉറപ്പുണ്ട്.
11. വ്യക്തിഗത പ്യൂവർ റിസ്ക് ഉൽപ്പന്നം, ഗ്രൂപ്പ് ടോ, ഗ്രൂപ്പ് ക്രെഡിറ്റ് ലൈഫ്, മൈക്രോ ഇൻഷുറൻസ് ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട്, കുറഞ്ഞത് ഒരു മാസത്തെ പോളിസി കാലാവധിക്ക് വിധേയമായി, വിവിധ പോളിസി കാലാവധികൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ രൂപകൽപ്പന ചെയ്യാൻ ഇൻഷുറർമാർക്ക് അനുവാദമുണ്ട്.
12. ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികൾക്കുള്ള ഗ്രാമീണ, സാമൂഹിക മേഖല ബാധ്യതകളെക്കുറിച്ചുള്ള നിയന്ത്രണങ്ങൾ ഐആർഡിഎഐ പരിഷ്കരിച്ചു. ഇൻഷുറൻസ് ഉൾപ്പെടുത്തൽ എങ്ങനെ അളക്കുന്നു എന്നതിൽ ഈ പുതുക്കിയ നിയന്ത്രണങ്ങൾ ഒരു പ്രധാന മാറ്റത്തെ അടയാളപ്പെടുത്തുന്നു. ജനറൽ ഇൻഷുറൻസിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, മൊത്ത നേരിട്ടുള്ള പ്രീമിയത്തിൽ നിന്ന് ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് തലത്തിൽ നൽകുന്ന പോളിസികളുടെ എണ്ണത്തിലേക്ക് ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. മോട്ടോർ വാഹനങ്ങൾ, വാസസ്ഥലങ്ങൾ, കടകൾ എന്നിവയെ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിൽ ഊന്നൽ നൽകുന്നു. ലൈഫ് ആൻഡ്

ഹെൽത്ത് ഇൻഷുറൻസിന്, ഒരു ഗ്രാമപഞ്ചായത്തിലെ ലൈഫ് ഇൻഷുറൻസ് അല്ലെങ്കിൽ ആരോഗ്യം, 2025-30 ലെ നാഷണൽ സ്ട്രാറ്റജി ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ എന്നിവയ്ക്ക് കീഴിൽ വരുന്ന ജീവിതങ്ങളുടെ എണ്ണം ഇഷ്യൂ ചെയ്ത പോളിസികളുടെ എണ്ണത്തിന് പകരം കണക്കാക്കുന്നു.

13. കാർഡുടമകൾ (ബിപിഎൽ കാർഡ് ഉടമകൾ, ഇ-ശ്രാമ കാർഡ് ഉടമകൾ, എംഎൻആർഇജിഎ കാർഡ് ഉടമകൾ, ഡിബിടി ഗുണഭോക്താക്കൾ, ജന്മൻ അക്കൗണ്ട് ഉടമകൾ മുതലായവർ) എന്നിവരെയും വിവിധ ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതികൾക്ക് കീഴിലുള്ള ഗുണഭോക്താക്കളെയും ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനായി സാമൂഹിക മേഖലയുടെ വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. കൂടുതൽ ജീവിത പരിരക്ഷ സാധ്യമാക്കുന്നതിന്, എല്ലാ ലൈഫ്, ജനറൽ, സ്റ്റാൻഡ്എലോൺ ഹെൽത്ത് ഇൻഷുറൻമാർക്കും, സാമൂഹിക മേഖല ബാധ്യതയായി നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള ജീവിതങ്ങളുടെ അനുപാതം 0.5-5 ശതമാനത്തിൽ നിന്ന് 10 ശതമാനമായി ഉയർത്തി. ഈ മാറ്റം സാമൂഹിക മേഖല ഇൻഷുറൻസ് വലയെ ഗണ്യമായി വിശാലമാക്കുകയും കൂടുതൽ ജീവിതങ്ങളെ അതിന്റെ സംരക്ഷണത്തിന് കീഴിൽ കൊണ്ടുവരികയും ചെയ്യുന്നു.

14. പോളിസി ഉടമകൾക്കും/സാധ്യതയുള്ളവർക്കും വിവിധ വിതരണ ചാനലുകളിലൂടെ വിശാലമായ തിരഞ്ഞെടുപ്പും ഇൻഷുറൻസിലേക്കുള്ള ആക്സസും സാധ്യമാക്കുന്നതിനും അവസാന മൈൽ വരെ ഇൻഷുറൻസിന്റെ എത്തിച്ചേരൽ സുഗമമാക്കുന്നതിനും, കോർപ്പറേറ്റ് ഏജൻറുമാർക്കും (CA) ഇൻഷുറൻസ് മാർക്കറ്റിംഗ് സ്ഥാപനങ്ങൾക്കും (IMF) പരമാവധി എണ്ണം ടൈപ്പുകൾ വർദ്ധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു CA-യ്ക്ക് 9 ഇൻഷുറൻമാരുമായും (മുൻ 3 ഇൻഷുറൻമാർ) IMF-ന് 6 ഇൻഷുറൻമാരുമായും (മുൻ 2 ഇൻഷുറൻമാർ) അവരുടെ ഇൻഷുറൻസ് ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ വിതരണത്തിനായി സഖ്യമുണ്ടാക്കാം. IMF-ന്റെ പ്രവർത്തന മേഖല

അവർ രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിട്ടുള്ള മുഴുവൻ സംസ്ഥാനത്തേക്കും വ്യാപിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

15. ഇരട്ട ഘടകം ആധികാരികത, വീഡിയോ കെവൈസി എന്നിവയിലൂടെ നാഷണൽ പെൻഷൻ സിസ്റ്റം (എൻപിഎസ്) പ്രകാരം വരിക്കാരെ ഓൺബോർഡ് ചെയ്യുന്നതിന് PFRDA പോയിന്റ്സ് ഓഫ് പ്രെസെൻസ് (PoPs) പ്രാപ്തമാക്കി. കൂടാതെ, ഓൺബോർഡിംഗിന് മാത്രമല്ല, സേവനത്തിനും പുറത്തുകടക്കലിനും ഓഫ്ലൈൻ/ഓൺലൈൻ ആധാർ ഉപയോഗിച്ചുകൊണ്ട് PFRDA ഡിജിറ്റൽ സമ്മതാധിഷ്ഠിത വാസ്തുവിദ്യയിൽ വലിയ മുന്നേറ്റം നടത്തി.
16. എൻപിഎസ്, എൻപിഎസ് ലൈറ്റ്, സ്വാവലമാബൻ സ്കീം, അടൽ പെൻഷൻ യോജന (എപിഐ) എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സേവനങ്ങൾക്കായി പിഎഫ്ആർഡിഎ മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷനുകൾ വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്.
17. സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളിലേക്കുള്ള സാർവത്രിക പ്രവേശനം സുഗമമാക്കുന്നതിനും ഫിൻ-ടെക് മേഖലയിലെ വികസനങ്ങൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിനും, സെബി വിവിധ നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്:
18. വിവിധ സാമ്പത്തിക ഉപകരണങ്ങളുടെ ഇടപാടുകളുടെ എൻഡ്-ടു-എൻഡ് പ്രോസസ്സിംഗ് ഓട്ടോമേറ്റ് ചെയ്യുന്നതിനായി സെബി സ്ട്രെയിറ്റ് ത്രൂ പ്രോസസ്സിംഗ് (എസ്ടിപി) അവതരിപ്പിച്ചു. സ്റ്റോക്ക് ബ്രോക്കർമാർ പോലുള്ള മാർക്കറ്റ് പങ്കാളികൾ നിക്ഷേപകർക്ക് ട്രേഡിംഗ് സംവിധാനം സുഗമമാക്കുന്നതിന് മൊബൈൽ ആപ്ലുകൾ അവതരിപ്പിക്കാൻ തുടങ്ങി.
19. നിക്ഷേപകർക്ക് ഇ-കെവൈസി ഉപയോഗിച്ച് അവരുടെ ട്രേഡിംഗ്, ഡീമാറ്റ് അക്കൗണ്ടുകളും മ്യൂചുവൽ ഫണ്ട് ഫോളിയോകളും ഓൺലൈനായി തുറക്കാനും ട്രേഡിംഗ് ആവശ്യങ്ങൾക്കായി ഈ അക്കൗണ്ടുകൾ ഉപയോഗിക്കാനും കഴിയും. കൂടാതെ, റീട്ടെയിൽ നിക്ഷേപകർക്ക് സെബി അടിസ്ഥാന സേവന ഡീമാറ്റ് അക്കൗണ്ട് (ബിഎസ്ഡിഎ) സൗകര്യവും നൽകിയിട്ടുണ്ട്, ഇവിടെ 10 ലക്ഷം രൂപ

വരെ ഹോൾഡിംഗ് മൂല്യമുള്ള നിക്ഷേപകർക്ക് വാർഷിക അറ്റകുറ്റപ്പണി ചാർജുകൾ അടയ്ക്കേണ്ടതില്ല.

20. വിശാലമായ ജനവിഭാഗങ്ങൾക്ക് മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ടുകളുടെ ലഭ്യത വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനായി, മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ടുകളുടെ ഒരു സ്കീമിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിനുള്ള ഏറ്റവും കുറഞ്ഞ തുക 500 രൂപയായി നിലനിർത്തിയിട്ടുണ്ട്. കൂടാതെ, സെബി മൈക്രോ-എസ്ഐപി എന്ന ആശയവും അവതരിപ്പിച്ചു. അവിടെ ഒരു വ്യക്തിക്ക് പ്രതിമാസം 100 രൂപ കുറഞ്ഞ നിക്ഷേപം നടത്തി എസ്ഐപി മോഡ് വഴി മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ടുകളിൽ നിക്ഷേപിക്കാം. 2024 മാർച്ച് വരെ 17.78 കോടി മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് ഫോളിയോകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു.
21. നിക്ഷേപകർക്ക് പ്രാഥമിക വിപണിയിലേക്ക് പ്രവേശനം സാധ്യമാക്കുന്നതിനായി, ഐപിഒ നിക്ഷേപത്തിന്റെ സംവിധാനം ഡിജിറ്റലൈസ് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. നിക്ഷേപകർക്ക് 61 അനെക്സ് ASBA, UPI എന്നിവയിലൂടെ അവരുടെ ബാങ്കിംഗ് അക്കൗണ്ട് ഉപയോഗിച്ച് ഐപിഒകളിൽ ബിഡ് ചെയ്യാൻ കഴിയും. കൂടാതെ, ഓഫർ ഡോക്യുമെന്റുകൾ ഐപിഒ ആരംഭിക്കുന്ന കമ്പനിയുടെ വെബ്സൈറ്റുകൾ, സ്റ്റോക്ക് എക്സ്ചേഞ്ച്, സെബി തുടങ്ങിയ ഓൺലൈൻ പ്ലാറ്റ്ഫോമുകളിലും ലഭ്യമാക്കിയിട്ടുണ്ട്, അതിനാൽ അവ നിക്ഷേപകരുടെ റഫറൻസിനായി എളുപ്പത്തിൽ ലഭ്യമാകും.
22. മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് നിക്ഷേപകർക്കും ഉടമകൾക്കും അവരുടെ കെവൈസി രജിസ്റ്റർ ചെയ്യാനും മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ടുകളുടെ യൂണിറ്റുകൾ നിക്ഷേപിക്കാനും / റിഡീം ചെയ്യാനും ഇമെയിൽ ഐഡി / ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് / കോൺടാക്റ്റ് നമ്പർ മാറ്റുന്നത് പോലുള്ള സാമ്പത്തികേതര ഇടപാടുകൾ നടത്താനും സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകളിൽ ഓൺലൈൻ പ്ലാറ്റ്ഫോമുകൾ ലഭ്യമാണ്. കൂടാതെ, യൂണിറ്റ് ഹോൾഡർമാരുടെ താൽപ്പര്യം സംരക്ഷിക്കുന്നതിനായി, മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ട് യൂണിറ്റുകളുടെ വാങ്ങൽ / റിഡീം / നാമനിർദ്ദേശം എന്നിവയ്ക്കുള്ള ഓൺലൈൻ ഇടപാടുകൾക്കായി സെബി ടു ഫാക്ടർ ഓതന്റിഫിക്കേഷൻ (2 എഫ്എ) അവതരിപ്പിച്ചു.

23. മ്യൂച്വൽ ഫണ്ട് സ്കീമുകളിൽ 'റിസ്ക്-ഒ-മീറ്റർ' അവതരിപ്പിച്ചു, ഇത് മ്യൂച്വൽ ഫണ്ട് യൂണിറ്റ്ഹോൾഡർമാരെ ഒരു ഫണ്ട് വഹിക്കുന്ന റിസ്കിനെ നിക്ഷേപകന്റെ റിസ്ക് പ്രൊഫൈലുമായി വിന്യസിക്കാൻ പ്രാപ്തമാക്കുന്നു.

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം - II: സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാന ശേഖരം നൽകൽ

സന്നദ്ധതയും യോഗ്യതയുമുള്ള ഓരോ മുതിർന്ന വ്യക്തിക്കും അടിസ്ഥാന സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് ഡെപ്പോസിറ്റ് അക്കൗണ്ട്, ക്രെഡിറ്റ്, മൈക്രോ ലൈഫ്, നോൺ ലൈഫ് ഇൻഷുറൻസ് ഉൽപ്പന്നം, പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നം, അനുയോജ്യമായ നിക്ഷേപ ഉൽപ്പന്നം എന്നിവ ഉൾപ്പെടുന്ന അടിസ്ഥാന സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ നൽകേണ്ടതുണ്ട്.

നാഴികക്കല്ലുകൾ -

- 2020 മാർച്ചോടെ PMJDY യിൽ (അടുത്തിടെ ജോലിയിൽ പ്രവേശിച്ച യുവാക്കൾ ഉൾപ്പെടെ) ചേർന്നിട്ടുള്ള എല്ലാ സന്നദ്ധരും യോഗ്യരുമായ മുതിർന്ന പൗരന്മാർക്ക് ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതി (PMJJBY, PMSBY, മുതലായവ), പെൻഷൻ പദ്ധതി (NPS, APY, മുതലായവ) എന്നിവയിൽ ചേരാം.
- 2020 മാർച്ചോടെ PMJDY-യിൽ ചേർന്നിട്ടുള്ള (അടുത്തിടെ ജോലിയിൽ പ്രവേശിച്ച യുവാക്കൾ ഉൾപ്പെടെ) സന്നദ്ധരും യോഗ്യരുമായ എല്ലാ മുതിർന്ന പൗരന്മാർക്കും ഇൻഷുറൻസ് പദ്ധതി (PMJJBY, PMSBY, മുതലായവ), പെൻഷൻ പദ്ധതി (NPS, APY, മുതലായവ) എന്നിവയിൽ ചേരാം. 2020 മാർച്ചോടെ മാതൃ സ്ഥാപനം നേരിട്ടോ അംഗീകൃത സ്ഥാപനങ്ങൾ വഴിയോ എല്ലാ BC-കളുടെയും ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കൽ.
- 2022 മാർച്ചോടെ പബ്ലിക് ക്രെഡിറ്റ് രജിസ്ട്രി (പിസിആർ) പൂർണ്ണമായും പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കുക, അതുവഴി എല്ലാ പൗരന്മാരിൽ നിന്നും ക്രെഡിറ്റ് നിർദ്ദേശങ്ങൾ വിലയിരുത്തുന്നതിന് അംഗീകൃത ധനകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് ഇത് പ്രയോജനപ്പെടുത്താൻ കഴിയും.

Achievements –

1. പ്രധാനമന്ത്രി ജീവൻ ജ്യോതി ബീമാ യോജന [PMJJBY]: 2024 മാർച്ച് വരെ, 16 കോടി ഗുണഭോക്താക്കളെ PMJJBY-യിൽ ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.
2. പ്രധാനമന്ത്രി സുരക്ഷാ ബീമാ യോജന [PMSBY]: 2024 മാർച്ച് വരെ, 33.78 കോടി ഗുണഭോക്താക്കളെ PMSBY-യിൽ ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.
3. അടൽ പെൻഷൻ യോജന [APY]: 2024 മാർച്ച് വരെ, 5.55 കോടി വരിക്കാരെ APY-യിൽ ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.
4. 2023-24 ലെ കേന്ദ്ര ബജറ്റിൽ സർക്കാർ സാമ്പത്തിക, അനുബന്ധ വിവരങ്ങളുടെ കേന്ദ്ര ശേഖരമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ഒരു പ്രത്യേക ദേശീയ സാമ്പത്തിക വിവര രജിസ്ട്രി (NFIR) സ്ഥാപിക്കുമെന്ന് പ്രഖ്യാപിച്ചു.
5. ഗ്രാമീണ ബ്രാഞ്ച് മാനേജർമാർ വഴി ബിസിനസ് കറന്റ് അക്കൗണ്ടുകൾ സംവേദനക്ഷമതയുള്ളവരാക്കുക എന്ന ലക്ഷ്യത്തോടെയുള്ള പരിശീലകരുടെ പരിപാടിക്ക് പരിശീലനം നൽകുക. ബിസി എജൻറുമാരുടെ ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഇത് ഒരു പ്രധാന പങ്കുവഹിച്ചു. 51000 ൽ അധികം ബാങ്ക് ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് പരിശീലനം നൽകി, അവർ 27 ലക്ഷത്തിലധികം ബിസി എജൻറുമാരെ സംവേദനക്ഷമതയുള്ളവരാക്കി. ഈ പരിപാടി ബാങ്കുകൾ പതിവായി ബിസി എജൻറുമാരെ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിലേക്ക് നയിച്ചു.

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം - III: ഉപജീവനമാർഗ്ഗത്തിലേക്കുള്ള പ്രവേശനവും

നൈപുണ്യ വികസനവും

സാമ്പത്തിക വ്യവസ്ഥയിൽ പുതുതായി പ്രവേശിക്കുന്ന വ്യക്തിക്ക്, അർഹതയും സന്നദ്ധതയും ഉണ്ടെങ്കിൽ, ഏതെങ്കിലും ഉപജീവന/നൈപുണ്യ വികസന പരിപാടിയിൽ പങ്കെടുക്കുകയാണെങ്കിൽ, അവരുടെ കഴിവുകൾ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും അർത്ഥവത്തായ സാമ്പത്തിക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടുന്നതിനും മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും സഹായിക്കുന്ന സർക്കാർ ഉപജീവന പരിപാടികളെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രസക്തമായ വിവരങ്ങൾ

നൽകാവുന്നതാണ്. 62 സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനുള്ള ദേശീയ തന്ത്രം 2025-30 വരുമാനമുണ്ടാക്കൽ.

നാഴികക്കല്ലുകൾ -

- RSETI-കൾ, NRLM, NULM, PMKVY എന്നിവയിലൂടെ നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നൈപുണ്യ വികസന, ഉപജീവന മാർഗ്ഗങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കൽ പരിപാടികളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ പ്രസക്തമായ വിശദാംശങ്ങളും അക്കൗണ്ട് തുറക്കുന്ന സമയത്ത് പുതുതായി ചേരുന്നവർക്ക് ലഭ്യമാക്കും. തൊഴിലില്ലാത്ത യുവാക്കൾ, നൈപുണ്യ വികസനത്തിന് വിധേയരാകാനും ഉപജീവന മാർഗ്ഗ പരിപാടിയിൽ ഭാഗമാകാനും തയ്യാറുള്ള സ്ത്രീകൾ എന്നിവരുൾപ്പെടെയുള്ള അക്കൗണ്ട് ഉടമകളുടെ വിശദാംശങ്ങൾ 2020 മാർച്ചോടെ ബന്ധപ്പെട്ട നൈപുണ്യ വികസന കേന്ദ്രങ്ങൾ/ ഉപജീവന മാർഗ്ഗങ്ങൾ ദൗത്യവുമായി പങ്കിടാവുന്നതാണ്.
- പുതുതായി സാമ്പത്തികമായി ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള SHG-കൾ/ സൂക്ഷ്മ സംരംഭകർക്ക് കൈത്താങ്ങിന്റെ പ്രാധാന്യം കണക്കിലെടുത്ത്, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, മാനേജ്മെന്റിൽ കഴിവുകൾ, ക്രെഡിറ്റ്, മാർക്കറ്റ് ലിങ്കേജുകൾ എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് സിവിൽ സൊസൈറ്റി/ ബാങ്കുകൾ/ NGO-കളിൽ നിന്നുള്ള ശ്രമങ്ങളുടെ സംയോജനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു കേന്ദ്രീകൃത സമീപനത്തിനുള്ള ഒരു ചട്ടക്കൂട് 2022 മാർച്ചോടെ ദേശീയ നൈപുണ്യ വികസന ദൗത്യം വികസിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

നേട്ടങ്ങൾ -

1. വിവിധ നൈപുണ്യ വികസന, ഉപജീവനമാർഗ്ഗ പദ്ധതികൾ പ്രകാരം ഗുണഭോക്താക്കളുടെ സംവേദനക്ഷമത SLBC/UTLBC ചർച്ച ചെയ്യുന്നു.
2. 2023-24 സാമ്പത്തിക വർഷത്തിൽ, 18.42 ലക്ഷത്തിലധികം ഗുണഭോക്താക്കൾക്ക് വ്യത്യസ്ത നൈപുണ്യ വികസന പരിപാടികളിലൂടെ സംവേദനക്ഷമത നൽകിയിട്ടുണ്ട്, ഇതിൽ ഏകദേശം 49.02% (9.03 ലക്ഷം) പേർ ബാങ്ക് ലിങ്ക്ഡ് അല്ലെങ്കിൽ

ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്ക് ആണ്. മൊത്തം ഗുണഭോക്താക്കളിൽ ഏകദേശം 90% പേരും സ്ത്രീകളായിരുന്നു.

3. കൂടാതെ, ബാങ്കിൽ പുതുതായി എത്തുന്ന ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് പ്രസക്തമായ വൈദഗ്ധ്യ വികസന വിവരങ്ങളുടെ വിശദാംശങ്ങൾ അതത് SLBC/UTLBC വെബ്സൈറ്റിൽ നിന്ന് ലഭ്യമാക്കി സ്ഥാപനവൽക്കരിക്കാൻ ബാങ്കുകളോട് നിർദ്ദേശിച്ചു. ഇക്കാര്യത്തിൽ സ്വീകരിച്ച നടപടികളിൽ മിക്ക ബാങ്കുകളും സ്ഥിരീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്.
4. ബാങ്കുകളുമായി എസ്എച്ച്ജികളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും പരിപോഷിപ്പിക്കുന്നതിനും ക്രെഡിറ്റ് ലിങ്ക് ചെയ്യുന്നതിനും നബാർഡ് ഗ്രാന്റ് പിന്തുണ നൽകുന്നു. കൂടാതെ, എസ്എച്ച്ജികളെ ലക്ഷ്യം വച്ചുള്ള മൈക്രോ എന്റർപ്രൈസ് ഡെവലപ്മെന്റ് പ്രോഗ്രാം (എംഇഡിപി), ലൈവ്ലിഹൂഡ്, എന്റർപ്രൈസ് ഡെവലപ്മെന്റ് പ്രോഗ്രാം (എൽഇഡിപി) എന്നിവയിലൂടെ നബാർഡ് ഉപജീവന ഇടപെടലുകൾ നടത്തുന്നു.
5. എൻആർഎൽഎം വഴി നടപ്പിലാക്കിയ പരിപാടികളിൽ, സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയ്ക്കായി ഒരു സമർപ്പിത ഫീൽഡ് ലെവൽ ആർക്കിടെക്ചർ സൃഷ്ടിച്ചിട്ടുണ്ട്. 6. എസ്എഡിബിഐ അതിന്റെ ഉത്തരവിന് കീഴിൽ, എംഎസ്എംഇ മേഖലയെ മൊത്തത്തിൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും ലക്ഷ്യമിട്ടുള്ള നിരവധി പദ്ധതികളും പരിപാടികളും നടപ്പിലാക്കുന്നതിൽ സജീവമായി ഏർപ്പെട്ടിരുന്നു.

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം IV: സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയും വിദ്യാഭ്യാസവും

മനസ്സിലാക്കാൻ എളുപ്പമുള്ള സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ മൊഡ്യൂളുകൾ പ്രത്യേക ലക്ഷ്യ പ്രേക്ഷക ഓറിയന്റേഷനോടുകൂടിയ (ഉദാ. കുട്ടികൾ, യുവാക്കൾ, സ്ത്രീകൾ, പുതിയ തൊഴിലാളികൾ / സംരംഭകർ, കുടുംബാംഗങ്ങൾ, വിരമിക്കാൻ പോകുന്നവർ, വിരമിച്ചവർ മുതലായവ) ഉൾപ്പെട്ട ഉൽപ്പന്നവും പ്രക്രിയകളും മനസ്സിലാക്കുന്നതിനായി ഓഡിയോ-വീഡിയോ/ബുക്ക്ലെറ്റുകളുടെ രൂപങ്ങളിൽ ലഭ്യമാക്കും. പുതിയ പ്രവേശകരെ ഈ മൊഡ്യൂളുകൾ സഹായിക്കുമെന്നും പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു.

നാഴികക്കല്ലുകൾ -

• നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) വഴി സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഓഡിയോ-വീഡിയോ ഉള്ളടക്കം / ബുക്ക്ലെറ്റുകൾ മുതലായവയുടെ രൂപത്തിൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ മൊഡ്യൂളുകൾ വികസിപ്പിക്കുക. ഈ മൊഡ്യൂളുകൾ നിർദ്ദിഷ്ട ലക്ഷ്യ പ്രേക്ഷക ഓറിയന്റേഷനോടുകൂടിയായിരിക്കണം (ഉദാ. കുട്ടികൾ, യുവാക്കൾ, സ്ത്രീകൾ, 63 അനേക്സ് പുതിയ തൊഴിലാളികൾ / സംരംഭകർ, മുതിർന്ന പൗരന്മാർ മുതലായവ) 2021 മാർച്ചോടെ.

• ആശയ സാക്ഷരതയോടൊപ്പം പ്രക്രിയാ സാക്ഷരതയിലും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുക ഉൽപ്പന്നം എന്തിനെക്കുറിച്ചാണെന്ന് മനസ്സിലാക്കാൻ മാത്രമല്ല, സാങ്കേതികവിദ്യ നയിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ കിയോസ്കുകൾ, മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷൻ മുതലായവ ഉപയോഗിച്ച് (2019-2024) ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് ഉൽപ്പന്നം എങ്ങനെ ഉപയോഗിക്കാമെന്ന് മനസ്സിലാക്കാനും ഇത് സഹായിക്കുന്നു. 2024 മാർച്ച് മാസത്തോടെ രാജ്യത്തെ എല്ലാ ബ്ലോക്കുകളിലും സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങളുടെ (CFI) വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുക.

നേട്ടങ്ങൾ -

1. നാഷണൽ സെന്റർ ഫോർ ഫിനാൻഷ്യൽ എഡ്യൂക്കേഷൻ (NCFE) നാല് മേഖലാ റെഗുലേറ്റർമാരെയും ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒരു സമഗ്ര കോഴ്സ് വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട് NCFE വെബ്സൈറ്റിൽ ഹോസ്റ്റ് ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഓഡിയോ-വീഡിയോ ഫോർമാറ്റിൽ ഷെയർ ചെയ്യാവുന്ന ഉള്ളടക്ക ഓബ്ജക്റ്റ് റഫറൻസ് മോഡൽ [SCORM] അനുസരിച്ചാണ് ഇത് പ്രവർത്തിക്കുന്നത്. ഉള്ളടക്കത്തിൽ നാല് വിഭാഗങ്ങളുണ്ട് (ബാങ്കിംഗ്, സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകൾ, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ), തുടർന്ന് വരുമാനവും ചെലവും കൈകാര്യം ചെയ്യൽ ദീർഘകാല ആസൂത്രണം , സാമ്പത്തിക സുരക്ഷാ വലകളും ഇൻഷുറൻസും , തട്ടിപ്പുകളും വഞ്ചനകളും മുതലായവ OECD/INFE കോർ സാമ്പത്തിക

സാക്ഷരതയെക്കുറിച്ചുള്ള യോഗ്യതാ ചട്ടക്കൂടിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള ആർക്കിടെക്ചർ അനുസരിച്ച് വ്യത്യസ്ത മൊഡ്യൂളുകൾ വ്യത്യസ്ത ലക്ഷ്യ ഗ്രൂപ്പുകൾക്ക് അനുയോജ്യമാണ് ഉദാ. സംരംഭകർ/എംഎസ്എംഇകൾ, മുതിർന്ന പൗരന്മാർ, സ്ത്രീകൾ, യുവാക്കൾ, കുട്ടികൾ തുടങ്ങിയവർ.

2. സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തിനായുള്ള പുതുക്കിയ ദേശീയ തന്ത്രം (2020-2025) ഒരു സമഗ്രമായ അഞ്ച് വർഷത്തെ കർമ്മ പദ്ധതി അവതരിപ്പിച്ചു, ഇത് മറ്റ് പല മേഖലകളിലും പ്രക്രിയ സാക്ഷരതയും ഡിജിറ്റൽ സാക്ഷരതയും ഉൾക്കൊള്ളുന്നു.
3. സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത പ്രചരിപ്പിക്കാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ ആർബിഫ്രെ അതിന്റെ വെബ്സൈറ്റിൽ വിവിധ ഭാഷകളിലുള്ള സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ ഉള്ളടക്കം അപ്ഡേറ്റ് ചെയ്തിട്ടുണ്ട് സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ വെബ്സൈറ്റ്, അതായത് “ആർബിഫ്രെ കെഹ്ത ഹായ്”, സോഷ്യൽ മീഡിയ ചാനലുകൾ എന്നിവ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു. കൂടാതെ, സാമ്പത്തിക കഴിവുകൾ, അടിസ്ഥാന ബാങ്കിംഗ്, ഡിജിറ്റൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരത, ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം എന്നീ നാല് വിഷയങ്ങളിലായി പ്രസക്തമായ സന്ദേശങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുന്ന ഇരുപത് സ്ഥാപന/ഉൽപ്പന്ന നിഷ്പക്ഷ സാമ്പത്തിക അവബോധ സന്ദേശങ്ങൾ അടങ്ങിയ ഫെയിം (സാമ്പത്തിക അവബോധ സന്ദേശങ്ങൾ) ബുക്ക്ലെറ്റ് ബാങ്കിന്റെ വെബ്സൈറ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.
4. NCFE സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ പരിശീലന പരിപാടി (FETP), സാമ്പത്തിക അവബോധവും ഉപഭോക്തൃ പരിശീലനവും (FACT), മുതിർന്നവർക്കുള്ള സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ പരിപാടി (FEPA) എന്നിവ ഓൺലൈനിലും ഓഫ്ലൈനിലും നടത്തിവരുന്നു. കൂടാതെ, NCFEയുടെ മണി സ്കൂൾ സ്കൂൾ പ്രോഗ്രാം (MSSP) ആറ് മുതൽ പത്ത് വരെ ക്ലാസുകളിലെ സ്കൂൾ വിദ്യാർത്ഥികളെ

അവരുടെ സാമ്പത്തിക പരിജ്ഞാനം വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു. OECD ശുപാർശയ്ക്ക് അനുസൃതമായി, NCFE നടത്തുന്ന നാഷണൽ ഫിനാൻഷ്യൽ ലിറ്ററസി അസസ്മെന്റ് ടെസ്റ്റ് (NFLAT), ആറ് മുതൽ പന്ത്രണ്ടാം ക്ലാസ് വരെയുള്ള സ്കൂൾ വിദ്യാർത്ഥികളെ അവരുടെ ജീവിതത്തിലെ ഓരോ ഘട്ടത്തിലും വിവരമുള്ളതും ഫലപ്രദവുമായ സാമ്പത്തിക തീരുമാനങ്ങൾ എടുക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ അടിസ്ഥാന സാമ്പത്തിക കഴിവുകൾ നേടിയെടുക്കാൻ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു.

5. NCFE ഒരു ഇ-ലേണിംഗ് പ്ലാറ്റ്ഫോം (E-LMS) വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്, അതിൽ സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയിൽ സംവേദനാത്മക ഓഡിയോ-വിഷ്വൽ മൊഡ്യൂളുകൾ ലഭ്യമാണ്. സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഉപഭോക്തൃ ചോദ്യങ്ങൾക്ക് ഉത്തരം നൽകുന്നതിനായി NCFE അതിന്റെ ഔദ്യോഗിക വെബ്സൈറ്റിൽ ഒരു ആർട്ടിഫിഷ്യൽ ഇന്റലിജൻസ് അധിഷ്ഠിത ചാറ്ബോട്ടും ഇൻസ്റ്റാൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇവ കൂടാതെ, സൂക്ഷ്മ, ചെറുകിട, ഇടത്തരം സംരംഭങ്ങൾ (എംഎസ്എംഇ) യ്ക്കായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ കൈപ്പുസ്തകവും സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള 15 ഗ്രാഫിക് നോവലുകളും കോമിക് പുസ്തകങ്ങളും എൻസിഎഫ്ഇ വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്.
6. NCFE അതിന്റെ സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ പ്രവർത്തനങ്ങൾ വിവിധ സോഷ്യൽ മീഡിയകളിൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും തുടക്കം മുതൽ 21 ദശലക്ഷത്തിലധികം ആളുകളുടെ എണ്ണം വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. സാമ്പത്തിക അവബോധത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സന്ദേശങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനായി NCFE ഇന്ത്യയിലെ 5 സംസ്ഥാനങ്ങളിലെ 102 വ്യത്യസ്ത സ്ഥലങ്ങളിൽ 71 വലിയ ഫോർമാറ്റ് ഡിജിറ്റൽ സൈനേജ് സിസ്റ്റങ്ങൾ (DSS), 31 ഇന്ററാക്ടീവ് ടച്ച് സ്ക്രീൻ കിയോസ്കുകൾ എന്നിവയുടെ ഒരു ശൃംഖല സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്.

സാമ്പത്തിക അവബോധത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സന്ദേശങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനായി.

7. കൗൺസിൽ ഫോർ ദി ഇന്ത്യൻ സ്കൂൾ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് പരീക്ഷാ ബോർഡ് സ്റ്റാൻഡേർഡ് VI മുതൽ X വരെയുള്ള സ്കൂൾ പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസം സംയോജിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.
8. വ്യത്യസ്ത ലക്ഷ്യ ഗ്രൂപ്പുകൾക്കായി ഇംഗ്ലീഷ്, ഹിന്ദി, മറ്റ് പ്രാദേശിക ഭാഷകളിൽ ഒരു പൊതു സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസ ലഘുലേഖ SEBI വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്. സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ്, ബാങ്കിംഗ്, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ മേഖല, ഗവൺമെന്റ് പദ്ധതികൾ, നിക്ഷേപവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചെയ്യേണ്ടതും ചെയ്യരുതാത്തതുമായ കാര്യങ്ങൾ എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിവിധ അടിസ്ഥാന ആശയങ്ങൾ ഈ ലഘുലേഖ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. ഇത് സെബി നിക്ഷേപക വെബ്സൈറ്റിൽ ഡിജിറ്റൽ ഫോർമാറ്റിൽ ലഭ്യമാണ്. ഇംഗ്ലീഷ്, ഹിന്ദി, മറ്റ് 11 പ്രാദേശിക ഭാഷകളിൽ സെബി ഒരു സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ് ബുക്ക്ലെറ്റും വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്. നിക്ഷേപത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനകാര്യങ്ങൾ, അക്കൗണ്ട് തുറക്കൽ പ്രക്രിയ, വിപണികളിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്ന പ്രക്രിയ, മ്യൂച്ചൽ ഫണ്ടുകൾ, ഇടിഎഫുകൾ, സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകളിലെ പരാതി പരിഹാരം എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട അടിസ്ഥാന ആശയങ്ങൾ ഈ ലഘുലേഖ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. അങ്ങനെ പ്രക്രിയ സാക്ഷരതയിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നു. സെബി നിക്ഷേപക വെബ്സൈറ്റിൽ ഇത് ഡിജിറ്റൽ ഫോർമാറ്റിൽ ലഭ്യമാണ്.
9. നിക്ഷേപക വിദ്യാഭ്യാസ പ്രവർത്തനങ്ങൾ മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനും വിവിധ മേഖലകളിൽ നിന്നുള്ള പരിശീലകരെ ഉൾപ്പെടുത്തി സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിനെക്കുറിച്ച് അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുമായി

സെബി സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ് പരിശീലകരുടെ (സ്മാർട്ട്) ഒരു ശൃംഖല സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിലെ നിലവിലുള്ളതും സാധ്യതയുള്ളതുമായ നിക്ഷേപകർക്കായി നിക്ഷേപക അവബോധ പരിപാടികൾ സ്മാർട്ട് നടത്തുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു, സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിന്റെ വിവിധ വശങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന വിഷയങ്ങൾ, സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകളിലേക്കുള്ള ആമുഖം, കെവൈസി, ഐപിഒ, മ്യൂചൽ ഫണ്ടുകൾ, പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം മുതലായവ.

10. സെബിയുടെ സമർപ്പിത നിക്ഷേപക വെബ്സൈറ്റ്- www.sebi.investor.gov.in, സ്റ്റോക്ക് എക്സ്ചേഞ്ചുകൾ, ഡിപ്പോസിറ്ററികൾ, മ്യൂചൽ ഫണ്ടുകളുടെ അസോസിയേഷൻ എന്നിവ നിക്ഷേപക വിദ്യാഭ്യാസത്തെയും അവബോധത്തെയും കുറിച്ച് സൃഷ്ടിച്ച വീഡിയോകളുടെ ഫോർമാറ്റിലുള്ള ഡിജിറ്റൽ ഉള്ളടക്കത്തിന്റെ ഒരു ശേഖരം ഹോസ്റ്റ് ചെയ്യുന്നു. അതുപോലെ, നിക്ഷേപക വിദ്യാഭ്യാസ പഠന മൊഡ്യൂളുകൾ സെബിയുടെ നിക്ഷേപക വെബ്സൈറ്റിൽ ക്യൂറേറ്റ് ചെയ്യുകയും ഹോസ്റ്റ് ചെയ്യുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.
11. സെബി ഇൻവെസ്റ്റർ വെബ്സൈറ്റിൽ ഫിനാൻഷ്യൽ കാൽക്കുലേറ്ററുകൾ, ഫിനാൻഷ്യൽ ഹെൽത്ത് ചെക്ക് തുടങ്ങിയ ടൂളുകളും ഉണ്ട്. നിക്ഷേപകരുടെ ക്ഷേമത്തിനും സാധ്യതയുള്ള നിക്ഷേപ തട്ടിപ്പുകൾ ഒഴിവാക്കുന്നതിനും സഹായിക്കുന്നതിനായി സ്പോട്ട് എ സ്കാം വികസിപ്പിച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ട്.
12. സെബി വികസിപ്പിച്ചെടുത്ത നിക്ഷേപക അവബോധത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഒരു മൊബൈൽ ആപ്പ് (സാഫ്റ്റ്) ഹിന്ദിയിലും ഇംഗ്ലീഷിലും iOS, Android പ്ലാറ്റ്ഫോമുകളിലും ലഭ്യമാണ്, ഇത് സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ്, കെവൈസി, നിക്ഷേപക പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം തുടങ്ങിയ അടിസ്ഥാന വശങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു. നിക്ഷേപകരെ അവരുടെ വ്യക്തിഗത

ധനകാര്യ ആസൂത്രണത്തിൽ സഹായിക്കുന്നതിനായി രൂപകൽപ്പന ചെയ്തിരിക്കുന്ന നിരവധി വീഡിയോകളും ആപ്പിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

13. നിക്ഷേപകരിൽ സുതാര്യത പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുമായി സെബി നിക്ഷേപക ചാർട്ടർ പുറപ്പെടുവിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവർക്ക് നൽകുന്ന വ്യത്യസ്ത സേവനങ്ങൾ, നിക്ഷേപക പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം, അവരുടെ അവകാശങ്ങളും ഉത്തരവാദിത്തങ്ങളും, സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിനുള്ള ചെയ്യേണ്ടതും ചെയ്യരുതാത്തതുമായ കാര്യങ്ങൾ എന്നിവ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

14. നിക്ഷേപകരുടെ അവബോധത്തിനും വിദ്യാഭ്യാസത്തിനുമുള്ള ഒരു ഡിജിറ്റൽ തന്ത്രത്തിന്റെ ഭാഗമായി, എക്സ്ചേഞ്ചുകൾ, ഡിപ്പോസിറ്ററികൾ, AMFI തുടങ്ങിയ സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റത്തിലെ പങ്കാളികളുമായി സഹകരിച്ച്, സോഷ്യൽ മീഡിയ വഴി ഡിജിറ്റൽ ഉള്ളടക്കം സൃഷ്ടിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഉള്ളടക്കം വീഡിയോകൾ, ഷോർട്ട്സ്, റീലുകൾ, ഇൻഫോഗ്രാഫിക്സ്, ക്വിസുകൾ, പോഡ്കാസ്റ്റുകൾ, ക്രോസ്വേഡുകൾ, വാർത്താക്കുറിപ്പുകൾ, മുതലായവയുടെ രൂപത്തിലാണ്. സെബിയുടെ പ്രധാന നിക്ഷേപക സൗഹൃദ സംരംഭങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള വീഡിയോകൾ, ഷോർട്ട്സ്, റീലുകൾ, ഇൻഫോഗ്രാഫിക്സ്, ക്വിസുകൾ, പോഡ്കാസ്റ്റുകൾ, ക്രോസ്വേഡുകൾ, വാർത്താക്കുറിപ്പുകൾ, നിക്ഷേപകരുടെ അവബോധത്തെയും വിദ്യാഭ്യാസത്തെയും കുറിച്ചുള്ള സന്ദേശങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിന് മാർക്കറ്റ് ഇൻഫ്രാസ്ട്രക്ചർ സ്ഥാപനങ്ങൾ (MIIs) വാട്ട്സ്ആപ്പ് ഉപയോഗിക്കുന്നു.

15. നാഷണൽ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഓഫ് സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകളുമായി (NISM) സഹകരിച്ച് സെബി ഇന്ത്യൻ

സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റുകളിൽ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചുള്ള സമഗ്രമായ അറിവ് നേടുന്നതിനുള്ള യാത്രയിൽ നിക്ഷേപകരെ സഹായിക്കുന്നതിന് സൗജന്യവും സ്വമേധയാ ഉള്ളതുമായ ഓൺലൈൻ സെബി-ഇൻവെസ്റ്റർ സർട്ടിഫിക്കേഷൻ പരീക്ഷ ആരംഭിച്ചു.

16. പെൻഷനെയും സമ്പാദ്യം, നിക്ഷേപം എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട മറ്റ് ആശയങ്ങളെയും കുറിച്ചുള്ള അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു സംരംഭമായി PFRDA യുടെ വെബ്സൈറ്റിൽ പെൻഷൻ സഞ്ചയ് ആരംഭിച്ചു. പൊതുജനങ്ങൾക്കിടയിൽ അവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനായി PFRDA മാധ്യമ പ്രചാരണങ്ങളും അച്ചടി പരസ്യങ്ങളും ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ട്.
17. പൊതുജനങ്ങൾക്ക് ഇൻഷുറൻസിനെക്കുറിച്ച് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാക്കാവുന്ന വിവരങ്ങൾ നൽകുന്ന www.policyholder.gov.in എന്ന ഉപഭോക്തൃ വിദ്യാഭ്യാസ വെബ്സൈറ്റ് IRDAI പരിപാലിക്കുന്നു.
18. ഇൻഷുറൻസിലൂടെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിന്, ഇൻഷുറൻസ് സാക്ഷരതയും കവറേജും വ്യാപിപ്പിക്കുന്നതിനായി ജില്ലകൾ ദത്തെടുക്കാൻ ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളെ IRDAI പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. NITI ആയോഗ് തിരിച്ചറിഞ്ഞ അഭിലാഷ ജില്ലകളെ ലക്ഷ്യമിട്ടുള്ള കാമ്പെയ്നുകൾ.
19. ഇലക്ട്രോണിക്, പ്രിന്റ്, ഡിജിറ്റൽ, സോഷ്യൽ മീഡിയ പ്ലാറ്റ്ഫോമുകൾ ഉപയോഗിച്ച് ബഹുമുഖ സമീപനത്തിലൂടെ IRDAI വിവിധ ഇൻഷുറൻസ് അവബോധ കാമ്പെയ്നുകളും നടത്തുന്നു.
20. ഉപഭോക്തൃ വെബ്സൈറ്റിൽ (IRDAI) ലൈഫ്, ജനറൽ, ഹെൽത്ത് ഇൻഷുറൻസ് എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഉൽപ്പന്നം എങ്ങനെ ഉപയോഗിക്കണം എന്നതിനെക്കുറിച്ചുള്ള

ഇന്നിപ്പറയുന്ന ചോദ്യങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നു. a) നിങ്ങളും നിങ്ങളുടെ ഇൻഷുറൻസും പോളിസി b) ചെയ്യേണ്ടതും ചെയ്യരുതാത്തതും, c) പൊതുവായ ഉപദേശം. കൂടാതെ എല്ലാ ഇൻഷുറർമാരുടെയും ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ വിൽപ്പന സാഹിത്യങ്ങൾ ഉൽപ്പന്നം എങ്ങനെ പ്രവർത്തിക്കുന്നുവെന്ന് സ്ഥിരമായി വിവരിക്കുന്നു.

21. 2024 മാർച്ച് 31 ലെ കണക്കനുസരിച്ച്, 7225 ബ്ലോക്കുകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന 2414 സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ കേന്ദ്രങ്ങൾ (CFL-കൾ) സ്ഥാപിച്ചിട്ടുണ്ട്.

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം - v: പരാതി പരിഹാരവും ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണവും
 ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് അവരുടെ പരാതികൾ പരിഹരിക്കുന്നതിന് ലഭ്യമായ പരിഹാരങ്ങളെക്കുറിച്ച് ബോധവാന്മാരായിരിക്കണം. ഉപഭോക്താവിന്റെ ബയോമെട്രിക്, ജനസംഖ്യാ ഡാറ്റ സംഭരിക്കുന്നതിനും പങ്കിടുന്നതിനും, ഉപഭോക്താവിന്റെ സ്വകാര്യതയ്ക്കുള്ള അവകാശം സംരക്ഷിക്കുന്നതിന് മതിയായ സുരക്ഷാ നടപടികൾ ഉറപ്പാക്കേണ്ടതുണ്ട്.

നാഴികക്കല്ലുകൾ -

- 2020 മാർച്ചോടെ ആന്തരിക പരാതികൾ ഫലപ്രാപ്തിക്കും സമയബന്ധിതമായ പ്രതികരണത്തിനുമായി സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കളുടെ പരിഹാര സംവിധാനം ശക്തിപ്പെടുത്തുക.
- 2021 മാർച്ചോടെ എല്ലാ പങ്കാളികളും സാമ്പത്തിക മേഖലയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പരാതികൾ സമർപ്പിക്കുന്നതിനും ട്രാക്ക് ചെയ്യുന്നതിനും പരിഹരിക്കുന്നതിനുമുള്ള ഒരു പൊതു ഇന്റർഫേസായി പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഒരു ശക്തമായ ഉപഭോക്തൃ പരാതി പോർട്ടൽ / മൊബൈൽ ആപ്പ് വികസിപ്പിക്കുക.
- ബാങ്കിംഗ്, സെക്യൂരിറ്റീസ്, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ മേഖലകളിലുടനീളമുള്ള ഉപഭോക്തൃ പരാതികളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചോദ്യങ്ങൾക്ക് 2022 മാർച്ചോടെ

ഉത്തരം നൽകുന്ന ഒരു പൊതു ടോൾ-ഫ്രീ ഹെൽപ്പ് ലൈൻ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുക.

- 2022 മാർച്ചോടെ ഉപഭോക്തൃ പരാതി പരിഹാരത്തിനായി ഇന്റർ-റെഗുലേറ്ററി ഏകോപനം സാധ്യമാക്കുന്നതിന് ഒരു പോർട്ടൽ വികസിപ്പിക്കുക.

നേട്ടങ്ങൾ -

1. ബാങ്കുകൾ, എൻബിഎഫ്സികൾ, പേയ്മെന്റ് സിസ്റ്റം ഓപ്പറേറ്റർമാർ (പിഎസ്ഒകൾ), ക്രെഡിറ്റ് ഇൻഫർമേഷൻ കമ്പനികൾ (സിഐസികൾ) എന്നിവയ്ക്കായി ഇന്റേണൽ ഓംബുഡ്സ്മാൻ (ഐഒ) പദ്ധതി നിലവിലുണ്ട്, അതായത് മാസ്റ്റർ ഡയറക്ഷൻ - റിസർവ് ബാങ്ക് ഓഫ് ഇന്ത്യ (ഇന്റേണൽ ഓംബുഡ്സ്മാൻ ഫോർ റെഗുലേറ്റഡ് എന്റിറ്റീസ്) ഡയറക്ഷനുകൾ, 2023, തീയതി ഡിസംബർ 29, 2023.

2. ഇന്റഗ്രേറ്റഡ് ഓംബുഡ്സ്മാൻ സ്കീം ആർബിട്രെ 2021 നവംബറിൽ ആരംഭിച്ചു, ഇത് നിലവിലുള്ള മൂന്ന് ഓംബുഡ്സ്മാൻ സ്കീമുകളെ സംയോജിപ്പിക്കുന്നു അതായത്, (i) ബാങ്കിംഗ് ഓംബുഡ്സ്മാൻ സ്കീം, 2006; (ii) ബാങ്കിംഗ് ഇതര ധനകാര്യ കമ്പനികൾക്കുള്ള ഓംബുഡ്സ്മാൻ സ്കീം, 2018; (iii) ഡിജിറ്റൽ ഇടപാടുകൾക്കായുള്ള ഓംബുഡ്സ്മാൻ പദ്ധതി, 2019.

1. സമയപരിധിക്കുള്ളിൽ പരാതി പരിഹരിക്കപ്പെട്ടില്ലെങ്കിൽ എസ്കലേഷൻ മാട്രിക്സ് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്ന PFRDA യുടെ സെൻട്രൽ ഗ്രീവൻസ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റം (CGMS) നിലവിലുണ്ട്.

2. സെബി പരാതി പരിഹാര സംവിധാനം (SCORES - www.scores.sebi.gov.in), പരാതികൾ സമർപ്പിക്കുന്നതിന് വെബ്, മൊബൈൽ അധിഷ്ഠിത പോർട്ടൽ/ആപ്പ് ലഭ്യമാണ്.

3. ഇന്ത്യൻ സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിലെ മാർക്കറ്റ് പങ്കാളികളുമായുള്ള തർക്കങ്ങൾ പരിഹരിക്കുന്നതിന്, ഇന്ത്യൻ സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റിൽ ഉണ്ടാകുന്ന തർക്കങ്ങൾ പരിഹരിക്കുന്നതിന് ഓൺലൈൻ അനൂരഞ്ജനവും ഓൺലൈൻ ആർബിട്രേഷനും ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്ന ഒരു പൊതു

സെക്യൂരിറ്റീസ് മാർക്കറ്റ് ഓൺലൈൻ തർക്ക പരിഹാര പോർട്ടൽ ആരംഭിച്ചു.

4. ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികൾക്കെതിരായ പോളിസി ഉടമകളുടെ പരാതികൾ രജിസ്റ്റർ ചെയ്യുന്നത് സുഗമമാക്കുന്നതിന് 2010 ൽ ഐആർഡിഎഐ സംയോജിത പരാതി മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റം (IGMS) ആരംഭിച്ചു.

5. എല്ലാ മേഖലാ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളും, അതായത് RBI (14448), SEBI (1800-266-7575/1800-22-7575), IRDAI (155255) , PFRDA (1800-110-708/069) എന്നിവ, ചോദ്യങ്ങളും പരാതികളും പരിഹരിക്കുന്നതിനായി പ്രത്യേക ടോൾ-ഫ്രീ നമ്പറുകൾ സജ്ജമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഇതിന്റെ വിശദാംശങ്ങൾ NCFE യുടെ വെബ്സൈറ്റിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്, കൂടാതെ ഉപഭോക്തൃ ചോദ്യങ്ങൾക്ക് മറുപടി നൽകുന്നതിനുള്ള ചാറ്റ്ബോട്ട് സൗകര്യത്തിലും ലഭ്യമാണ്.

6. എല്ലാ മേഖലാ നിയന്ത്രണ ഏജൻസികളുടെയും പരാതി പരിഹാര പോർട്ടലുകളിലേക്കുള്ള ലിങ്കുകൾ സാച്ചെറ്റ് പോർട്ടലിൽ ഉണ്ട്, കൂടാതെ പോർട്ടലിൽ ഇത് പ്രധാനമായും പ്രദർശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. കൂടാതെ, സാച്ചെറ്റ് പോർട്ടൽ 13 വ്യത്യസ്ത ഭാഷകളിൽ ലഭ്യമാണ്, കൂടാതെ അന്തർ നിയന്ത്രണ ഏകോപനത്തിനുള്ള ഒരു സംവിധാനവുമുണ്ട്. വിശദാംശങ്ങൾ NCFE വെബ്സൈറ്റിലും ഹോസ്റ്റ് ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

തന്ത്രപരമായ സ്തംഭം - VI: ഫലപ്രദമായ ഏകോപനം

ഉപഭോക്താക്കൾക്ക് സേവനങ്ങൾ സുസ്ഥിരമായ രീതിയിൽ ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയുന്നുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പാക്കാൻ, ഗവൺമെന്റ്, റെഗുലേറ്റർമാർ, സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ, ടെലികോം സേവന റെഗുലേറ്റർമാർ, നൈപുണ്യ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പ്രധാന പങ്കാളികൾക്കിടയിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിച്ചതും തുടർച്ചയായതുമായ ഏകോപനം ആവശ്യമാണ്. അവസാന മെൽ ഡെലിവറിയുടെ സേവന നിലവാരം മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുന്നതിലൂടെ, ബിസിനസ്സിന്റെ ശേഷി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെ, ഗ്രാമതലങ്ങളിൽ പേയ്മെന്റ് സംവിധാനങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിലൂടെ, ഉപയോഗ എളുപ്പത്തിലേക്കും വിതരണത്തിലേക്കും നയിക്കുന്ന ഡിജിറ്റൽ ധനകാര്യ സംസ്കാരം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിലൂടെ മുൻകാല ശ്രമങ്ങളിൽ

നിന്നുള്ള നേട്ടങ്ങൾ ഏകീകരിക്കുന്നതിലായിരിക്കും ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുക. നാഴികക്കല്ലുകൾ -

• ഗവൺമെന്റ്/ റെഗുലേറ്റർമാർ/ സാമ്പത്തിക സേവന ദാതാക്കൾ/ സിവിൽ സൊസൈറ്റി തുടങ്ങിയവർ തമ്മിലുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ സംയോജനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് ഗ്രാസ്-റൂട്ട് തലത്തിലുള്ള ഓരോ പങ്കാളിയുടെയും ഉത്തരവാദിത്തങ്ങൾ/ പ്രതീക്ഷകൾ വ്യക്തമായി വ്യക്തമാക്കുക. ലീഡ് ബാങ്ക് പദ്ധതി 2019-ൽ 50 വർഷം പൂർത്തിയാക്കുന്നതോടെ, NSFICാലയളവിൽ (2019-24) SLBC-കൾക്ക് ദർശനം, പ്രവർത്തന പദ്ധതികൾ, കൈവരിക്കേണ്ട നാഴികക്കല്ലുകൾ എന്നിവ അവലോകനം ചെയ്ത് നടപ്പിലാക്കാൻ കഴിയും.

• ജിയോ-സ്പേഷ്യൽ ഇൻഫർമേഷൻ സാങ്കേതികവിദ്യയിലെ പുരോഗതിയോടെ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ എന്നതിന്റെ കീഴിൽ പുരോഗതി നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനായി ഒരു ശക്തമായ നിരീക്ഷണ ചട്ടക്കൂട് വികസിപ്പിക്കാൻ കഴിയും അഭിലാഷ ജില്ലകൾ, വടക്കുകിഴക്കൻ മേഖല, ഇടതുപക്ഷ തീവ്രവാദ ബാധിത ജില്ലകൾ എന്നിവയ്ക്ക് പ്രത്യേക ഊന്നൽ നൽകുന്നു. 2022 മാർച്ചോടെ ഒരു നിരീക്ഷണ ചട്ടക്കൂടും GISഡാഷ്ബോർഡും വികസിപ്പിക്കും.

നേട്ടങ്ങൾ -

1. ആർബിട്രെ ആർദ്രകളുമായി ഏകോപിപ്പിച്ച് എസ്എൽബിസി/യുടിഎൽബിസികൾ ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, നൈപുണ്യ വികസനം, സാമൂഹിക സുരക്ഷാ പദ്ധതി (പിഎംജെജെബിഡെ, പിഎംഎസ്ബിഡെ, എപിഡെ) എന്നിവയിലെ പുരോഗതി നിരീക്ഷിക്കുകയും അവലോകനം ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നു.
2. നാഷണൽ ഇൻഫോർമാറ്റിക്സ് സെന്റർ (എൻഐസി) വികസിപ്പിച്ചെടുത്ത ജൻ-ധൻ ദർശക് (ജെഡിഡി) ആപ്പ് എന്ന പേരിൽ ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് ഒരു ഭൂമിശാസ്ത്ര വിവര സംവിധാനം (ജിഐഎസ്) അധിഷ്ഠിത ആപ്പ് ആരംഭിച്ചു. ജനവാസമുള്ള എല്ലാ ഗ്രാമങ്ങളിൽ നിന്നും 5 കിലോമീറ്ററിനുള്ളിൽ ബാങ്കിംഗ് ഔട്ട്ലെറ്റുകളുടെ ലഭ്യത ആപ്പ് പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. ജെഡിഡി ആപ്പിൽ

ബാങ്കുകൾ അപ്ഡേറ്റ് ചെയ്യുന്ന വിവരങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ബാങ്കിംഗ് സൗകര്യമില്ലാത്ത ഗ്രാമങ്ങളുടെ കവരേജ് പതിവായി നിരീക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു, ബാങ്കിംഗ് സൗകര്യമില്ലാത്ത സ്ഥലങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുന്നതിലും അത്തരം എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളിലും ബാങ്കിംഗ് സാന്നിധ്യം ഉറപ്പാക്കുന്നതിലും എസ്എൽബിസിക്ൾ ക്രിയാത്മക പങ്ക് വഹിക്കുന്നു.

3. കൂടാതെ, സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിലെ പുരോഗതി നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനായി, ആർബിഐ ഒരു സംയോജിത സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ (FI) സൂചിക നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്, ഇത് രാജ്യത്തെ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ വ്യാപ്തിയെ സമഗ്രമായി അളക്കുന്നു. ബാങ്കിംഗ്, ഇൻഷുറൻസ്, പെൻഷൻ, നിക്ഷേപം, തപാൽ തുടങ്ങിയ എല്ലാ സാമ്പത്തിക മേഖലകളിൽ നിന്നുമുള്ള പാരാമീറ്ററുകൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്ന സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിന്റെ മൂന്ന് മാനങ്ങൾക്കായുള്ള (ആക്സസ്, ഉപയോഗം, ഗുണനിലവാരം) ഉപ സൂചികകളുള്ള ഒരു സമഗ്ര സൂചികയാണ് FI സൂചിക.
4. 2021 മുതൽ എല്ലാ വർഷവും FI-സൂചിക പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നു, ഇത് കൈവരിച്ച പുരോഗതിയെക്കുറിച്ചുള്ള ഉൾക്കാഴ്ചകൾ നൽകുകയും FI മേഖലയിലെ വിടവുകൾ തിരിച്ചറിയാൻ സഹായിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു, ഇത് ബന്ധപ്പെട്ട പങ്കാളികൾ പരിഹരിക്കേണ്ടതാണ്. ഫിനാൻഷ്യൽ സ്റ്റേബിലിറ്റി ആൻഡ് ഡെവലപ്മെന്റ് കൗൺസിൽ - സബ് കമ്മിറ്റി (FSDC-SC) യുടെ കീഴിലുള്ള ടെക്നിക്കൽ ഗ്രൂപ്പ് ഓഫ് ഫിനാൻഷ്യൽ ഇൻക്ലൂഷൻ ആൻഡ് ഫിനാൻഷ്യൽ ലിറ്ററസി (TGFI) യോഗങ്ങളിൽ FI-ഇൻഡെക്സിന് കീഴിലുള്ള പുരോഗതിയുടെ അവലോകനം ഒരു പതിവ് അജണ്ടാ ഇനമാണ്.

അനേകം II - NSFI 2025-30 - ആക്ഷൻ പോയിന്റുകൾ, ഓഹരി ഉടമകൾ, ടൈംലൈൻ				
സീനിയർ	റഫറൻസ്	ആക്ഷൻ പോയിന്റുകൾ	സ്റ്റേക്ക് ഹോൾഡർ ആകർ	ടൈംലൈൻ
സീനിയർ നമ്പർ 1 മുതൽ 44 വരെയുള്ള പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ അദ്ധ്യായം-IV പ്രകാരമാണ്.				
തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യം I - കുടുംബങ്ങൾക്കും സൂക്ഷ്മ സംരംഭങ്ങൾക്കും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും സാമ്പത്തിക സുരക്ഷയും കൈവരിക്കുന്നതിന് തുല്യവും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതും താങ്ങാനാവുന്നതുമായ സാമ്പത്തിക സേവനങ്ങളുടെ ലഭ്യതയും ഉപയോഗവും മെച്ചപ്പെടുത്തുക [13 പ്രവർത്തന പോയിന്റുകൾ].				
1.	1.1	അവസാന മൈൽ ആക്സസിന്റെ തുല്യത, എത്തിച്ചേരൽ, സ്ഥിരത, ഗുണനിലവാരം എന്നിവ മെച്ചപ്പെടുത്തൽ	എസ്എൽ ബിസിനസ്സ്/യൂടിഎൽബിസി കൾ	ഡിസംബർ 2030
2	1.2	കുന്നിൻ പ്രദേശങ്ങളിലെയും ഗ്രാമപ്രദേശങ്ങളിലെയും ബിസിനസ്സ് എജൻറുമാർക്കുള്ള പ്രോത്സാഹന സംവിധാനം	ആർബി ഐ, നബാർഡ്	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
3	1.3	ബി.സി.കളുടെ വേതന ഘടന ശക്തിപ്പെടുത്തൽ.	ഐ.ബി.എ	ഡിസംബർ 2030
4	1.4	സേവനങ്ങളുടെ വ്യാപ്തി കണ്ടെത്തുകയും ബിസിനസ്സ് പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ നിലനിൽപ്പ് മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുക.	എഫ്എ സ്പിക്സ്	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
5	1.5	ബി.സി. രജിസ്ട്രി ശക്തിപ്പെടുത്തൽ.	ഐ.ബി.എ	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
6	1.6(a)	ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റുകളിൽ ഒരു ബിലിംഗ് ഉപയോക്താക്കളിലേക്ക് എത്തുന്നു	ആർബി ഐ	ഡിസംബർ 2029

7	I.6(b)	ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇക്കോസിസ്റ്റം വികസിപ്പിക്കുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുക (EDDPE)	എസ്എൽ ബിസിനസ്/യൂടിഎൽ ബിസിനസ്സ്	2027 മാർച്ച്
8	I.6(c)	ടാർഗെറ്റഡ് ക്രെഡിറ്റ് സുഗമമാക്കുന്നതിന് പ്രോഗ്രാം ചെയ്യാവുന്ന CBDC ആക്സസ് പ്ലോ, വിപുലീകരണം	ആർബി ഐ	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
9	I.6(d)	ഒരു ഡിപിഐ ആയി യൂണിഫൈഡ് ലെൻഡിംഗ് ഇൻറർഫേസ് (യൂഎൽഐ)	ആർബി ഐ	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
10	I.6(e)	എല്ലാ ബാങ്കുകളെയും ഇൻഷുറൻസ് കമ്പനികളെയും ജൻസുരക്ഷ പോർട്ടലിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുകയും എപിഐയുടെ കവറേജ് മെച്ചപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു.	എഫ്എ സ്പിക്സ്, നബാർഡ്	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
12	I.7	ലളിതമായ ഡിജിറ്റൽ ഇൻറർഫേസുകൾ	എഫ്എ സ്പിക്സ്	നടന്നു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു
13	I.8	സെൽഫ് റെഗുലേറ്ററി ഓർഗനൈസേഷനുകളിലൂടെ ഉത്തരവാദിത്തമുള്ള നവീകരണം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക	എസ്.ആർ.ഒ	തുടരുന്നു
<p>തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യം II - സ്ത്രീകളുടെ നേതൃത്വത്തിലുള്ള സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലിനായി ലിംഗ-സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സമീപനം സ്വീകരിക്കുക, കുടുംബങ്ങളുടെ സാമ്പത്തിക പ്രതിരോധശേഷി മെച്ചപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള തന്ത്രങ്ങൾ.</p>				
14.	II.1	വനിതാ ബിസി (Business Correspondents) പ്രതിനിധികളുടെ പങ്ക് വർദ്ധിപ്പിക്കുക	എസ്എൽ ബിസിനസ്/യൂടിഎൽ ബിസിനസ്സ്	ഡിസംബർ 2028
15	II.2	പ്രത്യേക ദുർബലരും സേവനങ്ങൾക്കായി സേവനം	സാമ്പത്തിക മേഖല	ഡിസംബർ 2026

		ലഭിക്കാത്തവരുമായ വിഭാഗങ്ങളെ തിരിച്ചറിയുക	റെഗുലേറ്റർമാർ	
16	II.3(a)	ഈ വിഭാഗങ്ങൾക്കായി വ്യത്യസ്തവും അനുയോജ്യവുമായ ഉൽപ്പന്നങ്ങളും വിതരണ ചാനലുകളും	സാമ്പത്തിക മേഖല റെഗുലേറ്റർമാർ	തുടരുന്നു
17	II.3(b)	നികേഷപം, പെൻഷൻ, ഇൻഷുറൻസ് മേഖലകളിൽ അനുയോജ്യമായ ബണ്ടിൾഡ് ഉൽപ്പന്നങ്ങളുടെ വികസനം.	സെബി, ഐആർ ഡിഎഐ 'പിഎഫ് ആർഡി എ'	തുടരുന്നു
18	II.3(c)	എളുപ്പമുള്ള രേഖകളും വേഗത്തിലുള്ള വിതരണവുമുള്ള അനുയോജ്യവും ന്യായവുമായ വായ്പാ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
19	II.3(d)	അടിയന്തര വായ്പ - BSBDA അക്കൗണ്ടുകളിൽ ഓവർഡ്രാഫ്റ്റ്.	എഫ്എ സ്പികൾ	ഡിസംബർ 2028
<p>തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യം III - ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, നൈപുണ്യ വികസനം, സപ്പോർട്ട് ഇക്കോസിസ്റ്റം എന്നിവയും സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തലുമായുള്ള അവയുടെ ബന്ധവും സമന്വയിപ്പിക്കുക.</p>				
20	III.1(a)	നൈപുണ്യ പരിശീലനത്തിനായുള്ള ഉള്ളടക്ക വികസനവും വിതരണവും.	എൻ.എ സ്പി.ഡി.സി " എൻ.സി. എഫ്.ഇ.	തുടരുന്നു
21	III.1(b)	എല്ലാ പരിശീലന സ്ഥാപനങ്ങളും NSQF സ്വീകരിക്കുന്നതും എല്ലാ ഭാഷകളിലും കോഴ്സ് ലഭ്യമാക്കുന്നതും	എൻ.എ സ്പി.ഡി.സി	തുടരുന്നു
22	III.1(c)	ലിംഗ സംവേദനക്ഷമതയുള്ള സമീപനത്തോടെ എല്ലാ നൈപുണ്യ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വിഭവങ്ങൾ സമന്വയിപ്പിക്കുക.	എൻ.എ സ്പി.ഡി.സി	തുടരുന്നു
23	III.2	നടത്തിയ നൈപുണ്യ പരിശീലനങ്ങളുടെ എണ്ണത്തെയും തരത്തെയും കുറിച്ചുള്ള ഡാറ്റ പങ്കിടലും റിപ്പോർട്ടിംഗും.	എൻ.എ സ്പി.ഡി.സി	തുടരുന്നു

24	III.3 (a)	NSDC, കേന്ദ്ര സർക്കാർ, സംസ്ഥാന സർക്കാരുകൾ എന്നിവയുടെ സ്കിൽ ലോൺ പദ്ധതികളെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കുക.	എൻ.എ സി.ഡി.സി , എഫ്.എ സി.പി.കൾ	തുടരുന്നൂ
25	III.3 (b)	ഓരോ ജില്ലയുടെയും വായ്പാ പദ്ധതിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് നൈപുണ്യ പരിശീലനം ലഭിച്ച വ്യക്തികൾക്ക് സാമ്പത്തിക സഹായം നൽകുക	എസ്.എൽ ബിസി കൾ, നബാർഡ്, എഫ്.എ സി.പി.കൾ	തുടരുന്നൂ
26	III.4	പ്രാദേശിക കമ്മ്യൂണിറ്റി ഓർഗനൈസേഷനുകളെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക	ആർബി ഐ, നബാർഡ്	തുടരുന്നൂ
<p>തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യം IV - സാമ്പത്തിക അച്ചടക്കം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു ഉപകരണമായി സാമ്പത്തിക വിദ്യാഭ്യാസത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തുക.</p>				
27	IV.1	സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ സംരംഭങ്ങൾ നിലനിർത്തുകയും ആഴത്തിലാക്കുകയും ചെയ്യുക	എൻസി എഫ്.ഇ, നബാർഡ്, എഫ്.എ സി.പി.കൾ	തുടരുന്നൂ
28	IV.2 (a)	വൈവിധ്യമാർന്ന ഉള്ളടക്കങ്ങളും പ്രത്യേക വിതരണ ചാനലുകളും	എൻസി എഫ്.ഇ	തുടരുന്നൂ
29	IV.2 (b)	പ്രത്യേക സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതാ യൂണിറ്റുകൾ സ്ഥാപിക്കുക	ആർബി ഐ, നബാർഡ്	തുടരുന്നൂ
30	IV.3	ഡിജിറ്റൽ സാക്ഷരത മെച്ചപ്പെടുത്തുക.	എൻസി എഫ്.ഇ	തുടരുന്നൂ
31	IV.4 (a)	സുസ്ഥിരമായ കടബാധ്യതയെക്കുറിച്ചുള്ള ഉള്ളടക്കങ്ങളുടെ വികസനവും പ്രചാരണവും	എൻസി എഫ്.ഇ	തുടരുന്നൂ
32	IV.4 (b)	യാഥാർത്ഥ്യബോധമുള്ള ലക്ഷ്യങ്ങൾ നിശ്ചയിക്കൽ, സാമ്പത്തിക ആസൂത്രണം തുടങ്ങിയ ഉള്ളടക്കങ്ങളുടെ വികസനവും പ്രചാരണവും	എൻസി എഫ്.ഇ	തുടരുന്നൂ

33	IV.5(a)	സാമ്പത്തിക സാക്ഷരതയുടെ അവസ്ഥയെക്കുറിച്ചുള്ള കാലാനുസൃതമായ വിലയിരുത്തൽ.	എൻസി എഫ്ഇ	ഡിസംബർ 2027
34	IV.5(b)	പ്രത്യേക മേഖലകൾക്കോ ഗ്രൂപ്പുകൾക്കോ വേണ്ടിയുള്ള ബോധവൽക്കരണ പരിപാടികൾ	എൻസി എഫ്ഇ	തുടരുന്നു
35	IV.6(a)	ബാങ്കിംഗ്, സാമ്പത്തിക സംബന്ധമായ പൊതുവായ സംശയങ്ങൾക്കായി AI & ML അധിഷ്ഠിത സംവിധാനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുക	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
36	IV.6(a)	ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണം, പരാതി പരിഹാര നടപടികൾ എന്നിവയിൽ സോഷ്യൽ മീഡിയ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തുക	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
<p>തന്ത്രപരമായ ലക്ഷ്യം V - ഉപഭോക്തൃ സംരക്ഷണത്തിന്റെയും പരാതി പരിഹാര നടപടികളുടെയും ഗുണനിലവാരവും വിശ്വാസ്യതയും ശക്തിപ്പെടുത്തുക.</p>				
37	V.1(a)	ലളിതവും ഭാരമില്ലാത്തതുമായ പരിഹാരങ്ങൾ	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
38	V.1(b)	സിറ്റിസൺ ഫിനാൻഷ്യൽ സൈബർ ഫ്രോഡ്സ് റിപ്പോർട്ടിംഗ് ആൻഡ് മാനേജ്മെന്റ് സിസ്റ്റത്തിൽ ബാങ്കുകളെ ഉൾപ്പെടുത്തുകയും കാര്യക്ഷമമാക്കുകയും ചെയ്യുക.	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
39	V.1(c)	ബോർഡ് അംഗീകരിച്ച ഉപഭോക്തൃ പരാതി പരിഹാര നയം	എഫ്എ സ്പികൾ	തുടരുന്നു
40	V.2(a)	ഡിജിറ്റൽ പേയ്മെന്റ് ഇൻറലിജൻസ് പ്ലാറ്റ്ഫോം	ആർബി ഐ	തുടരുന്നു
41	V.2(b)	'ഡാർക്ക് പാറ്റേണുകൾക്ക്' (Dark patterns) എതിരെയുള്ള സംരക്ഷണം	സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണാധികാരികൾ	തുടരുന്നു
42	V.2(c)	സാങ്കേതിക നവീകരണങ്ങൾക്കായി സുരക്ഷാ	സാമ്പത്തിക മേഖല	തുടരുന്നു

			നിയന്ത്രണാധികാരികൾ	
43	V.2(d)	ബാങ്കുകൾ മുൻകൂട്ടി അറിയിച്ചിട്ടുള്ള ഔദ്യോഗിക ഫോൺ	എഫ്എ സ്പിക്സ്	തുടരുന്നു
44	V.2(e)	പതിവായി ഉപഭോക്തൃ ബോധവൽക്കരണ കാമ്പെയ്നുകൾ നടത്തുക.	സാമ്പത്തിക സുരക്ഷാ നിയന്ത്രണ സ്ഥാപനങ്ങൾ, എഫ്എ സ്പിക്സ്	തുടരുന്നു
സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ (FI) മേഖലയിലെ പുരോഗതി വിലയിരുത്തുന്നതിനുള്ള നിരീക്ഷണ സംവിധാനം.				
45	Ch-5	റെഗുലേറ്റർമാർ വിവരങ്ങൾ ശേഖരിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുക	സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണാധികാരികൾ	തുടരുന്നു
46	Ch-5	വിപുലവും വിശദവുമായ സാമ്പത്തിക ഉൾപ്പെടുത്തൽ സൂചിക	സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണാധികാരികൾ	2026 ജൂൺ
47	Ch-5	പഠനങ്ങളും സർവ്വേകളും നടത്തുക	സാമ്പത്തിക മേഖല നിയന്ത്രണാധികാരികൾ	തുടരുന്നു
കുറിപ്പ്: മുകളിൽ നൽകിയിരിക്കുന്ന പ്രധാന സ്റ്റേക്ക്ഹോൾഡർമാരായ ഫിനാൻഷ്യൽ സർവീസ് പ്രൊവൈഡർമാരെ (FSPs), ടേബിൾ IV.1 പ്രകാരം അത് റെഗുലേറ്റർമാരുമായി ബന്ധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.				

റഫറൻസുകൾ

- www.npci.org.in
- www.sebi.gov.in
- <https://investor.sebi.gov.in/>.
- <https://jansuraksha.gov.in>
- [RBI guidelines on 'Rationalisation of Branch Authorisation Policy- Revision of Guidelines' dated May 18, 2017](#)
- [RBI guidelines on 'Financial Inclusion- Access to Banking Services – Basic Savings Bank Deposit Account \(BSBDA\)' dated June 10, 2019](#)
- [IRDAI discussion Paper on Tying/Bundling in Insurance - https://intranet.irdai.gov.in/web/guest/document-detail?documentId=369570](#)
- https://www.rbi.org.in/FinancialEducation/FLCs_CFLs_Details.aspx
- <https://www.cersai.org.in/>
- <https://i4c.mha.gov.in/ncrp.aspx>
- <https://doca.gov.in/DarkPatternsBusterHackathon/about-us.php>
- [Master Direction - Know Your Customer \(KYC\) Direction, 2016](#)
- https://www.rbi.org.in/scripts/FS_PressRelease.aspx?prid=50901&fn=9
- [Report of India's G20 Task Force on Digital Public Infrastructure - https://dea.gov.in/sites/default/files/Report%20of%20Indias%20G20%20Task%20Force%20On%20Digital%20Public%20Infrastructure.pdf](#)
- <https://www.nabard.org/demo/auth/writereaddata/File/FARMER%20PRODUCER%20ORGANISATIONS.pdf>
- https://www.rbi.org.in/scripts/BS_PressReleaseDisplay.aspx?prid=52068

- https://www.rbi.org.in/FinancialEducation/FLCs_CFLs_Details.aspx
- https://www.rbi.org.in/FinancialEducation/content/1%20Can%20Do_RBI.pdf
- <https://fintech.rbi.org.in/>
- <https://www.npci.org.in/what-we-do/imps/faqs>
- [IBA instructions No. IBA/PSBT/L/2024/110 dated December 5, 2024](#)
- <https://www.iba.org.in/>
- [RBI guidelines - DOR.SOG \(LEG\). REC/64/09.08.024/2023-24 dated January 1, 2024, on Inoperative Accounts /Unclaimed Deposits in Banks- Revised Instructions](#)
- <https://www.rbi.org.in/commonman/english/scripts/FAQs.aspx?Id=2812>
- <https://jss.gov.in/>
- [RBI Master Direction FIDD. MSME & NFS. 12 / 06.02.31 / 2017-18 dated July 24, 2017 \(last updated on July 23, 2025\) on Lending to Micro, Small & Medium Enterprises \(MSME\) Sector](#)
- [RBI Master Direction DoR. FIN. REC. 95 / 03.10.038 / 2021-22 dated March 14, 2022 \(last updated on October 10, 2024\) on Regulatory Framework for Microfinance Loans](#)
- <https://www.nabard.org/>
- <https://ncfe.org.in/>
- <https://cybercrime.gov.in/>
- <https://www.pfrda.org.in/>
- [Gazette Notification dated December 27, 2013 - https://egazette.gov.in/](#)
- <https://www.rbi.org.in/commonman/English/scripts/FAQs.aspx?Id=274>
- <https://www.niesbud.nic.in/>
- <https://npscra.nsdl.co.in/>

- <https://nrlm.gov.in/>
- <https://nsdcindia.org/>
- <https://www.msde.gov.in/>
- <https://www.nabard.org/>
- <https://jansuraksha.in/pmjjbyScheme>
- https://fintech.rbi.org.in/FT_RegSandbox
- <https://nirdpr.org.in/rseti/aboutus.aspx>
- [Omnibus Framework for recognising Self-Regulatory Organisations \(SROs\) for Regulated Entities \(REs\) of the Reserve Bank of India – dated March 21, 2024](#)
- <https://www.sidbi.in/>
- <https://www.skillindiadigital.gov.in/>
- [RBI Master Circular on lead Bank Scheme - FIDD.CO.LBS.BC. No.03/02.01.001/2025-26 dated April](#)
<https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- [RBI Master Direction DoR. FIN. REC. 95 /](#)
[03.10.038 / 2021-22 dated March 14, 2022 \(last](#)
[updated on October 10, 2024\) on Regulatory](#)
[Framework for Microfinance Loans](#)
- [RBI guidelines on Section 23 of the Banking Regulation Act, 1949 - Master Circular on Branch](#)
[Authorisation - Census data 2011- DBR.No. BAPD.](#)
[BC.12/22.01.001/2016-17 dated September 1,](#)
[2016](#)
- <https://udyamassist.gov.in/>